ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΑΡΚΕΛΛΑΣ ΤΙΝΑΙΡ Ἡ Ἀντάρτις, μυθιστόρημα.
ΣΤΕΛΙΟΥ ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ Ὀκτάστιχα.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ Ἑλληνικαὶ Πόλεις — Θῆβαι.
ΑΡΙΣΤΟΥ ΚΑΜΠΑΝΗ Τὸ Ἑλληνικὸν βιβλίον.
ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ Ἐθνικαὶ Παραγωγικαὶ Δυνάμεις, Ἑταιρία Σιδηροδρόμων Πειραιῶς-Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου.
LOUIS DELATTRE Ὁ πετεινὸς ποὺ ἔκαμε νέα φτερά, διήγημα.
ΘΕΜΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ Γελοιογραφικὴ Σελίς.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ Τὰ βιβλία.
ΑΡΙΣΤΟΥ ΚΑΜΠΑΝΗ Τὰ βιβλία.
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ Θέατρον.
ΙΩΝΟΣ Ἐπιστολαὶ ἐκ Παρισίων.
ΜΟΥΚΙΟΥ ΣΚΑΙΟΛΑ Λόγοι καὶ Ἀντίλογοι.
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ Γεώργιος Ζολώτας. — «Συνθῆκαι τοῦ βίου». — Ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. — Ἡ λέξις «Γολγοθᾶς». — Ἕνα βιβλίον γελοιογραφίας. — Ὀλιγόστιχα. — Προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ ἐν Ἀθήναις. — Νέαι ἐκδόσεις.
ΕΙΚΟΝΕΣ: Ὁ Πειρασμὸς τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου ὑπὸ Δομηνίκου Μορέλλι, ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — 2 εἰκόνες τῶν Θηβῶν. — 3 εἰκόνες ἀπὸ τὸν Σιδ. Πελοποννήσου. — Γελοιογραφία.

Ἕκαστον τεῦχος Δρ. 1.20

Ἀθῆναι Ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35

15 Σεπτεμβρίου 1906. ΕΤΟΣ ΣΤ'. ΤΕΥΧΟΣ 143

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δέ ἔν ἔτος δρ. 25
„ δέ ἓξ μῆν. „ 13

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ δέ ἔν ἔτος φρ. 25
„ δέ ἓξ μῆν. „ 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΑΘΗΝΑΙ, 35, ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Αἱ ἐγγραφαὶ λογίζονται ἀρχόμεναι ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου ἢ 15 Ἀπριλίου.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.
Ἓν τεῦχος ἀποστέλλεται δωρεὰν ὡς δεῖγμα.
Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ ὁποίου ἀποστέλλεται εἰς τὸ γραφεῖον ἓν ἀντίτυπον.

Τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» καὶ τὰ «ΗΛΥΣΙΑ» ὁμοῦ ἀντὶ Δρ. 35, Φρ. 37 παραχωροῦνται πρὸς Δρ. 31, Φρ. 32.

☞ **ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.—Φρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγραφήν, Δρ.—Φρ. 8 μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις ἀποπληρωμῆς.**

— Πᾶσα αἴτησις πρὸς ἐγγραφὴν συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ. ἢ ταχ. ἐπιταγήν.

πρὸς τὸν κ. **ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ**
Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35, Ἀθήνας,
ἢ πρὸς τὴν **ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ—ΑΘΗΝΑΣ**

Ὅλα τὰ τεύχη τῶν προηγουμένων ἐτῶν πωλοῦνται ὑπερτιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ὅλην τὴν Ρωσσίαν ὁ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος. Οδησσός rue Pouschkin № 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον ὁ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλεῖον ὁ «Ἑρμῆς» ἐναντι τοῦ Ἀβερωφείου Γυμνασίου.

ΔΩΡΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» κομψότατα χαρτοδεμένοι μὲ χρωματιστὸν ἐξώφυλλον. Ἕκαστος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ 400 σελίδων.

Τόμος Α'.	(1900)	πρὸς	Δρ.-Φρ.	6	ἀντὶ	13
Τόμος Β'.-ΣΤ'.	(1901-3)	ἕκαστος τόμος	»	»	»	7	»	13
Τόμος Ζ'.-Η'.	(1903-4)	»	»	»	»	9	»	13
Τόμος Θ'.-Ι'.	(1904-5)						

Οἱ δύο οὗτοι τόμοι λογίζονται πρὸς Δρ.-Φρ. 9 ἕκαστος, μόνον διὰ τοὺς ἀγοράζοντας ὅλην τὴν σειράν. Ἰδιαιτέρως πωλοῦνται πρὸς Δρ.-Φρ. 13.

Νικόλαος Γύζης εἰδικὸν τεῦχος τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἕλληνα καλλιτέχνην μὲ 26 εἰκόνας . . Δρ.-Φρ. 1 ἀντὶ 2.

Διονύσιος Σολωμὸς τεῦχος εἰδικὸν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν μὲ διαφόρους εἰκόνας . . » » 1 » 2.

Τὸ Λεύκωμα τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» . . . . . » » 1 » 2.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ὡραιότατα δῶρα πρὸς οἰκείους καὶ φίλους.
Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ εἶναι ἐλεύθεραι ταχυδρομικῶν τελῶν.

☞ **Τὸ τίμημα τῶν παραγγελλομένων ἀποστέλλεται μαζὶ μὲ τὴν παραγγελίαν διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς.**

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ
5—ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ—5

Μελέται καὶ ἐκτελέσεις μηχανικῶν καὶ οἰκοδομικῶν ἔργων.

Ἐφαρμογὴ συστήματος Hennebique.

Κατασκευὴ γεφυρῶν, ἀφλέκτων οἰκιῶν, δαπέδων,

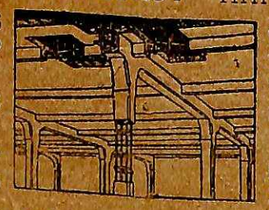

στηλῶν κ.τ.λ. διὰ σκιροκονιάματος σιδηροπαγοῦς (béton armé) συστήματος Hennebique.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ ΤΗι ΠΑΓΚΟΣΜΙΩι ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ 1900.

Ἀντιπροσωπεία ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Παρισίοις οἴκου Hennebique.

ΤΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ

ΗΞΙΩΘΗΣΑΝ 10 ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΙΜΗΘΗΣΑΝ ΔΙΑ ΧΡΥΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΙΜΗΣ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ & ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τὰ περίφημα ταῦτα μεταξωτὰ τῆς κ. Σπάρτης Καρασταμάτη, τὰ ὑμνηθέντα εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ διαδοθέντα εἰς ὅλον τὸν κόσμον κατέστησαν περιώνυμα διὰ τὴν ἀπαράμιλλον στερεότητά των καὶ τὴν ἐκ καθαρᾶς καὶ φυσικῆς μετάξης λεπτεπίλεπτον τέχνην των.

33—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—33

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΤΕΑΤΟΚΗΡΟΠΟΙΕΙΟΝ

Ο "ΦΟΙΒΟΣ,,

Ν. ΘΩΝ ΚΑΙ Σ^Α

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1893
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

Βραβευθέντα διὰ χρυσῶν βραβείων ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων, τῇ Διεθνεῖ Ἐκθέσει τῆς Κρήτης καὶ τῇ Διεθνεῖ Ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων.

Στεατοκήρια (Σπερματσέτα) ἀρίστης καὶ πρώτης ποιότητος, χρωματιστὰ δίδυμα, τρυπητὰ καὶ ἐκκλησιῶν, κατασκευαζόμενα ἐξ ὑλικῶν ἀρίστης ποιότητος καὶ διὰ νεωτάτης χημικῆς μεθόδου, δίδουσιν ἄπλετον φῶς, τήκονται ἄνευ σταγόνων καὶ σβύνουσιν ἄνευ ὀσμῆς.

Στεατίνη, παραφφίνη, κηριζίνη, γλυκερίνη, ἐλαιΐνη.

Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω προϊόντα εἶνε ποιότητος ἀρίστης καὶ πωλοῦνται εἰς τιμὰς ἀνεπιδέκτους συναγωνισμοῦ.

Ἀνταποκριταὶ εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Γραφεῖον Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σοφοκλέους, ἀριθ. 2.

ΜΕΓΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ,

ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ Α. ΦΩΚΑ

Φαρμακοποιοῦ Ἀης τάξεως τῆς ἀνωτάτης φαρμακευτικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων.

Ἀκριβεστάτη ἐκτέλεσις ὅλων τῶν συνταγῶν ὑπὸ προσωπικοῦ ἀπαρτιζομένου ὑπὸ ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν.—Γαλλικαὶ καὶ Ἀγγλικαὶ εἰδικότητες (Specialités).—Πρόσφατα μεταλλικὰ ὕδατα.—Ἀπολυμάνσεις καὶ ἀποστειρώσεις διὰ τελειοτάτων συσκευῶν καὶ κλιβάνων.—Τεχνητὸς ὀρρός.

Ὅλα τὰ εἴδη τῶν χημικῶν ἀναλύσεων.—Ἀναλύσεις ὑδάτων μετὰ μικροβιολογικῆς ἐρεύνης.—Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ.—Ὅλα τὰ φαρμακευτικὰ εἴδη εἰς τιμὰς ἀκαταγωνίστους.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γνωστοποιεῖ,

ὅτι σήμερον ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 9 1)2 π. μ. ἐνεργηθήσεται ἐν τῷ καταστήματι αὐτῆς καὶ ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου, ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ἡ ἑβδόμη πρόσθετος κλήρωσις τοῦ ἐκ φρ. 60,000,000 δανείου αὐτῆς, ἡ ὡρισμένη διὰ τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1 Ὀκτωβρίου 1906.

Κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην θέλουσιν ἐξαχθῆ ἐκ τῆς κληρωτίδος 9 ἀριθμοὶ ὁμολογιῶν μετὰ λαχνοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1906.

Ὁ Διοικητὴς
Σ. Στρέϊτ

THE GRESHAM LIFE
ASSURANCE SOCIETY LIMITED

ΑΓΓΛΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΖΩΗΣ ΓΚΡΕΣΑΜ

ΕΔΡΑ: ST MILDRED'S HOUSE POULTRY, LONDON

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΤΩ 1848

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΔΙΑ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἐνεργητικὸν	*Λίρ. Ἀγγλ.*	9,014,532	*Φρ. χρ.*	225,363,300
Ἐτήσιον εἰσόδημα	» »	1,348,659	» »	33,716,475
Ἠσφαλισμένα Κεφάλαια	» »	23,951,524	» »	598,788,100
Πληρωθέντα ποσὰ	» »	20,474,666	» »	511,866,650

ΣΥΝΑΨΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

ΤΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΗΡΙΑ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Ὥστε ὁ ἀσφαλιζόμενος νὰ εἶνε ἐν γνώσει τῶν ὅρων ὑφ' οὓς ἀσφαλίζεται.

Συμμετοχὴ τῶν ἀσφαλιζομένων κατὰ 90 % εἰς τὰ κέρδη.

Ἀσφάλειαι ἰσόβιοι, μικταί, προικοδοτήσεις κτλ.

Ὑποκατάστημα διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Κοραῆ 5.

Διευθυντὴς **Β. Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ** — *Νομικὸς Σύμβουλος* **Δ. ΡΑΛΛΗΣ** βουλευτὴς κλπ.

Τραπεζίτης τῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι: **Η ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**

ΡΑΦΙΑ ΚΕΡΙΑ
ΔΕΡΜΑΤΑ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ

Ὁ κ. Γεώργιος Σκοπελίτης ἐν Μαδαγασκάρῃ ἀναλαμβάνει τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀνωτέρω ἐμπορευμάτων ἐπὶ προμηθείᾳ εἰς οἱονδήποτε μέρος.

GEORGES SCOPÉLITIS

Majunga-Analalava
(Madagascar)

HARRISSON PATENT KNITTING MACHINE C°. L^td
WORKS 257 UPPER BROOK STREET, MANCHESTER.

ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΑΙ

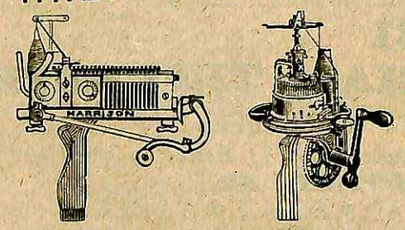

Ἐνασχόλησις ἐπωφελὴς καὶ εὐχάριστος.

Ἡ μηχανὴ αὐτὴ πλέκει ***Κάλτσες*** ἁπλὲς καὶ ριγωτές, ***χειρόκτια*** καὶ ***ἐνδύματα*** μάλλινα, μεταξωτὰ ἢ βαμβακερά. ***Εἰδικῶς*** πλέκει ἐσώρρουχα ***χωρὶς ραφὴν*** καὶ ***σκουφάκια*** ὀνομαζόμενα Tam — O — Shanters. Χειροκίνητοι ἢ ἀτμοκίνητοι. Στέλλονται τιμολόγια εἰς τὸν ζητοῦντα.

Ἀντιπρόσωποι ἐν Ἀθήναις: *Τράπεζα Ἐμπεδοκλέους.*

ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΓΑΙΤΑΝΟΥ

ΑΠΟΘΗΚΗ ΧΑΡΤΟΥ

Πλατεῖα Ἁγίων Θεοδώρων
Ἀθῆναι.

Ὅλα τὰ εἴδη χάρτου τυπογραφικοῦ πρωτοκόλλων, γραφῆς κλπ.

Τιμαὶ ἐκτὸς συναγωνισμοῦ.

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑ

ἐκφεύγουσα μετὰ θαυμασμοῦ ἐκ τοῦ στόματος ὁλοκλήρου τῆς μεγίστης πελατείας τοῦ **Ὑποδηματοποιείου Ζ. ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ,** Ὁδὸς Προαστείου ἀρ. 10, Ὅτι οὐδέποτε ἀπενεμήθη δικαιότερον βραβεῖον ἀπὸ τὸ **Χρυσοῦν Βραβεῖον** τῆς τελευταίας Διεθνοῦς Ἐκθέσεως, δοθὲν εἰς τὸ Κατάστημα **ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ.**

διότι

τὰ ὑποδήματά του, γόβες, σκαρπίνια, μπότες καὶ ἡ ἐν γένει ἐργασία του φέρει

Σφραγῖδα τῆς Τελειότητος

ὑπὸ ἔποψιν κομψότητος καὶ στερεότητος.

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΑΥΤΩΝ · ΕΤΑΙΡΙΑ

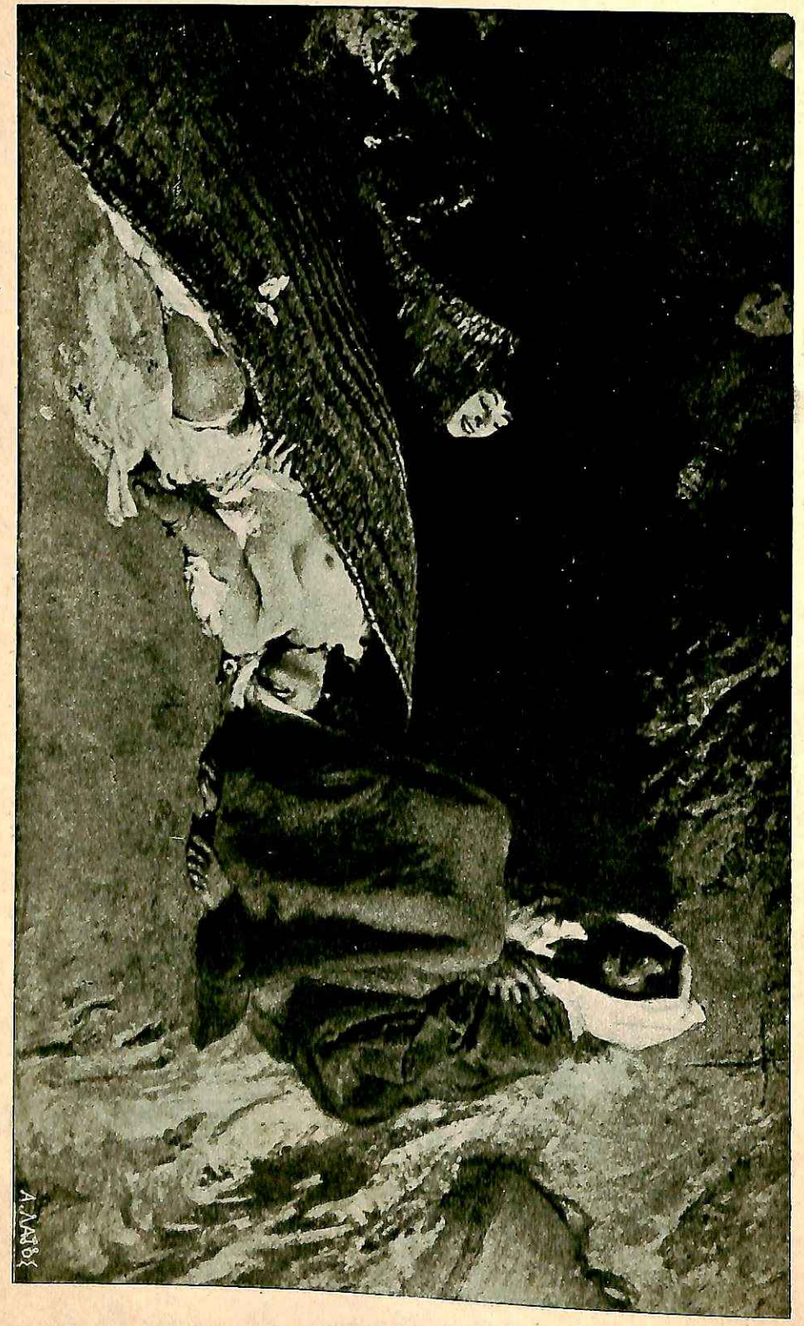

Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΔΟΜΗΝΙΚΟΥ ΜΟΡΕΛΛΙ

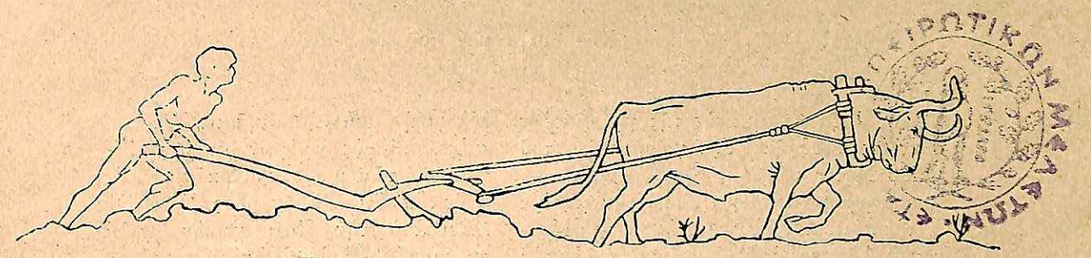

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΔ

ΕΤΟΣ Γ' 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1906

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ

Η βροχὴ καὶ ὁ ἥλιος ἔλαμπαν μαζὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ μέγαρον τῆς Γερουσίας. Εἰς τὴν ὁδὸν Μεδίκων ἡ ἄσφαλτος ἐλαμπύριζε· τὰ γυμνὰ δένδρα ἀνακινοῦσαν κρυστάλλινες σταλαγματιές. Ἕνα γυαλὶ παραθύρου εἰς τὸ τελευταῖον πάτωμα ἑνὸς σπιτιοῦ ἐφωτίσθη. Καὶ ἡ μπόρα πότε πιὸ δυνατὴ πότε πιὸ ἀδύνατη, μέσα εἰς τὸ ἀσημένιο λυκόφως ἦτον ὡς νὰ ἐμύριζε ἄνοιξιν.

Ἡ Ζοζάννα μελαχροινή, εὐκίνητη, μαυροντυμένη, μὲ λαιμοδέτην ἀπὸ ἄσπρο τοῦλι ἦτον ὡσὰν τὸ πρῶτο χελιδόνι τῆς ἀνοίξεως ποῦ δὲν θἀργοῦσε νὰ ἔλθῃ.

Ἐκρατοῦσε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὴν φοῦσταν της, καὶ μὲ τὸ δεξὶ τὴν ὀμβρέλλαν της ἀνοικτήν. Τὸ λιγερὸν ὕφασμα, τεντωμένο καθὼς ἀνεσηκώνετο ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, ἔδειχνε τὸ ὡραῖον της ἀνάστημα καὶ τὸ καλοκαμωμένο της σῶμα. Τὸ βολὰν τοῦ μισοφοριοῦ ἀπὸ ταφφετὰ ἀπεκάλυπτε λεπτὰ ὑποδηματάκια. Ὁλόκληρη ἡ Ζοζάννα εἶχεν ἕναν ἀέρα ἀμυνομένης ἀλαζονικότητος, τὸ παρουσιαστικὸν ποῦ ἀποκαλύπει χειραφετημένην κόρην ἢ γυναῖκα χωρὶς ἄνδρα, μόνην της εἰς τὸν δρόμον, — μόνην της εἰς τὴν ζωήν...

Ὅμως τὰ μάτια τῆς Ζοζάννας, τὸ χαμόγελο τῆς Ζοζάννας κάτω ἀπὸ τὸ μικρό της βέλο ἦσαν λυπημένα καὶ τρυφερὰ καὶ ἀπλανῆ, ἀδύνατα. Ὁ ἔρως εἶχε θίξει τὸ χαμόγελο καὶ τὰ μάτια της.

Ἕνας νέος ποῦ ἐπηγαινοήρχετο ἐκεῖ κοντὰ ἔστρεψε τὸ κεφάλι, τὴν εἶδε καὶ εἶπε: «χαριτωμένη ὤ! πολὺ χαριτωμένη!...» Ἕνας κύριος ὡρίμου ἡλικίας τὴν ἐπῆρε ἀπὸ 'πίσω· τῆς ἐπρότεινε ἕνα μικρὸ γεῦμα «εἰς τοῦ Φαγιό», μιὰ βραδυὰ εἰς τὸ Ὠδεῖον. Ἔπειτα προέβη εἰς ἐξηγήσεις Ἡ Ζοζάννα χωρὶς ταραχὴν τοῦ ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν:

— Βλάκα!...

Ὁ νεαρὸς κύριος ἐτράβηξε εὐχαριστημένος. Ὁ ἄλλος ἔφυγε μὲ κακὸ κέφι. Ἡ Ζοζάννα ἔφθασε εἰς τὸ Ὠδεῖον. Ἔβρεχε ἀκόμη, κ' ἔξαφνα τὸ ἄναμμα ἑνὸς φανοῦ ἀεριόφωτος μὲ τὸ κίτρινο καὶ τρέμουλο φῶς ἔδωκεν ἕναν τόνον θλίψεως εἰς τὴν βραδυάν.

Ἡ ὥρα: 6.

Ἕνα παιδὶ ξανθὸ μὲ βοστρύχους, σὰν ρακένδυτος Ἔρως, τῆς ἐπαρουσίασε μενεξέδες ἀπὸ τὸ πανέρι του.

— Δεσποινίς, πάρτε λουλούδια!...

Ἡ Ζοζάννα μὲ τὰ γαντοφορεμένα δάκτυλά της ἔγγιζε τὰ στρογγυλὰ μπουκετάκια ἀκουμβημένα ἐπάνω στὴ νωπὴ φτέρη· φύλλα κισσοῦ σκληρὰ καὶ φλεβωτὰ ὡσὰν χυτὰ ἐσχημάτιζαν ἕνα σκοτεινὸ ἄστρο μὲ πέντε αἰχμὰς ὁλόγυρα ἀπὸ τοὺς ὠχροὺς μενεξέδες.

— Τῆς Πάρμας, δεσποινίς, δεκαπέντε λεπτὰ τὸ ἕνα.

Ἡ Ζοζάννα ἔδωκε τὰ δεκαπέντε λεπτά, κ' ἐδιάλεξε ἕνα μπουκετάκι. Ἔκλεινε τὰ μάτια καθὼς ἀνέπνεε τὸ ἄρωμα, κ' ἐσυλλογίζετο:

«Ὅλος ὁ κόσμος μὲ λέει δεσποινίδα ἀπόψε... Κ' ἐγὼ αἰσθάνομαι, εἶνε ἀλήθεια, τὸν ἑαυτόν μου νέον παραπολύ. Μὰ γιατί τάχα;...

Ἐγνώριζε καλὰ τὸ γιατί, καὶ τὰ μάτια της ποῦ εἶχαν τὸ χρῶμα τῶν μενεξέδων, βαθύτερο ὅμως, συνεκινήθησαν εἰς τὴν ἀναπόλησιν μιᾶς εἰκόνος:

«Μαυρίκιε!...»

Ἐπερίμενε τὸν ἐραστήν της.

Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου», ἐπιθεωρήσεως καλλιτεχνικῆς, φιλολογικῆς καὶ τῶν ζητημάτων τῆς μόδας, ὅπου ἡ Ζοζάννα ἦτον ἁπλούστατα γραμματεὺς τῆς γραμματέως τῆς συντάξεως, εὗρῆκε ἕνα γραμματάκι τοῦ Μαυρικίου Ναττιέ:

«Εἶνε ἀνάγκη νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὴν μητέρα μου εἰς τὰς πέντε καὶ θὰ γευματίσω εἰς τὸ Πασσὺ εἰς τοῦ Λαμπερτιέ. Τὸ Ὠδεῖον εἶνε εἰς τὸν δρόμον μου καὶ εἰς τὸν ἰδικόν σου· περίμενε ἐκεῖ κάπου εἰς τὰς ἕξη τὸ βράδυ. Θὰ εἶμαι ἀκριβὴς αὐτὴν τὴν φοράν...» Κάτω ἀπὸ τἀρχικὰ τῆς ὑπογραφῆς ὑπῆρχε ἕνα ὑστερόγραφον:

«Ὁπωσδήποτε συχώρεσέ με ἂν κάμω κ' ἕνα τέταρτο περισσότερο νἄλθω».

Ἡ Ζοζάννα, ἐννόησε: Ὁ Μαυρίκιος θὰ ἤρχετο εἰς τὰς ἕξήμισυ—ἂν ἤρχετο.

Πόσες φορές, τὰ τέσσερα τελευταῖα χρόνια ποῦ συνεδέοντο, τὰ τόσο θλιβερά, πόσες φορὲς εἶχε περιμείνει ἔτσι εἰς τοὺς σταθμοὺς τοῦ τράμ, εἰς τοὺς δημοσίους κήπους, εἰς ἐκκλησίας, μετρῶντας τὰ δευτερόλεπτα ὑπὸ τὰ βλέμματα τῶν περιέργων διαβατῶν! Πόσες φορὲς ἔφυγε, μὲ κλάματα, ταπεινωμένη, διότι δὲν εἶχε ἔλθει! ...Τὴν ἀγαποῦσε ὅμως—ὅταν ἦτον ἐκεῖ,—τὴν ἀγαποῦσε κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον ἀμελῆ καὶ γλυκὺν συγχρόνως, κἄπως ἄνανδρον· καὶ ἦτον πολὺ ἀδύνατος ὥστε ν' ἀποσυρθῇ, πολὺ φρόνιμος ὥστε νὰ μὴ δοθῇ ἐξ ὁλοκλήρου, ζηλεύων τὴν ἐρωμένην του καὶ μὴ θέλων νὰ τῆς δώσῃ πρόφασιν ρήξεως...

Εἶχαν συναντηθῆ πρὸ πέντε ἐτῶν, εἰς τὸ σαλόνι τῆς Γκράνχερ, συζύγου ἑνὸς ἐμπόρου μεταξωτῶν. Ὁ Μαυρίκιος εἶχε προσέξει ἀπὸ τότε τὴν μεγάλην αὐτὴν μελαχροινήν, κομψὴν καὶ καλοπλασμένην, μὲ γαλανὰ μάτια κάτω ἀπὸ μαῦρα ματόκλαδα, μὲ δόντια μαργαριταρένια, μὲ λεπτὰ χεράκια. Ἐφοροῦσε πάντοτε τὸ ἴδιο φόρεμα μὲ μαῦρο τοῦλλι, ποῦ τὴν ἐκάλυπτε μὲ μίαν ἀτμώδη σκιάν, καὶ πάντοτε ἕνα πορφυρὸ τριαντάφυλλο στὴ ζώνη της. Μόνη μεταξὺ τῶν κοριτσιῶν, λησμονημένη ἀπὸ τὰς ὡρίμους καὶ σοβαρὰς δεσποίνας, ἐγκαταλελειμμένη ἀπὸ τοὺς νεαροὺς κυρίους οἱ ὁποῖοι ἐζητοῦσαν προῖκας γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ τσαγιοῦ, ἔμενεν ἀπαθής, συμμαζευμένη εἰς τὸ ἡμίφως, μὲ τὸν ἀέρα ὑπάρξεως ποῦ ἔχουν ἀποσπάσει καὶ μετατοπίσει. Ἕνα βράδυ, εἰς τὸ ὁμιλήσῃ,—διὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ ὁμιλήσῃ προπάντων,—γιὰ ὅλα καὶ γιὰ τίποτε, γιὰ ἕνα ἔργον ποῦ εἶχε ἐπιτύχει, γιὰ ἕνα νέο βιβλίο, γιὰ τὴν μόδαν καὶ τὸ σαλόνι τῆς ζωγραφικῆς.

Νεώτατος μηχανικὸς ἐναβρύνετο διὰ τὴν φιλολογικήν του καλαισθησίαν, ἐξεκουράζετο ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς γράφων στίχους· ἐσύχναζε τὰ γραφεῖα τῶν μικροπεριοδικῶν καὶ ὑπενθύμιζε κάθε τόσο ὅτι ὁ Ἐδουάρδος Ἑστωνιὲ εἶχε προέλθει ἀπὸ τὴν Πολυτεχνικὴν σχολήν. Ἦτο πνευματώδης καὶ—ἀκόμη περισσότερον—εἶχε χάριν ἀσύγκριτην καὶ θὰ ἠμποροῦσες νὰ πῇς γι' αὐτὸν ὅ,τι ἡ κυρία δὲ Μοττεβὶλ διηγεῖται διὰ τὴν Ἐρρίκαν τῆς Ἀγγλίας ὅτι ἐφαίνετο πάντοτε «πῶς ζητεῖ τὴν καρδιάν».

Ἡ νέα μὲ τὸ τριαντάφυλλο ἐννόησε πολὺ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν· ἐχαμογέλασε, ἔγινε εὔθυμη, ἐδείχθη ὡραιοτέρα· εἶπε λόγια ἀπρόοπτα, ἔξυπνα καὶ χαριτωμένα, καὶ ὁ Μαυρίκιος ποῦ ἤξευρε ὅλο τὸ Παρίσι ἐσυλλογίσθη: «Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται; Δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον ...» Ὕστερα ἀπὸ τὸ γεῦμα, ἠρώτησε τὴν κυρίαν Γκράνχερ. Ἡ καλὴ κυρία ἐσήκωσε τοὺς ὤμους:

—Τὴν εὑρίσκετε πνευματώδη; Δὲν ἐπίστευα ...Δὲν εἶνε κυριολεκτικῶς φίλη μου, εἶνε διδασκάλισσα τοῦ πιάνου τῆς κόρης μου, Ζοζάννα Βαλεντέν...

—Ζοζάννα;

—Ὄνομα γελοῖον, βέβαια· ὁ πατέρας της ἐκαλεῖτο Ζοζέ. Ἦτον ἕνα εἶδος δημοσιογράφου ποῦ ἀπέθανε ἀφίνοντας τὴν γυναῖκα του εἰς τὴν δυστυχίαν...Μία πολὺ καλὴ γυναῖκα!...Ἡ μικρὰ ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν École de Sèvres· ἐπαρασκευάζετο πρὸς τοῦτο. Ἕνας χημικὸς τὴν ἀγάπησε καὶ τὴν ἐπῆρε.

Ὁ Μαυρίκιος ἐζητοῦσε μὲ τὰ μάτια του τὸν χημικόν. Ἡ κυρία Γκράνχερ εἶπε τότε:

—Πολὺ μεγάλη βλακεία. Ἡ Ζοζάννα δὲν εἶχε πεντάραν καὶ ὁ Πέτρος Βαλεντὲν ὑγείαν. Ἔχει μίαν φοβερὰν ἀρρώστιαν τοῦ στομάχου ἐδῶ καὶ τρία χρόνια. Καὶ τὴν περασμένη χρονιὰ ἔγεινε νευρασθενής· χάνει τὸ μνημονικόν, δὲν ἠξεύρει τί θέλει. Δὲν θέλει κανέναν. Κι' αὐτὸ δὲν θὰ ἦτον τίποτε, ἂν ἠμποροῦσε νὰ ἐργασθῇ, μὰ δὲν ἠμπορεῖ πιά...

—Λοιπόν;

—Λοιπὸν ψοφοῦν τῆς πείνας ἢ κοντεύουν τοὐλάχιστον...Ἡ Ζοζάννα προσπαθεῖ νὰ ἐξοικονομήσῃ τ' ἀναγκαῖα. Τὴν ἐπῆρα καθηγήτριαν διὰ τὴν Μαγδαληνὴν ἀλλὰ δὲν ἀξίζει μίαν ἀρχαίαν μαθήτριαν τοῦ Ὠδείου. Θὰ τὴν κρατήσω ἕνα χρόνο ἀκόμη...Πρέπει νὰ κάνῃ καλὸ κανείς...Δὲν εἶνε κακὸ κορίτσι αὐτὴ ἡ μικρά. Τὴν προσκαλῶ ὅταν εἶνε κόσμος. Αὐτὸ τὴν διασκεδάζει λιγάκι καὶ ἐξ ἄλλου, ὅταν θέλει κανεὶς νὰ χορέψῃ, παίζει πιάνο.

Ἡ κυρία Γκράνχερ δὲν εἶχε καταστρέψει τὸ θέλγητρον τῆς νέας μὲ τὸ τριαντάφυλλο. Ὁ Μαυρίκιος Ναττιέ, μεγαλωμένος μέσα εἰς τὰ φορέματα μιᾶς αὐστηρᾶς μητέρας, ἀπεστρέφετο τὰς εὐκόλους ἐπιτυχίας. Εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν εἶχεν ἀκόμη κἄποιαν δροσερότητα ψυχῆς, τὸν ἀφελῆ πόθον δι' ἕνα μεγάλο πάθος. Θρεμμένος μὲ φιλολογικὰ διαβάσματα καὶ μυθιστορήματα, ἐπίστευε τὸν ἑαυτόν του αἰσθηματικόν...

Ἕνας εὐγενὴς ἔρως, λεπτός, ἐμύρωσε τὴν σκοτεινὴν ζωὴν τῆς Ζοζάννας ὅπως οἱ ἀόρατοι μενεξέδες μυρώνουν τὴν ἄνοιξιν τὸ δάσος. Ἕνας ἔρως ὅσιος καὶ παιδικός, μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς τοὺς ἔρωτας ποῦ μᾶς παρουσιάζουν τὰ βιβλία. Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἐγνώριζε τὸν σύζυγον τῆς Ζοζάννας. Δὲν ἐμπῆκε ποτὲ εἰς τὸ κατοίκημα τῆς ὁδοῦ Ἀμυότ, ὅπου ὁ ἀσθενὴς δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προϊστάμενόν του Μαλιβοὰ καὶ τοὺς γιατρούς.

Κἄποτε τὴν ὡδήγησεν εἰς Bellevue εἰς τὸ μέρος ποῦ ἡ μητέρα του ἐπερνοῦσε τὸ θέρος. Ἦτον μία ἡμέρα Μαρτίου· ἔλυωναν καὶ τὰ τελευταῖα χιόνια· ἀνέπνεες πλέον τὴν μυρωδιὰν τῶν ἠρανθέμων. Μὲ τὸ λυκόφως, καθὼς ἔφευγαν, ὁ οὐρανὸς ἦτον ρόδινος καὶ ψυχρός, μόνον ἓν ἄστρο ἔλαμπε. Ἡ Ζοζάννα στηριζομένη εἰς τὸν βραχίονα τοῦ ἐραστοῦ της, ἐψιθύρισε:

—Εἶμαι εὐτυχισμένη ..Δὲν ἔχω καμμίαν τύψιν, ξέρεις! Ὤ! ὄχι, οὔτε ἐντροπήν.

Πράγματι: δὲν ἠσθάνετο ἐντροπήν...Ἠρέσκετο νὰ τὸ λέγῃ ἀφελῶς. Τὸ ἔλεγε μάλιστα κἄπως πολύ, καὶ τοῦτο ἐπείραζε τὸν Μαυρίκιον. Ἦτον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἐρωμένην τους παρ' ἂν δοκιμάζῃ ἢ προσποιῆται ὅτι δοκιμάζει τὴν πλέον δραματικὴν μετάνοιαν, διότι ἡ στάσις αὐτὴ τοὺς ἐξασφαλίζει. Μήπως δὲν εἶνε τὸ *ὁμαδικὸν συμφέρον* τῶν ἀνθρώπων—ποῦ θὰ γείνουν ἀργὰ ἢ γλίγωρα σύζυγοι—νὰ θέτουν εἰς τὴν γυναικείαν συνείδησιν τὴν πεποίθησιν αὐτήν, ὅτι ὁ ἐλεύθερος ἔρως εἶνε πάντοτε ἕνα σφάλμα καὶ συνεπάγεται μίαν κατάπτωσιν;...

Ὁ Μαυρίκιος ἐσκέπτετο:

«Ἡ Ζοζάννα ἔχει θαυμάσια προτερήματα μὰ τῆς λείπει τὸ ἠθικὸν συναίσθημα...».

Καὶ κἄποτε, κατὰ τὸ ἥμισυ γελῶν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σοβαρός, τὴν ἀπεκάλει «ἀναρχικήν»!

Δὲν ἦτον ἀναρχικός, αὐτός!... Εἶχε βαθύτατα τὸ αἴσθημα τῆς τάξεως, τὸ σέβας πρὸς τὰ καθεστῶτα, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ εἶνε «ὅπως ὅλος κόσμος». Μέσα εἰς τὴν παροδικὴν θέρμην τῶν εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν του εἶχε δεχθῆ, μὲ ἀλαζονείαν, τὴν ἐλπίδα αὐτὴν ἑνὸς μεγάλου ἔρωτος ποῦ θὰ τὸν ἔκαμνε μεγαλύτερον ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὰ βιβλία τὸν εἶχαν μεθύσει. Καὶ ἐκαμώνετο πλέον ὅτι περιφρονεῖ τοὺς μπουρζοάδες! Καὶ τί ἦτον, ὅμως, τὸ παιδὶ αὐτὸ πλασμένο διὰ τὴν κανονικὴν ζωήν, ἀνίκανο νὰ περιφρονήσῃ τὰ συνήθη καθήκοντα τοῦ τιμίου ἀνθρώπου, ἀλλὰ μὲ μίαν ψυχὴν τόσο στενὴν καὶ καρδιὰν τόσο φρόνιμην, τί ἦτον παρὰ ἕνας νέος μπουρζοάς, ποῦ ἐπλανήθη μέσα εἰς ἕνα ρομαντικὸν πάθος;... Καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐννοήσῃ ποτὲ τὴν Ζοζάνναν Βαλεντέν;...

Αὐτὴ δὲν ὡμοίαζε καθόλου πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Μαυρικίου, οὔτε πρὸς τὰς θείας του, οὔτε πρὸς τὰς ἐξαδέλφας του, οὔτε πρὸς τὰς φίλας τῆς οἰκογενείας του, οὔτε πρὸς τὰς γυναῖκας ποῦ ἀπαντοῦσε εἰς τὰ «corrects» σαλόνια. Δὲν ὡμοίαζε περισσότερον οὔτε πρὸς τὰς ἐρωμένας ποῦ εἶχεν ἄλλοτε, οὔτε πρὸς ἐκείνας ποῦ ἐσυζοῦσαν μὲ τοὺς ἐρωμένους των. Οὔτε πνεύματος νοικοκυρίστικου, οὔτε πάλιν μποὲμ—ὅμως περισσότερο μποὲμ παρὰ νοικοκυρά, ἐσυλλογίζετο.—Ἔκαμνεν ἄνω-κάτω τὰς ἰδέας του· τὸν ἐξέπληττε, τὸν ἐγοήτευε, τὸν ἐξεμυάλιζε, τὸν ὤργιζε τέλος πάντων. Πτωχή, δὲν ἐπαραπονεῖτο ἐν τούτοις διὰ τὴν δυστυχίαν της, μὲ τὸ βάρος τῆς ἐργασίας ἐδοκίμαζεν ὅμως μίαν ἀφελῆ ὑπερηφάνειαν ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν ἀξίαν· συνδεδεμένη μ' ἕναν ἀσθενῆ, μ' ἕναν μανιακόν, ἐθωπεύετο ἀπὸ μίαν ὑπομονὴν ἀκούραστην, ὄχι χωρὶς τρυφερότητα. Ἔλεγε: «Τὸν ἐδέχθηκα ὡς σύζυγόν μου, δὲν θὰ τὸν ἐγκαταλείψω ποτέ...». Εἶχεν ἐρωμένον καὶ ὅμως δὲν ἤξευρε τί θὰ πῇ τύψις συνειδήσεως. Ἐξηγοῦσε ὅλας τὰς ἀντιφάσεις τῆς καρδίας της καὶ τῆς ζωῆς της λέγουσα: «Δὲν ἠμπορῶ νὰ ζήσω χωρὶς εὐτυχίαν. Καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς θυσίας δὲν μοῦ εἶνε ἀρκετή... Δὲν εἶμαι ἁγία· δὲν εἶμαι ἡρωΐς· εἶμαι γυναῖκα, πάρα-πολὺ γυναῖκα ...».

Δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχὴς ἐπὶ πολὺ ἡ δυστυχὴς Ζοζάννα· Μίαν ἡμέραν εἰς τὸ μικρὸ δωμάτιον ὅπου ὁ Μαυρίκιος τὴν ἐδέχετο, εὑρέθη εἰς κρίσιν στεναγμῶν.

—Τί ἔχεις; Τὴν ἠρώτησε τρομαγμένος. Εἶσαι κακοδιάθετη ἢ λυπημένη;

—Δὲν ἠξεύρω... Εἶμαι τρομαγμένη ἀπὸ

ἐκεῖνο ποῦ μοῦ συμβαίνει, καὶ μ' ὅλα ταῦτα... αὐτὸ μὲ συγκινεῖ, αὐτὸ μοῦ συνταράττει τὴν καρδιά. Φοβοῦμαι τόσο νὰ σοῦ τὸ πῶ!

— Τί;

— Ὦ ἀγαπημένε μου, φοβοῦμαι... Εἶ... εἶμαι... ἔγκυος.

Ἐπερίμενε λόγια ἔρωτος, λόγια οἴκτου, τὴν ἀγαθὴν προστατεύουσαν χειρονομίαν. Ἐπίστευε ὅτι ὁ Μαυρίκιος θὰ τῆς ἔλεγε: «Εἰμ' ἐλεύθερος! εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σου». Ἀναμφιβόλως δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀφήσῃ τὸν Πέτρον Βαλεντέν... Ἀλλὰ ἦτον τὸ καθῆκον τοῦ Μαυρικίου νὰ μὴ συναινέσῃ — ὄχι ἀμέσως! — εἰς τὸ ὑπέρτατον ψεῦδος ποῦ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπέβαλλε. Αὐτὴ ἤλπιζεν ἀορίστως ὅτι θὰ διεμαρτύρετο, ὅτι θὰ ἐξανίστατο καὶ θὰ εὕρισκε μαζί της κάποιον τρόπον διὰ ν' ἀποπτύσουν τὴν ἐντροπὴν τῆς ἀπάτης.

Εἶπε μόνον:

— Δὲν ἔχομε τύχην!.. Δὲν ἀμφέβαλλα... γιατί... ἐπιτέλους... ὤφειλες νὰ προβλέψῃς... Δὲν ἤσουν μικρὸ κοριτσάκι.. Τί νὰ κάνωμε τώρα;... Ὁ ἄνδρας σου θὰ τὸ δεχθῇ;...

Ἐφρικίασε, ἀλλά, ὅταν ἔγεινε πάλιν κυρία τοῦ ἑαυτοῦ της, ἀπήντησε:

— Ἡσύχασε. Δὲν θὰ σὲ στενοχωρήσω καθόλου· θὰ τακτοποιήσω τὰς ὑποθέσεις μου..

Ἔπειτα τὴν ἐπαρηγόρησε, τὴν ἐχάϊδεψε. Αὐτὴ ἀπέμενε ψυχρά, καὶ δὲν ἤξευρε ἂν τὸν ἀγαπᾷ ἀκόμη... Ἐτελείωσε. Ὅλον τὸ θέλγητρον τοῦ συνδέσμου των ἐξηφανίζετο· τὸ εἰδύλλιον ἐγίνετο δρᾶμα. Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἦτον καμωμένος δι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐζήτησε νὰ σταλῇ εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὸν μεγάλον μηχανικὸν Λαμπερτιὲ τὸν προϊστάμενόν του. Κεταξίδευεν ἀκόμη ὅταν ὁ μικρὸς ὁ Κλαύδιος ἦλθε εἰς τὸν κόσμον...

Ἡ Ζοζάννα εἰχ' ἐλευθερωθῆ ἀπὸ πέντε ἑβδομάδας ὅταν τὴν ξαναεῖδε στὸ μικρὸ δωματιάκι τους. Ἐμπῆκε, χλωμή, ἀδυνατισμένη, κατακουρασμένη ἀπὸ τὸ ἀνέβασμα τῆς σκάλας. Εἶχε εἰς τὰ μάτια της τὰ μεγαλωμένα ὡσὰν μίαν ἀνάμνησιν τῶν προσφάτων πόνων, καὶ τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου ποῦ τὴν εἶχεν ἐγγίσει. Εἰς τοὺς βραχίονάς της, σκιὰ καὶ φοβισμένη, ἐκρατοῦσε τὸ παιδί της — τὸ παιδί τους.

Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Μαυρίκιος ἔκλαυσε· Εἶπε:

— Συγχώρησέ με... Συγχώρησέ μας καὶ τοὺς δύο...

Καὶ ἡ Ζοζάννα εἶχε συγχωρήσει: ἤθελε τὴν ἀνταμοιβὴν τῶν ὀδυνῶν της.

Β

Ἡ ὥρα ἕξη καὶ μισὴ πλέον. Διὰ δευτέραν φορὰν ἡ Ζοζάννα ἔκαμνε τὸν γῦρον τῶν γαλαριῶν σταματῶσα ὀλίγας στιγμὰς διὰ νὰ φυλλομετρήσῃ περιοδικὰ καὶ βιβλία. Οἱ ὑπάλληλοι, χαμογελῶντες, τὴν ἐκύτταζαν.

«Θεέ μου!.. πρέπει νὰ ἔλθῃ. Στὰς ἑπτὰ θὰ πρέπῃ νὰ εἶμαι στὸ σπίτι. Ὁ Πέτρος θὰ μὲ χρειάζεται. Καὶ τὸ μικρό!... Ἦτον παραπολὺ χλωμὸ σήμερα τὸ πρωΐ!... Ἡ γυναῖκα ποῦ ἔχω θὰ κάψῃ τὸ φαΐ, ἢ θὰ σπάσῃ τὰ πιάτα, ὅπως τὶς προάλλες. Θὰ ἔχω σκηνὴν πάλι, χωρὶς ἄλλο! Α! Μαυρίκιε, Μαυρίκιε!...

Τὰ πόδια της εἶχαν παγώσει, τὰ μάγουλά της ἔκαιαν καὶ ὁ θυμὸς ὑπεδαύλιζε τὴν θλῖψιν της, τὴν ἐξήναπτε.

Γύρω ἀπὸ τὸ Ὠδεῖον, τὴν νύκτα, ἡ βροχή, τὸ γλοῦ γλοῦ τοῦ φουσκωμένου ῥύακος, οἱ λάσπες, τὰ νερά... Οἱ ἄνθρωποι εὕρισκαν καταφύγιον κάτω ἀπὸ τὰς στοὰς καὶ τὸ νερὸ ἀπὸ τὶς μουσκεμμένες ὀμβρέλλες ἐκατρακυλοῦσε ἐπάνω εἰς τὰ λιθόστρωτα.

Ἑπτὰ παρὰ τέταρτον...

Ἡ Ζοζάννα, μὲ τὸ κεφάλι ἀδειανό, μὲ τὰ πόδια κλονούμενα εἶχε σταματήσει ἐμπρὸς εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Μαρπόν. Τὰ βιβλία μέσα εἰς τὸ κίτρινον ἢ λευκὸν κάλυμμά τους ἐκεντοῦσαν τὴν περιέργειαν τῶν διαβατῶν. Μερικὰ ἦσαν στολισμένα μὲ σχέδια ἐρωτικά, μὲ φωτογραφίας φυσικάς. Ἦσαν μισοφόρια ἀνασηκωμένα, μαῦρες κάλτσες, πανταλόνια, κορσέδες ἀνοικτοί, γυμνοὶ τράχηλοι — τὸ ἡμίγυμνον περισσότερο σκανδαλίζον ἀπὸ τὸ γυμνόν, ἡ ἄχαρις πορνογραφία.

«Αὐτὸ εἶνε ὁ ἔρως;» ἐσκέπτετο ἡ Ζοζάννα...

Δὲν ἦτον σεμνότυφη· ἡ ἐλευθερία ἑνὸς χαρακτηριστικοῦ, ἡ γυμνότης μιᾶς λέξεως δὲν τὴν ἐπείραζαν καθόλου, ὅμως ἀγαποῦσε: εἶχε τὴν λεπτὴν αἰδημοσύνην τῆς ἐρωτευμένης γυναικός, καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς ἐφαίνετο κάτι τι κρυφὸ καὶ φοβερὸ ποῦ μόνον αὐτὴ καὶ ὁ ἀγαπημένος της ἐγνώριζαν.

Ἐπῆρε ἕνα μυθιστόρημα, κατὰ τύχην, τὸ ἐξεφύλλισε, τὸ ἔκλεισε. Διέτρεξε ἕναν τόμον κριτικῆς, ποῦ τὴν ἔκαμε ν' ἀνιάσῃ, καὶ μίαν συλλογὴ ποιημάτων μυστικῶν ἠλιθίων σὰν λουλούδια χάρτινα...

«Ἡ Ἐργάτις...» Εἶνε τὸ βιβλίον ποῦ εἶδα στὸ τραπέζι τῆς δεσποινίδος Μπόν. Ἄλλο ἕνα μυθιστόρημα φεμινιστικὸν ἢ ἀντιφεμινιστικόν.

Εἶνε ἡ «μόδα!».

Ὄχι, δὲν ἦτον μυθιστόρημα· ἦτον μία μακρὰ καὶ λεπτολόγος μελέτη ἐπὶ τῶν γυναικείων ἐπαγγελμάτων. Εἶχε ἀριθμούς, σημειώσεις, παραπομπὰς καὶ στατιστικοὺς πίνακας.

Ἡ Ζοζάννα ἐδιάβασε τυχαίως μερικὰς σελίδας: Ἡ ἐργάτις ἐργοστασίου. Ἡ ὑπάλληλος. Ἡ Γυναῖκα καὶ τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα. Ὁ γυναικεῖος ἀνταγωνισμὸς καὶ αἱ οἰκονομικαί του συνέπειαι... Σχέδιον μιᾶς ἠθικῆς γυναικείας.

Αὐτὸ ἦτον τὸ τελευταῖον κεφάλαιον, τὸ συμπέρασμα.

«....Ἂν ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν εἶνε καλὸν ἢ κακὸν ἀγνοῶ, καὶ τὸ μέλλον θὰ μᾶς τὸ εἰπῇ, ἀλλ' εἶνε μία ἀνάγκη ἡ γυναῖκα νὰ τὴν ὑφίσταται χωρὶς νὰ τὴν ἔχῃ ἐπιθυμήσει, εἶν' ἕνα γεγονὸς ποῦ μᾶς ἐπιβάλλεται καὶ ποῦ πρέπει νὰ δεχθῶμεν μὲ ὅλας του τὰς συνεπείας. Καὶ ἡ σημαντικωτέρα τῶν συνεπειῶν εἶναι ἡ ἐπανάστασις ἡ ἠθικὴ ποῦ φαίνεται ὡς ἀποτέλεσμα καὶ ὄχι ἡ αἰτία τῆς οἰκονομικῆς ἐπαναστάσεως.

»Ὄχι διότι ἡ γυναῖκα ἀπελευθερώθη ἠθικῶς ποῦ ἐπόθησε νὰ κατακτήσῃ τὴν ὑλικήν της ἀνεξαρτησίαν. Ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον, τὸ ἐργαστήριον, τὸ κατάστημα, τὸ γραφεῖον, τὸ σχολεῖον, θὰ ἐπροτιμοῦσε, ἴσως, τὸν προστάτην ἔρωτα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν ἑστίαν τοῦ σπιτιοῦ. Ὅμως ὁ ἄνδρας ἔκλεισε τὸ σπίτι του διὰ τὴν πτωχὴν κόρην... Καὶ ἡ πτωχὴ κόρη, ποῦ δὲν θέλει νὰ πουληθῇ καὶ δὲν συναινεῖ ἐπίσης ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, ἐδοκίμασε νὰ ζῇ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, χωρὶς τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἀνδρός. Ἐπῆγε λοιπὸν ὅπου θὰ ἠμποροῦσε νὰ κερδίσῃ τὸ ψωμί της εἰς τὴν περιοχὴν ποῦ ἐπεφυλάχθη καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς διὰ τὴν γυναικείαν ἐνέργειαν, καὶ σιγὰ-σιγὰ κατέκτησε ὅ,τι ἐπεφυλάσσετο μόνον εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνδρός... Ἔβαλε τὰ δυνατά της, ἐχρησιμοποίησε ὅλας τὰς δυνάμεις της διὰ ν' ἀναπτύξῃ τὴν προσωπικότητά της. Παρετήρησε, τότε, ὅτι ἠδύνατο νὰ κερδίσῃ κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, τὰ ροῦχα της καὶ τὴν κατοικίαν: τὴν ἠθικὴν ἀνεξαρτησίαν, τὸ δικαίωμα τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ ὁμιλεῖν, τοῦ ἐνεργεῖν, τοῦ ἀγαπᾷν κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν της θέλησιν, τὸ δικαίωμα ποῦ εἶχε πάρει πάντοτε ὁ ἄνδρας καὶ ποῦ τὸ εἶχε ἀρνηθῆ εἰς τὴν γυναῖκα.

»Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐννόησε ὅτι ἡ ἀξίωσις αὐτὴ τῆς γυναικὸς ἦτον πολὺ ἐπικίνδυνος διὰ τὰ τεταγμένα, τὴν κοινωνικὴν ἰσορροπίαν, τὴν οἰκογένειαν, τὰ ἤθη, τὴν θρησκείαν... Πάρα πολὺ ἀργά!... Ἂν ὅλαι αἱ ἐργάτιδες δὲν εἶνε ἀπελευθερωμέναι, εἶνε ὅμως ἤδη ἐν ἀνταρσίᾳ... Ἀντάρτιδες ἐναντίον τοῦ νόμου ποῦ ἔχουν θέσει οἱ ἄνδρες, ἐναντίον τῶν προλήψεων, τοῦ ἰδεώδους ποῦ ἐπιβάλλουν εἰς τὰς συντρόφους των... Αἱ γυναῖκες ἔκοψαν τὴν κλωστὴν ποῦ ἔκλωσαν αἱ πρόγονοί των, ποῦ ὅσο κ' ἐλαφρὰ ἂν ἦτον, ὅμως ἐβάρυνε ἐνίοτε τὰς ψυχάς, ὥστε δύσκολα ἐγκαρτεροῦσαν· ἄφησαν τὴν ῥόκαν, τὴν βελόνην καὶ τὸν καθρέπτην — καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τὰς παθητικὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ματαιοδοξίας. Δὲν σκέπτονται πλέον ὅτι ἀρκεῖ νὰ εἶνε μία γυναῖκα Παναγία διὰ νὰ εἶνε τιμία, καὶ δὲν νομίζουν ὅτι ἔπεσαν εἰς τὴν λάσπην διότι ἀγάπησαν πολλὰς φοράς... Βλέπει κανεὶς νὰ μορφώνεται ἤδη ἡ γυναικεία αὐτὴ ἠθική, ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶνε πλέον οὐσιωδῶς διάφορος ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν. Ἡ γυναῖκα ποῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἔκαμε κατάλληλον σιγὰ-σιγὰ διὰ τὴν θυσίαν καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν ἀρχίζει νὰ δυσπιστῇ. Ὁ Θεὸς δὲν τὴν παρηγορεῖ πλέον· ὁ ἄνδρας δὲν τὴν τρέφει πλέον. Πρέπει νὰ βασίζεται εἰς τὸν ἑαυτόν της, καὶ διότη ἡ ἐργασία, θέλοντας καὶ μή, τὴν ἔκαμε ἐλευθέραν, θ' ἀνακηρύξῃ ἀμέσως ὅλα τὰ εὐεργετήματα τῆς ἐλευθερίας.

»Οἱ ὅροι τῆς συζυγικῆς συμφωνίας θὰ λάξουν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ γυναῖκα θὰ ἠμπορῇ νὰ ζήσῃ χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ ἀνδρός, ν' ἀναθρέψῃ μόνη της τὰ παιδιά της. Δὲν θὰ ζητήσῃ πλέον τὴν προστασίαν καὶ δὲν θὰ ὑποσχεθῇ τὴν ὑπακοήν. Καὶ ὁ ἄνδρας θὰ συμπεριφερθῇ μαζί της ὡς ἴσος πρὸς ἴσην — ἢ καλύτερα: ὡς σύντροφος μὲ σύντροφον, φίλος μὲ φίλην. — Ἡ ἕνωσίς των δὲν θὰ ὑφίσταται παρὰ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὴν πάντοτε ἀνανεουμένην συμφωνίαν σκέψεων καὶ συναισθημάτων, τὴν ἐλευθέραν καὶ θεληματικὴν πίστιν καὶ τὴν τελείαν εἰλικρίνειαν, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν τελείαν ἐμπιστοσύνην. Τώρα πλέον εἶνε πολλὰ τὰ νοικοκυριὰ ποῦ ὁ σύζυγος εὑρίσκει εἰς τὴν γυναῖκα του τὴν σύντροφον, τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης του, τὴν συνεργάτιν του, τὴν κοινωνὸν τῶν φιλοδοξιῶν του. Καμμία γυναῖκα περισσότερο ἀπὸ τὴν Γαλλίδα δὲν εἶνε ἱκανὴ διὰ τόσο ὡραῖον ρόλον».

Ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς ἐξήταζε τὰς μεταμορφώσεις τὰς πιθανὰς τοῦ γάμου, τροποποιημένου ἤδη, βαθύτατα, μὲ τὸ διαζύγιον... Ἡ Ζοζάννα ἐμάντευε, κάτω ἀπὸ τὴν λεπτὴν εἰρωνείαν μερικῶν φράσεων, ὅτι δὲν εἶχε πολὺν σεβασμὸν διὰ τὰς παλαιὰς μορφὰς καὶ τοὺς παλαιοὺς τύπους καὶ ὅτι αἱ «ζῶσαι πραγματικότητες»

τὸν ἐνδιέφεραν πολὺ διαφόρως ἀπὸ τὰς ὑπερφυσικὰς ὀντότητας.

«Ποιὸς νὰ εἶνε αὐτὸς ὁ κύριος ποῦ δὲν ἔχουν τυφλώσει αἱ προλήψεις;...»

Παρετήρησε τὸ ὄνομα: «Νοὲλ Ντελύλ». Καὶ ἀμέσως, χωρὶς κανένα λόγον ἐφαντάσθη ἕναν ἄνθρωπον μὲ ὄψιν σοβαρὰν καὶ λεπτήν, μὲ γαλανὰ μάτια καὶ στακτιὰ γένεια ποῦ κατοικοῦσε ἕνα παλαιὸ σπίτι σιμὰ εἰς τὴν Σορβόννην.

Δὲν ᾐσθάνετο τὴν ἀνίαν τῆς ἀναμονῆς πλέον καὶ τὸν κόπον τῆς ὀρθοστασίας, ἐλησμονοῦσε τὸν Μαυρίκιον... Ἐσκέπτετο...

«Πόσο εἶνε ἀλήθεια αὐτό!.. Θὰ ζητήσω τὸ βιβλίον ἀπὸ τὴν δεσποινίδα Μπόν».

Ἡ δεσποινὶς Μπὸν ᾐσχολεῖτο μὲ τὰ συνδικάτα, τὰ κογκρέσσα, τὰ ἔργα ἀλληλοβοηθείας, ἐνῷ ἡ Ζοζάννα, εἰς τὸν γυναικεῖον κόσμον, ἔκαμνε λίγο ἀπ' ὅλα, ἔγραφε περὶ μόδας, βιβλιογραφίας, τὴν μικρὰν ἀλληλογραφίαν κ. ἄ.

Οὐχ ἧττον ἐνδιεφέρετο διὰ τὰς ἰδέας, καὶ τὸ *γυναικεῖον* λεγόμενον ζήτημα τῆς εἶχε γείνει ἀγαπητόν... Εἶχε τὸ πνεῦμα καθαρὸν καὶ ὑπερήφανον, τὴν φαντασίαν γενναίαν, θερμὸν αἷμα, νεῦρα εὐδόνητα ποῦ τὴν διέθεταν εἰς ἐνθουσιασμόν. Ὅμως, πολὺ Γαλλὶς καὶ πολὺ Παρισινή, εἶχε τὴν αἴσθησιν τοῦ γελοίου καὶ τὴν φρίκην τῶν ἐξάψεων. Δὲν ἐπληρώνετο μὲ λόγια καὶ ἕως εἰς τὰς ἀντιφάσεις τῆς ζωῆς της διέμενε εἰλικρινὴς μὲ τὸν ἑαυτόν της. Τῆς ἐφαίνετο νὰ διακρίνῃ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Νοὲλ Ντελὺλ αὐτοῦ τὴν σφραγῖδα ἑνὸς πνεύματος ποῦ ὡμοίαζε τὸ ἰδικόν της. Ἀνεγνώριζε ὀλίγο τὸν ἑαυτόν της εἰς τὴν «Ἀντάρτιδα», τῆς ὁποίας ἐσχεδίαζε τὸ πορτραῖτο. Ἔλεγε καθ' ἑαυτήν:

«Ἰδοὺ ἕνας ἄνθρωπος ποῦ θὰ μ' ἐννοοῦσε. Ἐδέχθηκα τὴν οἰκιακὴν ὑπηρεσίαν· δὲν ἔκοψα ἀκόμη τὸ νῆμα, ὅμως αἰσθάνθηκα πῶς εἶμαι κυρία τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ τοῦ ἀτόμου μου. Δὲν εἶνε ἕνα χυδαῖον αἴσθημα συμφέροντος, δὲν εἶνε ὁ φόβος τῆς κοινῆς γνώμης ποῦ συγκρατοῦν εἰς τὸν γάμον αὐτόν, εἰς τὸν θλιβερὸν αὐτὸν γάμον ὅπου φέρω ἕνα διπλοῦν βάρος. Δὲν θέλω ν' ἀφήσω τὸν δυστυχισμένον μου Πέτρον, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ ζήσω χωρὶς εὐτυχίαν, δὲν ἠμπορῶ...» Ἐδιάβασε ἀκόμη:

«Νὰ ὀνειρεύεται κανεὶς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἔρωτος, διατηροῦσα τὸν γάμον ὑπὸ νέας μορφάς, ὀλιγώτερον αὐστηράς, νὰπελευθερώνῃ κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴν ὑποκρισίαν, νὰ τοὺς ἀναγνωρίζῃ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτουν κατ' ἀρέσκειαν τὴν ζωήν τους δεχόμενοι ὁλόκληρην τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών των, νὰ θέτῃ κανεὶς εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο φύλων περισσοτέραν δικαιοσύνην, περισσοτέραν συμπάθειαν, εἶνε λοιπὸν ἐνθάρρυνσις τῆς ἀκολασίας; Εἶνε καταστροφὴ τῆς γυναικείας αἰδημοσύνης; Ὄχι. Μία γυναῖκα ἂς γνωρίζῃ τὴν ἀξίαν της, τὸ βάρος τῆς δωρεᾶς ποῦ κάμνει, ἂς ἔχῃ περὶ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν συνεπειῶν τοῦ ἔρωτος μίαν καθαρὰν ἰδέαν, ὑψηλήν, βαρεῖαν, ἂν ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἔχει τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα ὑγιᾶ, θὰ εἶνε καλὰ ὡπλισμένη ἐναντίον τῶν πειρασμῶν τῆς ἀκολασίας. Καὶ ἂν ἀπατᾶται εἰς τὴν ἐκλογήν της, θὰ μάθῃ ὅτι ἡ πλάνη της δὲν εἶνε ἀτιμωτική, ὅτι δὲν θὰ τὴν σύρῃ, καθ' ὅλην της τὴν ζωὴν ὡς εἶδος καταδίκης, καὶ ὅτι θὰ εἶνε δυνατὸν νἀξιωθῇ τὸν ἔρωτα ἑνὸς τιμίου ἀνθρώπου.

»Αὐτὸ ὑποθέτει ὁλοκληρωτικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ ἤθη μας; Ἀλλ' αὐτὴ ἔγεινε κατὰ τὸ ἥμισυ, γίνεται καθ' ἑκάστην, αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις! Πόσαι προλήψεις ἐξαφανισμέναι πλέον!... Ἡ ἀποδοκιμασία τῶν «τιμίων» δὲν κτυπᾷ πλέον οὔτε τὸ νόθον, οὔτε τὴν γυναῖκα ποῦ ἔχει διαζευχθῆ τὸν ἄνδρα της· ὑποφέρουν, συγχωροῦν μερικὰς ἐλευθέρας ἑνώσεις, καὶ μερικαὶ γυναῖκες ἀπέκτησαν μὲ τὴν μαγείαν τοῦ ταλάντου των τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν κατὰ τὸν ἰδικόν των τρόπον—δικαίωμα ποῦ ἀνεγνώριζαν ἄλλοτε μόνον εἰς τὰς μεγάλας ἠθοποιούς!... Εἶνε τὰ συμπτώματα μιᾶς καταστάσεως πραγμάτων, ἡ ὁποία...»

—Ἡ κυρία θέλει ν' ἀγοράσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίο; ἠρώτησεν ἕνας ὑπάλληλος ὁ ὁποῖος εὕρισκεν ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ ἀνάγνωσις εἶχε παραταθῆ ὑπὲρ τὸ δέον.

Ἡ Ζοζάννα ἐκοκκίνισε... Ἀπήντησεν αὐτομάτως:

—Ναί.

—Τρία φράγκα...

Τρία φράγκα! Καὶ ἦτον εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός... Ἡ Ζοζάννα ᾐσθάνετο μίαν τύψιν· ὅμως ἄνοιξε τὸ παρτοφόλι της. Ὁ ὑπάλληλος ἐτύλιγε τὸ βιβλίον.

—Εὐχαριστῶ... Μοῦ λέτε καὶ τὴν ὥρα;

—Ἑπτὰ παρὰ πέντε, κυρία...

Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἤρχετο. Ἡ Ζοζάννα εἶδε εἰς μίαν ἀστραπὴν τὸ μικρὸ σπιτάκι τῆς ὁδοῦ Ἀμυότ.—Τὸν Πέτρον ἄρρωστον, τὸ παιδί της νὰ κοιμᾶται εἰς κάποιο κάθισμα καὶ τὴν γυναῖκα ποῦ ὁ ἄνδρας της τὴν περιμένει...

«Ἀθλία γυναῖκα ποῦ εἶμαι! Ὁ σύζυγός μου, τὸ παιδί μου μὲ περιμένουν... Ἄ! πέντε λεπτὰ ἀκόμη... Μαυρίκιε, θέλω νὰ ἰδῶ τὸν Μαυρίκιον! Δὲν ἠμπορῶ νὰ φύγω ἔτσι...» Τὰ μάτια της ἐγέμισαν δάκρυα. Ἄνθρωποι ἐστράφησαν καὶ τὴν ἐκύτταζαν... Διὰ μίαν στιγμὴν ἐξύπνησεν ἡ ὑπερηφάνειά της:

«Ὄχι, δὲν θὰ περιμένω περισσότερο! Εἶνε πολὺ ἄνανδρος.»

Γ

—Ζοζάννα!

Ἐσταμάτησε. Ὁ Μαυρίκιος Ναττιὲ τὴν ἐφώναζε καθὼς εἶχε κατεβῆ ἀπὸ ἓν ἁμάξι.

—Ἔλα, πᾶμε! Γλίγωρα!

—Μά...

—Τί λοιπόν. Τρώγω εἰς τὸ Πασσύ. Θὰ μιλήσωμε καθὼς θὰ πηγαίνωμε καὶ τὸ ἁμάξι θὰ σὲ ξαναπάῃ στὸ σπίτι σου... Τί λοιπόν, δὲ θέλεις; Εἶσαι θυμωμένη; Ἐπειδὴ ἄργησα; Δὲν εἶνε τὸ λάθος ἰδικό μου, σοῦ ὁρκίζομαι. Ἡ μητέρα μου μ' ἐκράτησε.. Ἐτηλεφώνησα εἰς τὴν ἐφημερίδα σου νὰ σὲ εἰδοποιήσουν νὰ μὴ περιμένῃς, ἀλλὰ εἶχες φύγει.

Εἶπε λυπημένη:

—Πολὺ γλίγωρα ἄρχισες νὰ ὑποφέρῃς τὸ νὰ μὴ μὲ βλέπῃς!

—Ζοζάννα, ἀγαπημένη μου...

—Τόρα εἶνε πολὺ ἀργά. Πρέπει νὰ πηγαίνω στὸ σπίτι..

—Τί ἀτυχία! Δὲν ξέρω πιὰ πότε θὰ εἶμαι ἐλεύθερος...

Ἔριψε τὸ βλέμμα της ἐπάνω του:

—Καλὰ λοιπόν, θὰ ἔλθω μαζί σου ἕως τὸν Σηκουάνα.

—Πᾶμε!

Τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέβῃ στὸ ἁμάξι, καὶ ἐνῷ ἔδιδε τὴν διεύθυνσιν εἰς τὸν ἁμαξηλάτην, αὐτὴ τὸν παρετήρει ἀπλήστως, ξανθόν, ὠχρόν, λεπτὸν μέσα εἰς τὸν βαρὺν σκοῦρον μανδύαν του.

—Ζοζάννα, μικρό μου, εἶσαι θυμωμένη μαζί μου;

—Ναί, τοῦ εἶπε, ναί, εἶμαι θυμωμένη! Δὲν ἔχεις καρδιά, δὲν ἔχεις τάκτ, δὲν ἔχεις...

—Σώπα! Σώπα! Τί κακὴ ποῦ εἶσαι ἀπόψε!

—Μὲ ταπεινώνεις μ' εὐχαρίστησίν σου, μὲ περιπαίζεις... Τὶς προάλλες, σὲ περίμενα, εἰς τὴν ἐφημερίδα: μοῦ ἔστειλες τηλεγράφημα... Ἀπόψε, ἐτηλεφώνησες γιὰ ν' ἀναβάλῃς τὸ ραντεβού... Δὲν μοῦ γράφεις πλέον!... Ἄ! ἐκουράσθηκα πλέον ἀπὸ ὅλα, ἀπὸ σένα, ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἀπὸ τὴν ζωήν!

—Ἔ! Καλά, ἀλήθεια, εἶσαι εὐγενής, μικρό μου! Ἰδοὺ λοιπὸν ὑποδοχή!.. Ἐγὼ ποῦ ἔκαμα ἄνω-κάτω τὴ μαμά, ποῦ ἔκλεισα βιαστικὰ τρεῖς ἐπιστολὰς κ' ἔδιωξα παρὰ πολὺ ἀγενῶς ἕνα φίλον μου γιὰ νὰ μείνω ἐλεύθερος! Ὄχι, εἶσαι παράξενη!... Σοῦ δίνω ἀπὸ τὴ ζωή μου ὅ,τι ἠμπορῶ νὰ σοῦ δώσω. Δὲν εἶνε μοναχὰ ὁ ἔρως εἰς τὴν ζωήν. Πρέπει νὰ σκέπτεσαι κι' ὅλα. Ἔχεις τὸ σπίτι σου, τὴν ἐφημερίδα σου· ἐγὼ πάλιν τὰς ὑποθέσεις μου, τὴν οἰκογένειάν μου, τὰς σχέσεις μου..

—Ὅμως εἶσ' ἐλεύθερος ἐσύ! Ἐνῷ ἐγὼ εἶμαι δεμένη μὲ χίλιους δεσμούς. Κ' ἐντούτοις εὑρίσκω τὸν τρόπον νὰ σὲ ἰδῶ, νὰ σοῦ γράψω... Ἄ, ὄχι, ἄφησέ με, δὲν θέλω νὰ μαγκαλιάζῃς, θέλω νὰ μοῦ ἀπαντᾷς εἰς ὅ,τι σ' ἐρωτῶ!

—Τί; Τί 'μπορῶ νὰ σοῦ πῶ; Ὑποφέρεις;... Μὲ νομίζεις λοιπὸν ἀτυχῆ; Εἶνε ἡ μοῖρα μας. Ἐκάμαμε μία τρέλλα. Ὤ! Δὲν λυποῦμαι γι' αὐτό. Ὁπωσδήποτε ἦτον μία τρέλλα. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶμαι δυνατώτερος, περισσότερον κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου!... Ἔπρεπε ν' ἀπομακρυνθῶ. Πόσες δυστυχίες ἀπέφευγα! Βλέπεις; δὲν εἶμαι ἄδικος ἀφοῦ ὁμολογῶ τὰ ἄδικά μου.

—Ἀλλὰ δὲν εἶμαι εὐτυχής! τοῦ εἶπε μὲ λυγμόν. Αὐτό, Μαυρίκιε, εἶνε τρομερό!... Μὲ ὅλα ὅσα ὑπέφερα—καὶ χωρὶς νὰ παραπονεθῶ—γιὰ τὴν ἀγάπη σου, σᾶκούω νὰ λὲς ὅτι δὲν εἶσαι εὐτυχής. Μολαταῦτα, δὲν μετανοῶ ποῦ σᾶγάπησα. Λυποῦμαι μόνον ὅτι δὲν μᾶγάπησες καὶ σὺ ἄλλο τόσο...

—Σὲ ἀγάπησα πολύ, Ζοζάννα.

—Ἄ! ὄχι ἀρκετά, ἀφοῦ μετανοεῖς γι' αὐτό. Ἀλλά, τόρα ἔλα, πέ μου, τί ἔκαμα; Σε τί σοῦ ἀπήρεσα; Ἔχεις νὰ μὲ κατηγορήσῃς εἰς τίποτε; Σᾶγάπησα μὲ πίστιν. Δὲν σοῦ ἔγεινα βάρος, δὲν σοῦ ἐζήτησα τίποτε, μόνον τὴν ἀγάπη σου... Δὲν σοῦ ἔμαθα ἀπὸ τοὺς πόνους μου καὶ τὰ βάσανά μου παρ' ὅ,τι ἦτον ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ σοῦ κρύψω. Τὸ παιδὶ τέλος, ἄφησέ με νὰ σοῦ μιλήσω γι' αὐτό, ἐνόμιζα ὅτι θὰ ἦτον ἕνας δεσμὸς μεταξύ μας, ἕνας τόσο δυνατὸς δεσμός!...

—Μὰ δὲν σὲ κατηγορῶ γιὰ τίποτε, πτωχή μου Ζοζάννα. Ἤσουν τελεία... Ἐν τούτοις... Μιλεῖς γιὰ τὸ παιδί!... Δὲν θἄξιζε καλύτερα, γιὰ σένα αὐτὸ τὸ μικρὸ νὰ μὴν ἤρχετο στὸν κόσμον; Καὶ γιὰ μέ, ποία εὐθύνη!

—Δὲν τὸ ἀγάπησες ποτέ σου, αὐτὸ τὸ παιδί! εἶπεν ἀποσπωμένη. Δὲν ἠθέλησες νὰ τὸ γνωρίσῃς...

— Ζοζάννα. Ἠμποροῦσα νὰ 'μπῶ στὸ σπίτι σου; Ὁ σύζυγός σου δὲν θέλει νὰ δεχθῇ κανέναν... Καὶ σὺ ἡ ἰδία θὰ ἤθελες τάχα νὰ μὲ ἰδῇς νὰ παίζω τὸν ρόλον φίλου τοῦ σπιτιοῦ;... Εἶσαι πολὺ λεπτή...

— Δὲν ἠξέρω... Ἡ ἀγάπη δὲν ἔχει τόσες ψιλοδουλειές! Εἶπε ἡ Ζοζάννα κοκκινίζουσα. Ναί, κάποτε τὸ ἐπόθησα...

— Ὅμως, δὲν ἀπαρνεῖσαι τὸν ἄνδρα σου!

— Ὄχι! Δὲν τὸν ἀπαρνοῦμαι. Ἔχω μεγάλην στοργὴν γι' αὐτόν. Τοῦ εἶμαι ἀφωσιωμένη. Ὅμως ἐσένα, ἐσένα, σ' ἀγαπῶ.

— Πῶς ἠμπορεῖς νὰ συνδυάζῃς ὅλα αὐτά; Εἶσαι εἰλικρινὴς χωρὶς ἄλλο... Καὶ ἂν ἐζήλευα...

— Ἀ! δὲν τὸ ἐπάθαινες ποτέ σου, πρέπει νὰ σοῦ ἀνταποδώσω δικαιοσύνην.

— Μὴν εἶσαι εἰρωνική. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ζηλεύω τὸν Βαλεντέν, ἂς ἰδοῦμε. Εἶνε ἕνας ἄρρωστος, ἕνας δυστυχής. Μοῦ ἐξήγησες πολλὲς φορὲς τὴν φύσιν τῶν αἰσθημάτων σου...

— Μὴ μοῦ μιλῆς γιὰ τὸν ἄνδρα μου! εἶπεν ἡ Ζοζάννα μὲ ὀργήν. Αὐτὸ μὲ θλίβει, μὲ θυμώνει, μὲ ταπεινώνει...

— Λοιπόν, μίλησέ μου γιὰ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ τοὺς δύο μας. Μὴ μὲ ἀγριοκυττᾷς. Μικρά μου Ζοζά...

Τὸν ἔσυρε.

— Μὴ γυρίζεις τὸ κεφάλι... Ἔλα... Πιὸ σιμά. Βλέπεις, εἶμαι ὁ δυνατώτερος, σὲ κρατῶ. Ἀ! πῶς μ' ἀρέσει τὸ φίλημά σου!...

Ὑπεχώρει εἰς τὴν σαρκικὴν μέθην... Ἡ σκιά, ἡ ἐπαφὴ τῆς γυναικός, ἡ φιλονεικία ἀκόμη καὶ ἡ νευρικότης τῆς Ζοζάννας ἐξάναπταν τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἐγίνετο σχεδὸν τρυφερός.

— Ἄκουσε, μικροῦλα μου, δὲν εἶμαι τόσο ἄγριος ὅσο φαντάζεσαι!... Αἰσθάνομαι τόσο πολὺ ὅτι μ' ἀγαπᾷς!... Καὶ ὅταν εἶσαι ἐδῶ, ὅλες μου οἱ σκοτοῦρες καὶ τὸ κακό μου κέφι ὅλα φεύγουν. Ὤ! Σ' ἀγαπῶ πολύ, πολύ...

Τοῦ ἀνταπέδιδε τὰ φιλήματά της, ἐν μέθῃ, περίλυπη καὶ γεμάτη ἀπὸ ἐντροπήν.

— Ξέρεις, ἔλεγε χαμηλοφώνως, μὲ τὰ χείλη ἐπάνω εἰς τὰ χείλη της, θὰ ζητήσω γιὰ τοὺς δύο μας μία ἄλλη καμαροῦλα.

— Δὲν θὰ εἶνε πιὰ ἡ καμαροῦλα μας. Γιατί δὲν ἀνενέωσες τὸ νοίκιασμα; Πῶς λυπήθηκα!

— Ἐταξίδευα. Εἶχα ξεχάσει τὴν χρονολογίαν.

— Αὐτὸ μοῦ ἔκαμε τόσο κακό! Ἐπίστευσα...

Δὲν ἐτόλμησε νὰ πῇ: «ἐπίστευσα ὅτι ἤθελες ν' ἀραιώσῃς τὰς συναντήσεις, νὰ μὲ προπαρασκευάσῃς εἰς τὴν τελικὴν ρῆξιν».

— Τὸ ξενοδοχεῖον; Ἀ! αὐτὸ μ' ἐντροπιάζει! δὲν μ' ἀρέσει αὐτό.

— Ἀλλὰ γιὰ μία φορὰ ἀκόμη, ἕως ὅτου ναῦρῶ νέο καταφύγιον... μεθαύριο, θέλεις;..

Δὲν ἀπήντησε, τὸν ἐφίλησε εἰς τὰ μάτια, εἰς τὰ μάγουλα, εἰς τὰ χείλη.

— Θὰ ἔλθῃς;

— Ναί.

Ἡ χαρά της δὲν ἦτον ἐλευθέρα, εἶχε ἕνα εἶδος φόβου.

— Μαυρίκιε.

— Ἀγαπημένη μου.

— Τίποτε.

Εἶχε μίαν ἐρώτησιν εἰς τὰ χείλη της: «Τί θέλεις ἀπὸ μένα; τὴν ἀγάπην ἢ τὴν ἡδονήν; Δὲν εἶνε τὸ ἴδιο πρᾶγμα.. Ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ φιλιὰ καὶ ἀπὸ χάδια γιατὶ εἶμαι νέα καὶ τὸ αἷμα μου βράζει, ὅπως καὶ τὸ δικό σου Ὅμως μοναχὰ εἰς τὸν ἔρωτα ἠμπορῶ νὰ τ' ἀπολαύσω, δὲν μοῦ ἀρκεῖ ἡ *ἐπιθυμία* σου.. Θέλω νὰ μ' ἀγαπᾷς. Ἂν μοῦ ἔπαιρνες τὴν καρδιά σου, δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ σοῦ ἀνήκω· θὰ ἔφριττα εἰς τοὺς ἐναγκαλισμούς σου..»

Αὐτὴν τὴν φορὰν ἀκόμη δὲν ἐτόλμησε νὰ ὁμιλήσῃ. Ὕστερα ἀπὸ τέσσερα χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα πολλάκις εἶχαν δοθῆ ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, εἶχε ἕνα εἶδος ἠθικῆς αἰδοῦς ἡ ὁποία μόνον ἐνώπιον τοῦ εὐτυχοῦς ἔρωτος ἠμποροῦσε νὰ ἐξαφανισθῇ. Μόνη ἡ ἡδονὴ τοὺς ἔδιδε πρὸς στιγμὴν τὴν ἀπατηλὴν ἰδέαν τῆς αἰσθηματικῆς ἁρμονίας. Ἦσαν ἐραστὴς κ' ἐρωμένη· δὲν εἶχαν δυνηθῆ νὰ γίνουν φίλοι.

Ἔξαφνα, λαμβάνουσα τὴν ἀνθοδέσμην τῶν μενεξέδων ἀπὸ τὴν ζώνην, τὴν ἔβαλε στὸ στόμα της ἔπειτα εἰς τὸ στόμα τοῦ Μαυρικίου:

— Πάρε... Θὰ φυλάξῃς αὐτὰ τὰ λουλούδια στὴν τσέπη σου ἀπόψε, θὰ τὰ θίγῃς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ θὰ αἰσθάνεσαι τὸ φίλημά μου εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων σου.

— Ναί, ὡραία μου. Τί εὐγενεῖς σκέψεις ποῦ ἔχεις πάντοτε! Ἐχαμογέλασε ἠρέμως.

— Τρῶς εἰς τοῦ Λαμπερτιέ;

— Ναί! Θὰ μιλήσωμε γιὰ μία μεγάλην παρὰ πολὺ μεγάλην ὑπόθεσιν, μπερδεμένην, παρὰ πολὺ ἀνιαράν, ἡ ὁποία θὰ μὲ ὑποχρεώσῃ ἴσως ν' ἀφήσω τὸ Παρίσι... ὄχι βέβαια γιὰ πολὺν καιρόν.

— Ἐξηγήσου μου.

— Δὲν θὰ καταλάβῃς τίποτε.

— Μὰ θὰ καταλάβω.

— Ὄχι· πρόκειται γιὰ μία γέφυρα ποῦ μία ἑταιρία σιδηροδρόμων θέλει νὰ κατασκευάσῃ εἰς Ντορνόν. Ὁ Λαμπερτιὲ τὴν κατασκευάζει. Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν. Ἀλλὰ εἶνε μπερδεψοδουλειές...

— Λοιπόν;

— Λοιπὸν ὁ Λαμπερτιὲ θέλει νὰ μὲ στείλῃ ἐκεῖ διὰ νὰ ἐξετάσω ἐπιτοπίως τὰς ἐργασίας...

— Θὰ μείνῃς ἐκεῖ;...

— Τρεῖς ἑβδομάδες...

— Θὰ στενοχωρηθῇς;

— Ὅσο τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερο. Θὰ πάω εἰς τὸ Μπορντώ. Ὁ Λαμπερτιὲ ἔχει μίαν ἐξαδέλφην ὑπανδρευμένην εἰς τὸ Μπορντώ· μία γυναῖκα πάρα πολὺ σίκ, πολὺ πλουσία, ποῦ δέχεται κόσμο καὶ κόσμο. Μ' ἔχει προσκαλέσει, ἤδη.

— Εἶνε νέα, αὐτὴ ἡ κυρία;

— Οὔτε νέα, οὔτε γρηά· ἔχει μιὰ κόρη εἴκοσι ἐτῶν!

— Ὡραία ἡ κόρη;

— Τί σ' ἐνδιαφέρει;

— Βεβαιότατα, μοῦ εἶνε ἀδιάφορον. Ὁ λόγος τῶφερε...

Μὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων ὁ Μαυρίκιος ἐσπόγγισε τὰ μουσκευμένα γυαλιὰ τῆς ἁμάξης.

— Εἴμεθα εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ὁμονοίας...

— Ἀ! Θεέ μου!... Κατεβαίνω!..

— Ὄχι μεῖνε. Θὰ πάρω τόν...

Ἐνηγκαλίσθησαν.

— Τί ἔχεις ἐκεῖ; Βιβλίο;

— Ναὶ τὸ ἀγόρασα προτήτερα; Ἡ «Ἐργάτις» τοῦ Νοὲλ Ντελύλ. Δὲν ξέρεις;

— Τὸ βιβλίο; Ὄχι.

— Τὸν συγγραφέα;

— Ἀορίστως. Γράφει κοινωνιολογικὰ ἢ πολιτικά, ἢ καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἴσως... Τέλος ἐργάζεται σὲ κουραστικὰ πράγματα.

— Εἶνε γέρος;

— Τί σ' ἐνδιαφέρει; Θέλεις νὰ ζητήσω πληροφορίας.... Πρόκειται γιὰ κανένα συνοικέσιον;...

— Εἶσαι ἀνόητος... Καληνύκτα, ἀγαπημένε μου!

— Καληνύκτα.

— Θὰ σοῦ στείλω... αὔριο γιὰ νὰ ὁρίσωμε...

— Ἐννοεῖται.

Κατέβη κ' ἐπλήρωσε τὸν ἁμαξᾶν.

— Ὁδήγησε τὴν κυρίαν, 3 ὁδὸς Ἀμυότ.

Ἡ ἅμαξα ἐγύρισε κἔφυγε. Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνθη κάτι τί κάτω ἀπὸ τὸ πόδι της... Ἦτον τὸ μπουκετάκι τῶν μενεξέδων ποῦ ὁ Μαυρίκιος εἶχε λησμονήσει φεύγων.

Δ

Τὸ ἁμάξι ἄφησε τὴν Ζοζάνναν εἰς τὴν γωνίαν τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Λομὸνδ καὶ Ἀμυότ.

Ἀνέβη διὰ μιᾶς τὰ πέντε πατώματα τοῦ σπιτιοῦ κ' ἐσταμάτησε εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ διαμερίσματός της, κατάκοπη καὶ ἀγωνιῶσα, προσέχουσα καὶ εἰς τὸν παραμικρότερον θόρυβον. Ὀπίσω ἀπὸ τὴν θύραν μία φωνὴ μανιώδης ἤχησε:

— Ἄφησέ με ἥσυχη, γρηὰ τρελλή!

— Θεέ μου! ἀνεστέναξε ἡ Ζοζάννα, ὁ Πέτρος μαλώνει μὲ τὴν Μαρία. Δὲν ἔφαγε!.. Τί σκηνή!

Τρέμουσα, ἔβαλε τὸ κλειδὶ εἰς τὴν κλειδωνιά, ἄνοιξε σιγά.

— Ἰδοὺ ἡ κυρία, εἶπε μία ἄλλη μιὰ φορά, κάμετε ὅπως ξέρετε μαζί της... Ἐγώ, δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν εἶδα τίποτε...

Ἡ γυναῖκα τῆς ὑπηρεσίας ἐφάνη εἰς τὸν στενὸν διάδρομον ποῦ τὸ γκάζι χαμηλωμένο χάριν οἰκονομίας ἐφώτιζε μόλις. Τὸ σῶμα της ἔκλεινε τὴν εἴσοδον τῆς κουζίνας· ἀνεκίνει τὴν κεφαλὴν ἐν ἀγανακτήσει.

— Τί εἶνε, Μαρία; εἶπεν ἡ Ζοζάννα.

— Ὁ κύριος ποῦ φωνάζει ὕστερ' ἀπὸ τὸν αἰθέρα... Φωνάζει ἐδῶ καὶ μίαν ὥραν. Δὲν ἠθέλησε νὰ πιῇ αὐτὸ τὸ ἀμερικάνικο ζουμὶ ποῦ κοστίζει τόσο ἀκριβά!... Κ' ἔπειτα εἶπε πῶς τὸ αὐγὸ δὲν ἦτον φρέσκο. Ἕνα αὐγὸ ποῦ τὸ πῆρα καθὼς τὸ γεννοῦσ' ἡ κότα!... Ὕστερα μοῦ ζήτησε τὸν αἰθέρα του ἐνῷ εἶχε στομαχόπονο. Δὲν βρῆκα τὸ κλειδί. Ἔπειτα μὲ πέθανε μὲ ἀνοησίες. Μοῦ εἶπε ὅτι ἔκρυψα τὸ κλειδὶ ἐπίτηδες... Σὰν νὰ ἤμουν καμμιὰ ποῦ θέλω νὰ κάνω κακὸ στ' ἀφεντικά μου.

— Τὸ μικρό, Μαρία, ἔφαγε;

— Ὁ δρακούλης εἶνε στὸ κρεββάτι...

— Κοιμᾶται. Πρέπει νὰ φύγω.

— Ἡ Μαρία ἔλυσε τὴν γαλάζιαν ποδιάν της.

— Ἡ σοῦπα σας εἶνε ζεστή. Καλὴ νύκτα σας, κυρία.

— Καληνύκτα, Μαρία...

Ἡ γυναῖκα τῆς ὑπηρεσίας παρετήρησε τὴν Ζοζάνναν μὲ οἶκτον. Δὲν εἶχε ὑπηρετήσει πρίγκηπας. Εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν ὁδὸν Μαφφετὰρ καὶ δὲν εἶχε τρόπους. Ἦτον ἕνα εὐγενὲς

πλάσμα, ποῦ ἐθαύμαζε τὴν κυρίαν Βαλεντὲν ἐνῷ ἔκλαιε τὸν ἄνδρα της.

Ἡ Ζοζάννα, ἀφοῦ ἔβγαλε τὸ καπέλλο της καὶ τὴν ζακέτταν της, ἐπῆγε εἰς τὴν τραπεζαρίαν, ἀδειανήν, μόλις φωτιζομένην ἔπειτα εἰς τὴν μισοσκοτεινὴν κάμαραν ὅπου ἀκούετο ἡ φωνὴ τοῦ μικροῦ.

— Ἄ! Ἐδῶ εἶσαι! Εἶπε ὁ Πέτρος.

Πλαγιασμένος εἰς τὸ κρεββάτι δὲν ἐκινεῖτο καθόλου. Αὐτὴ ἐψιθύρισε:

— Ἄργησα πολύ... Συχώρεσέ με... Ἔχω ... Μ' ἐκράτησαν. Ἔπειτα, ἐσκέφθηκα πῶς ἡ Μαρία ..

— Ὀλίγο ἔλειψε νὰ τὴ χτυπήσω στὴν πόρτα τὴ Μαρία σου!... Βρώμα, φλύαρη καὶ τεμπέλα! Ποῦ τὸ βρῆκες τὸ κελεποῦρι. Μὰ δὲν μ' ἀκοῦς καὶ μιὰ φορά. Δὲν ἔχω καμμίαν ἐξουσία στὸ σπίτι μου. Ἡ γυναῖκα ποῦ δίνει ὅλα τ' ἄδικα κ' ἐμπρὸς στὴν ὑπηρέτρια ἀκόμη. Χωρὶς ἄλλο δὲν ἀξίζω γιὰ τίποτε, δὲν ἔχω τίποτε νὰ πῶ...

— Ὤ, Πέτρο, ξέρεις καλά...

— Εἶμαι τὸ βάρος ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ δικό σου ἀκόμη...

—Πέτρο, δὲν ἔχεις δίκηο νὰ 'μιλῆς ἔτσι!... Εἶσαι ἄρρωστος· σὲ περιποιοῦμαι ὅσο 'μπορῶ καλύτερα καὶ ὄχι ἀπὸ καθῆκον μόνον, ἀλλὰ ἀπὸ στοργήν... Μήπως σοῦ παραπονοῦμαι τάχα...

— Ὄχι βέβαια, ἀλλὰ κατὰ βάθος.. Τί; θὰ κλαῖς πάλι; Νὰ οἱ γυναῖκες!... Θὰ ἔκανες καλύτερα νὰ ζητήσῃς τὸ κλειδὶ ποῦ ἔχασε ἡ Μαρία.

— Ποιὸ κλειδί;

— Τὸ κλειδὶ τῆς φαρμακαποθήκης...

— Μὰ...

— Τί, μά! Ἄ, καταλαβαίνω. Τὄκρυψες... Δὲν θέλεις νὰ πάρω τὸν αἰθέρα μου, ποῦ μ' ἀνακουφίζει, ποῦ μὲ ἀποκοιμίζει... Πὲ τὴν ἀλήθεια· τὄκρυψες αὐτὸ τὸ κλειδί...

— Ναί, τὄκρυψα. Ὁ γιατρὸς μοῦ εἶπε...

— Ἂς πάῃ στὸ διάβολο ὁ γιατρός.

— Τὸ κλειδί!

—Σὲ παρακαλῶ, Πέτρο μου, νἄλθῃς στὰ σύγκαλά σου. Μήπως θέλω νὰ σοῦ κάνω κακό!... Ξαναπλάγιασε!... ἡσύχασε ..

— Δῶσε μου τὸ κλειδί, ὀργὴ τοῦ Θεοῦ!

Τὸ φῶς καθὼς ἔμπαινε ἀπὸ τὴν μισανοιγμένην θύραν, ἐφώτιζε ὀλίγο τὸ δωμάτιον, τὸ προσκέφαλο τοῦ κρεββατιοῦ, τὴν ἀδυνατισμένην μορφήν, τοὺς μεγάλους βραχίονας τοῦ ὠργισμένου ἀνθρώπου. .

— Σούτ! Θὰ ξυπνήσῃς τὸ μικρό! Εἶπε ἡ Ζοζάννα τρομαγμένη.

Ἄνοιξε τὸ ἀρμάρι, ἐπῆρε ἕνα κλειδὶ βαλμένο ὀπίσω ἀπὸ τ' ἀσπρόρρουχα.

— Νὰ ... Κάμε ὅ,τι θέλεις ... Δὲν εἶμαι ὑπεύθυνος...

— Ναὶ ὅ,τι κι' ἂν μοῦ γείνῃ, ἐσὺ *νίπτεσαι τὰς χεῖρας!* Σ' εὐχαριστῶ!...

Δὲν διεμαρτυρήθη καθόλου. Ἀπὸ καιρὸν ὑφίστατο παρομοίας σκηνάς, ποῦ ἐτελείωναν πάντοτε κατὸ τὸν ἴδιον τρόπον! Ὕστερ' ἀπὸ φωνάς, βιαιότητας, ἀπειλάς, ὁ Πέτρος ἡσύχαζε, ἐγίνετο τρυφερός, ἐπεκαλεῖτο τὴν συγχώρησιν τῆς γυναικός του... Ἐφώναζε ὅτι τῆς ὤφειλε τὰ πάντα, ὅτι ἦτον ἄγγελος καὶ αὐτὸς κτῆνος, ὅτι τὴν ἐλάτρευε, ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ χωρὶς αὐτήν, ἀλλὰ ὅτι δὲν θὰ τῆς εἶνε βάρος πολὺν καιρόν, ἐνθυμεῖτο τοὺς γάμους των, τὴν ἀρχὴν τῆς συμβιώσεώς των. Κἄποτε ἡ συγκίνησις ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις αὐτὰς κατελάμβανε τὴν νεαρὰν γυναῖκα .. Καὶ ἄφηνε εἰς καθεμίαν ἀπὸ τὰς κρίσεις αὐτὰς ἕνα μέρος τῆς ἐνεργείας ποῦ τῆς ἦτον ἀναγκαία... Ὁ Πέτρος τὴν ἐτρέλλαινε, τὴν συνετάρασσε... Αὐτὸς εἶχε πάντοτε χαρακτῆρα ἀσταθῆ, ἀνήσυχον, μὲ τὸν φόβον φανταστικῶν κακῶν καὶ τὸν τρόμον τοῦ θανάτου. Ἀκαταπαύστως τὴν δίαιτάν του, ἀρνούμενος τὸ γάλα, ὑποπτεύων τὴν ποιότητα τῶν τροφῶν... Ὁ κρεοπώλης, ὁ παντοπώλης ἦσαν δημόσιοι κακοῦργοι. Ὁ φαρμακοποιὸς ἔπρεπε νὰ καρατομηθῇ!... Ὁ γιατρὸς ἦτον γαϊδοῦρι ... Ὡς πρὸς τὴν Μαρίαν, συνένοχον τῶν ἀτίμων αὐτῶν, αὐτὸς ἐπαρακαλοῦσε τὸν Θεὸν ν' ἀποθάνῃ ὁ ἀφέντης της.

Κάθε πρωῒ ὁ Βαλεντὲν ἐκύτταζε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν καθρέπτην:

— Ἄ! εἶμαι δροσερός! ἔλεγε κἄποτε. Καὶ ὁ ἠλίθιος αὐτὸς γιατρὸς ποῦ νομίζει ὅτι ἔχω γαστροεντερῖτιν!... Δὲν βλέπει πῶς εἶμαι κίτρινος!.. Παρατήρησε, Ζοζάννα. Ὄχι λοιπόν; ... Τὸ ἤξερα πῶς θὰ ἔλεγες ὄχι. Ἔχω τὸ χρῶμα κίτρινο σὰν τῆς ψάθας, ναί, ἀκριβῶς!... Καὶ τοῦτο σημαίνει πῶς ἔχω καρκῖνον ..

Μιὰν ἄλλην ἡμέραν, ὅτι εἶχε παθήσεις τῶν ἀρτηριῶν, νεφρῖτιν, ἢ ἀρρώστιαν τοῦ μυελοῦ. Ἐνόμιζε πῶς ἦτον παραλυτικός... Πάντοτε ἀπησχολημένος μὲ τὴν ἀρρώστιαν του ἐπαραπονεῖτο πῶς δὲν τὸν ἐλυποῦντο ἀρκετά... Ἡ καταναγκαστικὴ ἀδράνεια, μέσα εἰς τὴν αὐξανομένην στενοχωρίαν, τοῦ ἦτον διπλὰ λυπηρά. Ὑπέφερε ὅτι ἡ γυναῖκα του εἰργάζετο, ὅτι ἡ γρηὰ θεία του δεσποινὶς Μιράηλ ἐπούλησε τὰ

ροῦχα της νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Καί, συγχρόνως, ἀπαιτοῦσε φάρμακα σπάνια καὶ ἀκριβά, τροφὴν ντελικάτων, φροντίδας, καὶ ἀπειλῶν τὴν Ζοζάνναν νὰ σκοτωθῇ διὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν παρουσίαν του, ἐπετύγχανε παρ' αὐτῆς ὅ,τι ἤθελε, δυνατὸν ἢ ἀδύνατον...

Αὐτὴ ἦτον χωρὶς καμίαν δύναμιν ἐμπρὸς εἰς τὴν αἰσθηματολογικὴν αὐτὴν ψαλμῳδίαν, ἡ ὁποία ἐλάμβανε ζωὴν εἰς κάθε κρίσιν τοῦ φυσικοῦ πάθους, ὅταν ὁ Πέτρος, μετὰ μίαν μακρὰν ἀδιαφορίαν ἐφαίνετο ἐρωτευμένος καὶ ζηλότυπος... Εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον εἶχε ἀγαπήσει μὲ ἔρωτα, τὸν ὁποῖον ἀγαποῦσε ἀκόμη μὲ στοργὴν οἱονεὶ μητρικήν, ἡ Ζοζάννα ἐδοκίμαζε μίαν ἀποστροφὴν ἀκατανίκητον, μίαν ἐπανάστασιν ὅλων της τῶν αἰσθήσεων. Τὸ σῶμα της, δροσερὸ καὶ καθαρόν, ἐβδελύττετο τὸ ἄρρωστο σῶμα... Ἀλλὰ οἰκτείρουσα τὴν ὀδύνην τοῦ Πέτρου, δὲν ἤξευρε, δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀρνηθῇ!... Ὕστερα ἀπὸ νύκτας φρικώδεις, ἡ ἐπιθυμία της ἔφευγε, πρὸς τὸν Μαυρίκιον, κ' ἐπίστευε τὸν ἑαυτόν της ὄχι ἐντροπιασμένον ἀλλὰ «κεκαθαρμένον» ἀπὸ τὰ ὑγιῆ κ' ἐλεύθερα θωπεύματα, ἀπὸ μίαν ἡδονὴν ποῦ διὰ τοὺς δύο ἐραστὰς ἦτον ἔρως...

Ὅμως ἐπέστρεφε εἰς τὸν σύζυγόν της· ἐνόμιζε ὅτι εὑρίσκετο ἐκεῖ ἕνα μέρος τοῦ ἑαυτοῦ της. Εἰς τὴν δυστυχίαν του καὶ εἰς τὰ δεινά του δὲν εἶχε παρ' αὐτήν: δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ.

Ἐξαπλωμένος εἰς τὸ κρεββάτι ὁ Πέτρος ἐκρατοῦσε τὸ μποτιλάκι ἐκπωματισμένον κάτω ἀπὸ τοὺς ρώθωνάς του. Ἡ ὀσμὴ τοῦ αἰθέρος ἐξετείνετο πνίγουσα τὴν Ζοζάνναν... Ἐψιθύρισε:

— Ἀρκετά, Πέτρο!... Θὰ γίνῃς χειρότερα, ἔπειτα...

Ἐπαραπονέθη δι' ἕναν πόνον ποῦ ἠσθάνετο εἰς τὸν τράχηλον, ἕνα φρικίασμα εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην... Τὰ πόδια μου καὶ τὰ χέρια μου ἐπάγωσαν... Πιάσε!... «Ὤ, ναί, τρίψε με, ἔτσι... Ἀκόμη!... Τὸ αἷμα μου δὲν κυκλοφορεῖ. Ἔχω τὸ πρόσωπο ξυλιασμένο...

Ἔτριβε μὲ δύναμιν τὰ χέρια τοῦ ἀνδρός της. Αὐτὸς ἐστέναζε κατὰ τὰ διαλείμματα.

— Ἄ! Ἄ! Δὲν ξέρεις. Δῶσε μου τὸ ζεστὸ νερό...

Ἔτρεξε εἰς τὴν κουζίναν, ἄναψε τὸ γκάζι, ἐζέστανε τὸ νερό. Ὁ Πέτρος ἡσύχαζε λίγο λίγο. Ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὴν ἐφημερίδα, διὰ τὴν κυρίαν Φουκάρ, τὴν δεσποινίδα Μπόν, τὴν Φλορὺ ποῦ ἤξερε κ' ἔκαμνε τόσο καλὰ φάρσες εἰς τὰς ἑσπερίδας!... Παρετήρησε ἀμέσως ὅτι ἡ γυναῖκα του δὲν ἠμποροῦσε νὰ σταθῇ ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ τὴν πεῖναν.

— Ἀλλὰ δὲν ἔφαγες, ἀγαπημένη μου!... Πήγαινε γλίγωρα νὰ φᾷς. Ἡ Μαρία σοῦ ἐφύλαξε τὸ μερίδιο σου.

Ἡ Ζοζάννα ἔφαγε, ἐντὸς πέντε λεπτῶν, ὅ,τι ἔμεινε ἀπὸ τὴν σοῦπαν καὶ τὸ βραστό, ἕνα φροῦτο, μιὰ κουταλιὰ γλυκό. Ἔπειτα ἔβαλε μιὰ ποδιὰ ἐπάνω στὴ μαύρη ρόμπα της, ἐσήκωσε τὸ τραπεζομάνδηλο, ἐσκούπισε τὰ ψίχαλα, ποῦ εἶχαν πέσει γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι... Ἔκαμνε τὰς ταπεινὰς αὐτὰς ἐργασίας, εἶδος ἀνιαρῶν καθηκόντων, ἀναγκαίων ὅμως, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν τὴν ὑπεβίβαζαν... Ἡ πενία ποῦ εἶχε γνωρίσει εὔθυμην καὶ ἐρασμίαν εἰς τὸ σπίτι τῶν γονέων της, βουβὴν καὶ τρομερὰν εἰς τὸ δικό της σπίτι, δὲν εἶχε χαλαρώσει τὸν χαρακτῆρα της... Ἡ Ζοζάννα ὤφειλε εἰς αὐτὴν μίαν ἐπαύξησιν ὑπερηφανείας καὶ θελήσεως, τὴν συνείδησιν τῆς ἐνεργείας της, περισσοτέραν πάντοτε ὑπομονὴν καὶ πάντοτε περισσότερο θάρρος...

Ὅταν ἡ τραπεζαρία ἐσιγυρίσθη, ἔσβυσε τὸ φῶς, ἄναψε μίαν ἄλλην λάμπαν κ' ἐμπῆκε εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ὁ Πέτρος τὴν ἐκαλοῦσε.

— Ζοζάννα, ἔρχεσαι .. Εἶνε ἐννιάμισυ ἡ ὥρα...

— Τὸ ξέρω...

— Εἶσαι πλαγιασμένη;

Ὄχι: πρέπει νὰ ἐργασθῶ ἀπόψε... Ἔχω νὰ τελειώσω τὴν «μικρὰν ἀλληλογραφίαν» καὶ τὰ «Χρονικὰ τοῦ συρμοῦ».

— Μὰ ἄφησέ τα τόρα... Σηκώνεσαι τὸ πρωῒ ἐνωρίς.

— Ὄχι! Ὄχι!... Ἔχω ἄλλα νὰ κάμω αὔριο τὸ πρωῒ. Δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀργοπορήσω... Εἶνε θόρυβος ἐκεῖπέρα. Ὁ Φουκὰρ καὶ ἡ γυναῖκα του εἶνε ἀνήσυχοι. Φοβοῦνται τὸν συναγωνισμόν, τὰ νέα περιοδικά: Ἡ *Γυναῖκα* ... Ἡ *Εὐτυχὴς Ζωή*... Ὁ Φουκὰρ λέγει «Θὰ τοὺς φᾶμε... Ναί, θὰ κάνωμε τράστ.» Ὅμως οἱ συνεργάται ἔχουν φύγει, οἱ συνδρομηταὶ ἐπίσης... Νἄβλεπες τὴ λύσσα τοῦ Φουκάρ!...

Ἔβγαλε τὴν μπλοῦζαν της καὶ τὸ φουστάνι της, ἐξεκούμπωσε τὸν κορσέ της.

Ποῦ εἶνε τὸ σάλι μου; Στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ ἀπὸ τὸ πρωῒ! Ἀλήθεια αὐτὴ ἡ Μαρία δὲν ἔχει καθόλου τάξιν.

— Μπά! εἶπε ὁ Πέτρος εἶνε καλὴ γυναῖκα πρὸ παντός.

Εἶχε μισοσηκωθῆ καὶ στηριγμένος εἰς τὸν ἀγκῶνα ἐπαρατηροῦσε τὴν Ζοζάνναν. Τὸ φῶς τὴν ἐκάλυπτε μὲ μίαν θερμὴν ἀντανάκλασιν . . 'Ορθή, ὀλίγον γυρμένη ἐκούμπωνε 'πίσω της τὸ μαῦρο μισοφόρι της. Καὶ ἀπησχολημένη ἀπὸ τὴν ἐργασίαν της, τὴν ἐφημερίδα, τοὺς Φουκάρ, δὲν ἔβλεπε ὅτι ἡ χειρονομία της ἀπεκάλυπτε τὸν ὡραῖον λαιμὸν κάτω ἀπὸ τὸ λεπτὸ πουκαμισάκι, καὶ ὅτι ἡ ἐπωμὶς ἀπὸ μὼβ κορδέλλα ἐγλιστροῦσε . . .

'Εμψυχώνετο καθὼς ὡμιλοῦσε· τὰ μάτια της μπλὲ ντ' ἀρδουὰζ ἐσκιάζοντο ἀπὸ τὰ ματόκλαδα· τὰ δόντια, τέλεια, ἐλαμποκοποῦσαν . . . 'Εσήκωσε τοὺς βραχίονας γυμνοὺς νὰ στερεώσῃ μίαν φουρκέτταν εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἔπειτα ἔσκυψε νὰ πάρῃ τὸ σαλάκι της ἀπὸ κόκκινο μαλλί. 'Ο Πέτρος τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι ἔξαφνα :

— Ἄκουσε, Ζοζάννα :

— Τί! . . Δὲν εἶσαι καλά . . .

— Πολὺ καλά . . . Ἄκουσε.

'Εκάθισε ἐμπρὸς εἰς τὸ κρεββάτι. 'Η ἀστραπὴ τῆς ἐπιθυμίας ἐπέρασε ἀπὸ τὰ φαιὰ μάτια του . . . 'Η βαθουλωμένη ὄψις του, αὐλακωμένη ἀπὸ καθέτους ρυτίδας ἐκλονίσθη ἀπὸ ἕνα χαμόγελο. Τὰ γυαλιστερὰ μαλλιά του ἐκολλοῦσαν εἰς τοὺς κροτάφους. Τὸ μουστάκι του εἶχε μίαν ὀσμὴν αἰθέρος.

— Ἄφησέ με Πέτρο! ἐμουρμούρισε ἡ Ζοζάννα μὲ φωνὴν ἱκετευτικὴν μαζὶ καὶ φοβισμένην. 'Ο γιατρός . . .

— Ἄφησε λοιπὸν τὸ γιατρό! Πηγαίνω καλύτερα. Καὶ σὺ εἶσαι τόσο ὡραία, ἔτσι, μὲ τὰ μεγάλα σου μάτια, μὲ τὰ ἄσπρα χέρια σου . . .

Τὴν ἔσφιγγε κυλῶν τὴν κεφαλὴν ἐπάνω εἰς τὸ γλυκὺ γυμνὸ στῆθος, καὶ τὸ ἄρωμα τῆς γυναικὸς τὸν ἐτρέλλαινε.

Ὅμως ἡ Ζοζάννα, αὐτὸ τὸ βράδυ, δὲν ἐκρατοῦσε τὴν ἀποστροφήν της. Ἔμεινε ἄκαμπτος. 'Ο Πέτρος τὴν ἀπώθησε.

— Μὲ σιχαίνεσαι λοιπόν! . . . Γιατὶ εἶμαι ἄρρωστος . . . γιατὶ εἶμαι ἄσχημος; Δὲν μοῦ τὸ συγχωρεῖς νὰ εἶμαι ἄσχημος καὶ ἄρρωστος. Ἔχεις δίκιο. Δὲν μοῦ ταιριάζει πιὰ ἡ ἀγάπη! Ὤ! βεβαιώσου δὲν θὰ σὲ ξαναπειράξω . . .

Ἔκλαυσε ἀπὸ θυμόν.

— Ἡ μόνη χαρὰ ποῦ μοῦ ἀπέμεινε καὶ ὅμως μοῦ τὴν ἀρνεῖσαι! Πήγαινε! Δὲν θὰ ἐπικαλεσθῶ πλέον τὰ συζυγικά μου δικαιώματα... Σὲ ἤθελα ὅπως ἄλλοτε, ὅταν μ' ἀγαποῦσες . . . Ἀ! γλίγωρα θὰ ἐλευθερωθῆς. Δὲν θὰ σ' ἐνοχλήσω πλέον . . . Θ' ἀποθάνω. Θὰ πάω νὰ σαπίσω σὲ κάποια γωνία καὶ θὰ πάρῃς ἄλλον ἄνδρα . . . ἢ ἐραστὴν . νέον ποῦ δὲν θὰ σὲ κάμῃ ν' ἀηδιάσῃς.

'Εφώναξε, ἀπελπισμένα:

— Σώπα! Σώπα! . . . Εἶνε ἀποτρόπαιο νὰ μοῦ 'μιλῆς ἔτσι . . . Δὲν θέλω ν' ἀποθάνῃς . . . Δὲν θέλω . . .

— Ζοζάννα.

Τὴν ἐκάλυψε μὲ βίαια θωπεύματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο μὲ στεναγμούς, μὲ τὰ μάτια κλεισμένα, τὰ χείλη συνεσφιγμένα.

'Επὶ πολὺ ἔμεινε ἄφωνη μὲ μίαν διάθεσιν ναυτίας κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἄρχιζε νὰ παίρνῃ ὁ ὕπνος. Ἔπειτα ἔβαλε τὸ σαλάκι της ἐπῆρε τὴν λάμπαν εἰς τὸ σαλόνι. Τὸ τραπέζι ἦτον φορτωμένο μὲ βιβλία, μὲ ἐφημερίδας καὶ μ' ἐπιστολὰς — ἐπιστολὰς συνδρομητριῶν ποῦ ἐζητοῦσαν συμβουλὰς διὰ τὰς νέας ἐνθυμασίας των.

'Η Ζοζάννα, ἐκάθισε ἐμπρὸς εἰς τὸ τραπέζι κ' ἔγραψε:

ΣΥΡΜΟΙ ΤΟΥ ΕΑΡΟΣ

«Τὰ χειμωνιάτικα κοστούμια θὰ ντικατασταθοῦν μὲ κοστούμια ἀπὸ σέρζ. 'Ο ἀλπαγκᾶς μονόχρωμος ἢ φανταιζὶ θὰ θριαμβεύσῃ . . .»

'Ο κονδυλοφόρος ἐγλίστρησε ἀπὸ τὰ δάκτυλά της. Τὰ θερμά της δάκρυα ἐπάνω εἰς τὸ ἄσπρο χαρτί. Τὸ στῆθος ἐσχίζετο ἀπὸ ἕνα βαθὺν λυγμόν:

— Τί ζωή, Θεέ μου! τί ζωή! . . .

Ε΄.

Ἦτον 4 μετὰ τὸ μεσημέρι. 'Ο κ. 'Ισίδωρος Φουκὰρ καὶ ἡ κυρία Μαγδαληνὴ Φουκὰρ ἱδρυταὶ διευθυνταὶ τοῦ «Γυναικείου κόσμου», ἡ κυρία Λανιύ, γραμματεὺς τῆς συντάξεως, οἱ ρέπορτερ καὶ οἱ ρεπορτίνες, οἱ σχεδιασταὶ καὶ οἱ φωτογράφοι, ὅλοι οἱ διαφόρου σημασίας ἄνθρωποι αὐτοί, ἀπὸ τὰς πέντε ἕως τὰς ἑπτά, εἰς τὴν λάμψιν τῶν ἠλεκτρικῶν, τὸ θορύβημα τοῦ τηλεφώνου, τὸ βούϊσμα τῶν ὁμιλιῶν, ἔμπαιναν, ἔβγαιναν, ὡμιλοῦσαν, ἔγραφαν καὶ συνέθεταν τὸ «μεγαλείτερον περιοδικὸν τοῦ κόσμου» — καὶ 4 ἢ 5 ἐπιθεωρήσεις ἀκόμη — ὅλοι ἦσαν τόρα στὶς χαρές των καὶ στὰ πήγαινε-ἔλα των.

Εἰς τὸ μέγα διαμέρισμα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σαὶντ-Ὀνορὲ δὲν ἦσαν παρὰ μόνον μερικοὶ ὑπάλληλοι τῆς διαχειρίσεως, ἴσως ἡ δεσποινὶς Μπόν,

ἡ ὁποία διηύθυνε τὴν μικρὰν ἐπιθεώρησιν « L'assistance féminine », καὶ ἡ Ζοζάννα Βαλεντέν. 'Η γραμματεὺς τῆς συντάξεως ἦτον ἕνα ὑποκείμενον πολὺ τοῦ λούσου, τοῦ κόσμου, ὕπαρξις *μημουαπτική*, φιλενάδα τῶν Φουκάρ. 'Εδῶ καὶ μερικοὺς μῆνας ἔκαμε κοῦραν διὰ μίαν μικρὰν νευρασθένειαν, καὶ ἡ Ζοζάννα τὴν ἀντικαθίστα — διότι ἡ Ζοζάννα μὴ ἔχουσα ὡρισμένας ἀσχολίας ἦτον ὑπάλληλος τῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς συντάξεως μαζί, ἐκτὸς ἔκαμνε ἀκόμη καὶ ἀλληλογραφίαν. Καὶ ἐπειδὴ εἶχε εὐστροφίαν πνεύματος, ἐπετύγχανε περίπου εἰς ὅλα.

Τὸ μικρὸ γραφεῖο ποῦ κατεῖχε διετήρει μερικὰ ἴχνη τοῦ περάσματος τῆς δεσποινίδος Φλορύ, ἡ ὁποία τὸ κατεῖχε πρὶν ἀφιερωθῇ εἰς τὴν «Παρισινὴν Ἑσπερίδα», εἰς τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἀθλητικῶν ἑνώσεων, καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν ἑνὸς κ. Δυπόν.

'Ο ἥλιος τοῦ Μαρτίου. θερμὸς καὶ κάπως ὠχρὸς ἔμπαινε εἰς τὸ γραφεῖον. Ἄκουες τ' ἁμάξια, τὸ τὰκ-τὰκ μιᾶς γραφομηχανῆς, ὀπίσω ἀπὸ τὸν τοῖχον. Εἰς τὸν ἀντιθάλαμον, οἱ ὑπηρέται ὡμιλοῦσαν μεγαλοφώνως κ' ἐγελοῦσαν χωρὶς ἐντροπήν.

'Η Ζοζάννα ἠργάζετο. 'Η μπλοῦζα της ἀπὸ κόκκινο μετάξι, ὁ λαιμὸς κύπτων ὡσὰν κάτω ἀπὸ κάποιο βάρος ἔκαμναν ὠχρὸν τὸ ἔμορφο πρόσωπό της . . . Ἔμορφο; Ποιὸς ξέρει; . . . Ἕνα πρόσωπο σημερινῆς Παρισινῆς, μὲ μύτην λεπτὴν ἀνακινουμένην, μεγάλα μάτια, ἕνα μέτωπο μισοσκεπασμένο ἀπὸ τὰ σκοῦρα μαλλιὰ — μία μορφὴ ὡσὰν ἐκείνας ποῦ ζωγραφίζει ὁ Helleu, μὲ τὸ ζωντανὸν κ' ἐλεύθερον μολύβι του, εἰς τρεῖς τόνους λευκοῦ, ἐρυθροῦ καὶ μαύρου . . Δὲν ἐφαίνοντο τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ζοζάννας· ἐφαίνετο τὸ μειδίαμα εἰς τὴν ἄκρην ἀπὸ τὰ χείλη της, καὶ τὸ κτύπημα τῶν βλεφαρίδων, καὶ τὸ λακκάκι τοῦ πηγουνιοῦ.

Ἀπέθεσε τὴν πένναν της, ἐχασμήθη, ἐκύτταξε τὴν ὥραν . . 'Ανοῖσε . . . 'Εσυλλογίσθη τὸν σύζυγόν της, ὁ ὁποῖος ἐδῶ καὶ μερικὰς ἡμέρας, ἦτον περισσότερον ἄρρωστος. 'Εσυλλογίσθη πῶς ὁ Μαυρίκιος εἰς τὸ Μπορντὼ τὴν ἐλησμονοῦσε. Δύο γράμματα εἰς δεκαπέντε ἡμέρας! . . . Καὶ ἡ θλῖψις τῆς ζωῆς ἐβάρυνεν ἐπάνω της.

Παρετήρησε τὸ ἡμερολόγιον, καρφωμένο εἰς μίαν ἄκρην «21 Μαρτίου» . . . 'Η ἄνοιξις ἤρχιζε. Ἔγινε ἀκόμη πιὸ λυπημένη. Δὲν ἀγαποῦσε πλέον τὴν ἄνοιξιν.

Καθὼς ἔσκυβε νὰ περισυλλέξῃ ἕνα γράμμα, τὸ μεταξωτὸ τῆς μπλούζας της ἔσχισε. 'Εσηκώθη καὶ εἶδε πῶς ἦτον τὸ μανίκι ποῦ δὲν ἐβαστοῦσε. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν ν' ἀγοράσῃ ἄλλη μπλοῦζα; Μ' αὐτὴν ἐπέρασε ἀρκετὸν καιρόν . . . 'Η Ζοζάννα ἐσκέφθη κατ' ἀρχὰς νὰ τὴν διορθώσῃ ὅπως-ὅπως. 'Εκλείδωσε τὴν θύραν, ἐπῆρε κλωστὴν καὶ μίαν βελόναν ἀπὸ τὸ συρτάρι τοῦ τραπεζιοῦ της, καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὴν μπλοῦζαν της, ἐζήτησε τὸ μέρος τοῦ σχισίματος . . . Ναί, ἠμποροῦσε νὰ διορθωθῇ . . . Ν' ἀγοράσῃ ἄλλην μπλοῦζαν εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς θὰ ἦτον τρέλλα. Ὅμως ἡ Ζοζάννα εἶχε δάκρυα εἰς τὰ μάτια. Μάταια ἤθελε νὰ εἶνε λογική, ἦτον γυναῖκα, ἦτον φιλάρεσκος, καὶ τὴν ἐστενοχωροῦσε νὰ εἶνε χειρότερα ἀπὸ τὰς συναδέλφους της ντυμένη . . Φτωχὴ μπλοῦζα . . . Τί διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν κορσὰζ ποῦ ἐφοροῦσε ἡ δεσποινὶς Φλορύ! . . . 'Η Ζοζάννα ἀνεστέναξε. Ἔπειτα ἐσυλλογίσθη τὰ χρονογραφήματα ποῦ εἶχε νὰ γράψῃ, πῶς θὰ τὴν ἐπεριφρονοῦσαν αἱ συνάδελφοί της, ἂν τὴν ἔβλεπαν νὰ διορθώνῃ τὴν μπλοῦζα της μέσα εἰς τὰ πολυτελῆ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου» καὶ ἄρχισε νὰ γελᾷ, ὁλομόναχη, παρηγορουμένη διὰ τὸ ἀστεῖον τῆς καταστάσεως.

Ἔβαλε ξανὰ τὴν μπλοῦζα της καὶ ἤρχισε νὰ ἐργάζεται. Συνέτασσε μερικὰς γραμμὰς ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ συνοδεύουν τὰς εἰκόνας ἑνὸς ἄρθρου . . . 'Η ὥρα ἐπέρασε. 'Αμέσως βήματα, φωναί, ὁ συνήθης θόρυβος ἐγέμισαν τὴν ἀντικάμαραν τῶν γειτονικῶν γραφείων. 'Επὶ πέντε ὁλόκληρα λεπτὰ κάποιος ἐκτυποῦσε. Αἱ συντάκτιδες, οἱ σχεδιασταί, καθὼς δὲν εὕρισκαν κανένα, ἀπευθύνοντο πρὸς τὴν κυρίαν Βαλεντέν :

— Λοιπόν, κυρία; . . . Περιμένω τὰς διορθώσεις μου.

— Τὸ διήγημά μου; . . .

'Η ρινόφωνη ὁμιλία τοῦ κ. Φουκὰρ ἀντηχοῦσε εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν γραφείων φέρουσα τὸν τρόμον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συντακτίδων, τῶν ὑπαλλήλων, τῶν ὑπηρετῶν . . .

Τὸ τηλέφωνον ἔδινε κ' ἔπαιρνε.

— Κυρία Φλορύ . . .

— Κυρία Μερσιέ . .

— Κυρία Βαλεντέν . . .

'Η Ζοζάννα ὕστερα ἀπὸ πολλὴν ὥραν ἐκτύπησε τὴν θύραν τῆς Μαγδαληνῆς Φουκάρ. Εἰσήχθη. Εἰς τὸ τραπέζι της ἕνα βιβλίον «'Η ἐργάτις».

Εἰσῆλθε ὁ κ. Φουκάρ :

— Πάρετε, ξυφυλλίστε το. Γράψετε μερικὰς συμπαθητικὰς γραμμάς, συμπαθητικὰς διὰ τὸν συγγραφέα. Θὰ μαγευθῇ . .

Ἡ «*Ἐργάτις*»! ἐφώναξε ἡ Ζοζάννα καθὼς ἔπαιρνε τὸ βιβλίον εἰς τὰ χέρια. Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ βιβλίο. . . Τὸ ἐδιάβασα. . . Τὸ ἔχω μάλιστα ἀγοράσει . .

— Μπᾶ! ἀγοράζετε βιβλία, σεῖς! . . Θὰ τὸ πῶ εἰς τὸν Ντελὺλ ὅταν γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Κ' ἐστράφη πρὸς τὴν Μαγδαληνήν:

— Ἐνθυμεῖσθε τὸν Νοὲλ Ντελύλ;

Τὸν ἐγνώρισα κάπως εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν . . . Κ' ἐφάγαμε μαζί του, δὲν ξέρω ποῦ. . . εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν, ἴσως. . . Ψηλός, ξανθὸς σὰν Ἄγγλος. . . Ἐγύριζε ἀπὸ τὸν Καναδᾶν. . . Εἶχε διαφόρους ἀποστολὰς ἐκεῖ. . .

Ἡ κυρία Φουκὰρ δὲν ἐνθυμεῖτο καθόλου τὸν Νοὲλ Ντελύλ. . .

— Λοιπόν, μικρά μου Βαλεντέν, ἐλπίζομε σὲ σᾶς. Αὔριο, στὴ μία, τὸ χειρόγραφό σας στὸ τυπογραφεῖο. . . Καὶ αὐτὴν τὴν φοράν, διὰ νὰ σᾶς ἀνταμείψω, διπλασιάζω τὰ εἰκοσιπέντε φράγκα τῶν «σημειώσεων» . . Καλησπέρα.

— Καλησπέρα καὶ σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε, εἶπεν ἡ Ζοζάννα γελῶντας. Καλησπέρα, κυρία. . .

Ἔφυγε, εὐχαριστημένη. Ἡ κατασκευὴ αὐτὴ βιβλιογρφικῶν σημειώσεων, δὲν εἶχε τίποτε κοινὸν μὲ τὴν φιλολογικὴν κριτικήν· ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ Ζοζάννα εἶχε πολλὰ πράγματα νὰ πῇ καὶ θὰ τὰ ἔλεγε πολὺ καλά! Καὶ ὁ κ. Νοὲλ Ντελὺλ θὰ ἔβλεπε ὅτι τὸν εἶχε καταλάβει. . .

«Πενῆντα φράγκα ἀντὶ εἰκοσιπέντε! . . . Τί τύχη! . . . Θ' ἀγοράσω μιὰ ἄλλη μπλοῦζα! . . . »

ς'.

Εἶνε Κυριακὴ πρωΐ. Ἡ μυρωδιὰ τῆς σοκολάτας μὲ βανίλλιαν γεμίζει τὸ σπίτι, καὶ ἡ Ζοζάννα μόλις εἶχε σηκωθῆ. Ξεσκονίζουσα τὰ ἔπιπλα, τραγουδεῖ. Εἶνε εὔθυμη, αὐτὸ τὸ πρωΐ. . .

Εἰς ὅλα τὰ πατώματα τοῦ σπιτιοῦ αἱ θύραι κροτοῦν, τὰ φουρνὸ καίουν, τὰ σάρωθρα κινοῦνται. Κ' ἐνῷ ὁ ἄνδρας καὶ τὰ παιδιὰ ξεκουράζονται εἰς τὸ κρεββάτι — ἀπελευθερωμένα διὰ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ γραφεῖον, τὸ ἀτελιέ, τὸ σχολεῖον, — ἡ γυναῖκα ποῦ δὲν ἔχει ποτέ της σχόλην, ἀρχίζει τὸ κυριακάτικο ἄνω-κάτω.

— Χωρὶς ἄλλο ἡ κυρία ἀξίζει ὅ,τι νὰ πῇς! . . .

Ἡ Μαρία, εἰς μίαν γωνίαν τῆς τραπεζαρίας, ἐμπρὸς τὴν θερμάστραν, ἑτοιμάζει τὸ λουτρὸν τοῦ μικροῦ.

— Ἡ κυρία, τί σοφὴ νὰ τὰ κάνῃ ὅλα αὐτά Καὶ χωρὶς νὰ ξυνίζῃ τὰ μοῦτρα της! . . Ὁ ἀφέντης, ἅμα τὸν ξέρει κανείς, βλέπει ποῦ δὲν ἔχει κακία μέσα του, ἡ κρέμα τῆς κρέμας, τὸ ζῷον τοῦ καλοῦ Θεοῦ! Καὶ ἂν δὲν ἦτον ἄρρωστος. . .

— Εἶνε πολὺ ἄρρωστος, Μαρία!

— Ναί, ναί. . . Ἀλλὰ χρειάζεται καλωσύνη, ἀληθινὰ λέω, νὰ τὸ σηκώνῃ τέτοιο κακό. . . Κυρία, τί ἔμορφη ποῦ εἶσαι. . .

— Ὤ! ἔμορφη! . .

— Εἶνε πολλοὶ ποῦ στὴ θέσι τῆς κυρίας θὰ ἔλεγαν «Σούτ, σώνει, καληνύκτα! . . . » Χρόνια τόρα ποῦ γίνεται αὐτό. Ἐκτιμῶ τὸν κύριον, ποῦ εἶνε σοφός, κ' ἔπειτα τίμιος, ἕνας ἄνθρωπος σοβαρός. Ἀλλὰ λέω πῶς ἡ κυρία ἀξίζει ὅ,τι πῇς. . .

— Μαρία, κάνω ὅ,τι κάνουν πολλὲς γυναῖκες. . .

— Ὅμως οἱ ἄλλες παραπονοῦνται! . . . Ναί . . . Παραπονοῦνται παντοῦ καὶ σ' ὅλους. Λοιπόν! Εἶνε μία γειτόνισσά μου ποῦ ἔχει ἕναν τυπογράφο. Καλοὶ ἄνθρωποι. . . Λέω στὴ μικρή: « Ἐρνεστίνα, εἶνε καλλίτερα ὁ ἄνδρας σου; . . . » Αὐτὸς ὁ φτωχός, ἔχει τὸ σπίτι του. Νύκτες ὁλόκληρες βογγάει. . . « Μὴ μοῦ μιλᾷς γιὰ τὸν ἄνδρα μου! Κάνω ὅ,τι πρέπει· δὲ λέω τίποτε μπροστά του. Εἶνε τὸ χρέος μου. . . » Μὰ τὸ χρέος, πολλὲς φορὲς σὲ στενοχωρεῖ. Κ' εἶνε νέα. Δὲν εἶνε ἀπὸ ξύλο, καταλαβαίνετε, αὐτὸ τ' ἀγόρι μὲ τὴν ἀρρώστια του. . . « Ἐρνεστίνα! θὰ τὸν ἀφήσῃς καμμιὰ φορὰ αὐτὸν τὸν τυπο. . . . — Ἐγώ! μοῦ λέει, νὰ τὸν ἀφήσω. Ἕνα διαβολοφτωχὸ ποῦ ἔχει τόση ἀνάγκη ἀπὸ μένα! . . . Γιὰ ποιὰν μὲ παίρνεις; . . . Στενοχωροῦμαι, ἀλλὰ μπορῶ νὰ κάμω ἀλλοιῶς! Εἶνε ἡ τιμή μου. . . »

Ἡ Ζοζάννα ἤθελε πολὺ νὰ μάθῃ ἂν ἡ Ἐρνεστίνα εἶνε πιστὴ εἰς τὸν τυπο. . . δὲν τολμᾷ μολαταῦτα νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Μαρίαν.

— Νά, τὸ λουτρὸ ἕτοιμο. Θὰ πᾶτε ναῦρῆτε τὸν Κλαύδιον; Γιατὶ ἐγὼ πρέπει νὰ πάω τὴν ἐφημερίδα καὶ τὸ γάλα στὸν κύριο. . .

Ἡ Ζοζάννα μπαίνει σιγὰ εἰς τὴν σκοτεινὴν κάμαραν. Ἀποσύρει τὴν κουνουπιέρα τοῦ κρεβατιοῦ, σηκώνει τὸ παιδὶ καθὼς ἐξυπνᾷ.

— Σώπα! θησαυρέ μου! . . . Μὴν κλαῖς! Κάνε φρόνιμα. Θὰ θυμώσῃ ὁ μπαμπᾶς!

Τὸ κεφάλι μὲ τοὺς καστανοὺς βοστρύχους πέφτει ἐπάνω εἰς τὸ στῆθος τῆς μητέρας. Ὁ δροσερὸς λαιμὸς ἔχει τὴν μυρωδιὰν πτερῶν περιστεριοῦ. Εἰς τὴν τραπεζαρίαν, τὸ πολὺ φῶς θαμπώνει τὸν Κλαύδιον. Κινεῖται. Φωνάζει:

— Θέλω τὴ σοκολάτα μου Μα-ί-α. Θέλω τὴ σοκολάτα μου. . .

Εἰς τὸ ζεστὸ νερό, ἐμπρὸς εἰς τὴν φωτιὰ μὲ τὴν κόκκινην λάμψιν, τὸ ὡραῖο σῶμα φρίσσει ἀπὸ εὐχαρίστησιν. Ἡ Ζοζάννα τὸ παρατηρεῖ: ἕνα παιδὶ νευρῶδες, ὄχι πολὺ παχουλό, μεστωμένο κάτω ἀπὸ τὸ μελαχροινό του δέρμα, ἕνας φαυνίσκος, ἕνα ἀγαλματάκι τῆς Πομπηΐας. Τὸ πρόσωπο εἶνε στρογγυλό, τὰ μάτια ἀρντοάζ, τὰ μαλλιὰ καστανόμαυρα. Ὁ Κλαύδιος ὁμοιάζει μὲ τὴν μητέρα του. Ἔχει τοῦ Μαυρικίου ἐκφράσεις, στάσεις, τὸ χαμόγελο, ἕνα εἶδος χαριτωμένης ἡμερότητος· ὅμως ἡ Ζοζάννα τοῦ ἔδωκε τὴν ζωντανὴν εὐφυΐαν, τὴν διαυγῆ φωνήν, τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν θέρμην τοῦ αἵματος. Τὸν θαυμάζει. Ἐνθυμεῖται μίαν λαϊκὴν παροιμίαν περὶ τῆς ὡραιότητος τῶν παιδιῶν τοῦ ἔρωτος καὶ σκέπτεται:

« Μικρούλη μου Κλαύδιε. . . ποῦ εἶσαι ἡ πιὸ μεγάλη μου ἁμαρτία! . . . Δὲν ντρέπομαι γιὰ σένα. Δὲν θέλω νὰ λυπηθῶ ποῦ ἦλθες εἰς τὸν κόσμον. . . »

Εἰς τὸ λουτρό του τὸ μικρὸ ἐρεθίζεται. Ζητεῖ τὴ σοκολάτα του. Ἡ Ζοζάννα τὸ σκεπάζει μὲ ζεστὲς πετσέτες, τὸ τρίβει, γυμνό, εἰς τὰ κοιλώματα τῶν γονάτων του. Μία ἀλαζονεία εὔθυμη φουσκώνει τὸ στῆθος της, καὶ καθὼς φιλεῖ τὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς σαρκός της, ἡ Ζοζάννα εἶνε μητέρα ὅπως ἦτον κ' ἐρωμένη ἔτσι χωρὶς καμμίαν τύψιν, ἀφελῶς.

Ἡ Ζοζάννα εἶνε ἕτοιμη· ἔβαλε μιὰ παλιὰ φοῦστα ἀπὸ σεβιὸτ γαλάζιαν, καλοπλυμένην, ἕνα μπολερὸ ὅμοιο, μία ζώνη ἀπὸ δέρμα. Ἕνα βελάκι ἀπὸ τοῦλλι κεντητὸ στολίζει τὸ μεγάλο της κανοτιέ. Καὶ ἡ τουαλέττα αὐτή, ποῦ δὲν κοστίζει ἑξῆντα φράγκα δὲν εἶνε ἄσχημη. . . Αἱ Παρισιναὶ ἐργάτιδες φοροῦν ἀμφιέσεις ποῦ μοιάζουν μ' αὐτήν, ποῦ φορεῖ καπέλλα ποῦ μοιάζουν μ' αὐτὸ ποῦ φορεῖ ἡ Ζοζάννα — ὄχι ὅμως ὅπως ἡ Ζοζάννα μὲ τὸν ἀέρα αὐτὸν τῆς λεπτότητος, αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν « κυρίας » καὶ κάτω ἀπὸ χωριάτικο ἔνδυμα.

Κρατεῖ στὸ γαντοφορεμένο χέρι της μίαν σακίτσαν. Ὅλα τὰ πρωϊνά, κάμνει τὸ « ψώνιο » της ἡ ἰδία διὰ νὰ οἰκονομήσῃ μίαν δραχμὴν περισσότερο ποῦ θὰ ἐσπαταλοῦσε ἴσως ἡ Μαρία. Διότι ἡ Μαρία, σὰν ὅλες οἱ νοικοκυρὲς τοῦ λαοῦ ἀγοράζει μὲ ἀδιαφορίαν ὅτι εὕρῃ.

Ἔξω οὔτε πνοή· ἕνας οὐρανὸς ἄσπρος, ποῦ ὁ ἥλιος θερμαίνει. Ὁ ἀέρας θερμός, πολὺ θερμός, καὶ ἡ πρώϊμη ἄνοιξις βράζει μέσα εἰς αὐτὴν τὴν θερμότητα. Ἐπάνω ἀπὸ τοὺς τοίχους τῶν μικρῶν κήπων, τὰ κλαδιὰ ἀνυψώνονται, φουσκωμένα ἀπὸ χυμὸν μὲ μικρὰ φύλλα στρογγυλὰ καὶ μαζὶ αἰχμηρὰ εἰς τὴν ἄκρην σὰν νύχια, καὶ βλαστοὶ μαλακοὶ σὰν βαμβάκι ἢ ἰξόν, μελαψοὶ ἢ πορφυροί.

Δὲν εἶνε ἡ Ζοζάννα ἀλλὰ ὁ Πέτρος ποῦ ἐξέλεξε διὰ κατοικίαν τὴν σκωθρωπὴν αὐτὴν συνοικίαν τῶν σχολείων καὶ τῶν μοναστηριῶν. Ὁδὸς Ἰρλανδῶν, ὁδὸς Ἀμυότ, ὁδὸς Λομόνδ, ὁδὸς Τουρνεφόρ, — ὁδοὶ φαιοὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα κατάμαυροι μ' ἐπαρχιακοὺς φανούς. Ἐκεῖ μόνον, ὁ Πέτρος Βαλεντὲν εὑρῆκε τὸν σύντροφον τὸν ἐπιθυμητὸν τῆς ἀνίας του: τὴν σιωπήν. Ἡ σιωπὴ πέφτει, παγωμένη, ἀπὸ τὸν πένθιμον θόλον τοῦ Παν-θέου· κατοικεῖ τοὺς πρασινωποὺς πυλῶνας τῶν κολλεγίων. Τὸ πέρασμα μιᾶς ἁμάξης εἶνε γεγονός. Ἀπαντᾷ κανεὶς μὲ τὸ λυκόφως γηραιοὺς κυρίους μὲ ρεδιγκότας σοφῶν, πρόσωπα παπάδων, ψηλὰ καπέλλα ἐπάνω εἰς ἄσπρα μακρυὰ μαλλιά. Ἀπὸ ποῦ βγαίνουν; Ποῦ πηγαίνουν; Ὁ Πέτρος βλέπει παντοῦ Ἰησουΐτας λαϊκοὺς — ὅμως ἡ Ζοζάννα ξέρει καλὰ πῶς εἶνε πρόσωπα τοῦ Μπαλζὰκ ποῦ ἐπιστρέφουν. Τὸ φάντασμα τοῦ πατρὸς Γκοριὸ κατεβαίνει κάποτε τὸ βουνὸν Ἁγία — Γενεβιέβη νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν πανσιὸν Βωκέρ. . .

Ἡ Ζοζάννα ἀγάπησε τὴν θλιβερὴν αὐτὴν συνοικίαν . . . Διότι ἔχει τὸ χάρισμα, τὴν εὐτυχίαν νὰ μὴ στερῆται φαντασίας καὶ νὰ μεταμορφώνῃ τὴν πραγματικότητα. Ὁ πατέρας της, οὐμοριστὴς αἰσθηματικὸς καὶ ποιητὴς ἔλεγε κάποτε: « Ἡ κόρη μου ἔχει μία γαλάζια πεταλοῦδα στὸ κεφάλι. . . » Ἡ σοβαρὰ ζωή, ἡ τραγικὴ ζωὴ ἐδυνάμωσε τὸ λογικόν, ἐντείνει τὴν θέλησιν τῆς Ζοζάννας, ὅμως ἡ πεταλοῦδα τῆς φαντασίας τρεμοπετᾷ ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὰ ὄνειρά της, εἰς τὰς θλίψεις της, τοὺς ἔρωτάς της.

Νὰ βλέπῃς ὅλα « ἐν ὡραιότητι » εἶνε σοφόν. Ἡ Ζοζάννα δημιουργεῖ χαρὰς διὰ τὸν ἑαυτόν της καὶ ἀπὸ τὰ μικρότερα πράγματα, — ἀπὸ μίαν κορδέλλαν, ἕνα βιβλίο, ἓν ἄνθος. — Ἐδημιούργησε σχεδὸν εὐτυχίαν μὲ τὸν μέτριον ἔρωτα τοῦ Μαυρικίου, εἰς τὰς στιγμὰς ποῦ ἠμπόρεσε νὰ λησμονήσῃ τὸ παρελθόν, νὰ λησμονήσῃ τὸ μέλλον, νὰ ***ζήσῃ τὸ παρόν***. Καὶ εἶνε τὸ μυστικὸν τῆς ἀνθισταμένης νεότητος. Ἡ Ζοζάννα θὰ εἶνε πάντοτε δεκαπέντε χρόνων χάρις εἰς μίαν ἄποψιν τοῦ προσώπου της τοῦ

εὐκινήτου, χάρις εἰς μίαν ἀφελῆ κίνησιν τῆς καρδιᾶς της.

Φεύγει, ζωηρὰ κἐλαφρά, παίζωντας μὲ τὴν σάκα της. Νά την εἰς τὴν ὁδὸν Πό-ντέ-Φέρ· νά την εἰς τὴν ὁδὸν Μουφετάρ. Διασκεδάζει νἀνευρίσκη ὕστερ' ἀπὸ τὸ Παρίσι τοῦ Μπαλζάκ, τὸ Παρίσι τοῦ Εὐγενίου Σύη... Ἡ ὁδὸς Μουφετάρ, σκυθρωπὴ καὶ φαιδρά, θορυβώδης, μυρίζουσα, μυρμηκιῶσα, ἀποτροπαίως ὡραία σὰν ἕνα vicolo[1] τῆς παλαιᾶς Νεαπόλεως. Ἡ Ζοζάννα ποῦ κατ' ἀρχὰς ἐτρόμαξε, τὴν παρατηρεῖ τόρα μὲ περιπαθῆ περιέργειαν. Ὅλα τὴν ἐνδιαφέρουν. Τὰ σπίτια, ὁ ἥλιος ποῦ τὰ κτυπᾷ ἐκ τοῦ πλαγίου, τὰ σκιόφωτα· ἡ ποικιλία τῶν ἀποθηκῶν, ὅλαι αἱ γωνίαι τῆς λαϊκῆς ζωῆς... Χωρὶς ἄλλο θὰ ἐπροτιμοῦσε τὸ δάσος τῆς Βουλώνης ἢ τὸ πάρκον Μονσώ, διὰ τὸν πρωϊνόν της περίπατον. — Ἀλλὰ τί! Ὅταν δὲν ἔχῃ κανεὶς ὅ,τι ἀγαπᾷ, πρέπει νἀγαπᾷ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει.. Αἱ προλήψεις τοῦ μικροκόσμου, ἡ ψευδολεπτότης δὲν ταράσσουν καθόλου τὴν Ζοζάνναν... Ἀγοράζει τὸ βούτυρό της εἰς τὴν γαλακτοπώλιδα ποῦ ἔχει τὸ χρῶμα σὰν τὸ γάλα, τὰ μαλλιὰ ξανθὰ σὰν τὸ βούτυρο, ποῦ κουτσαίνει ὀλίγο—σὰν ἕνα πρόσωπο τῆς ***Ταβέρνας*** τοῦ Ζολᾶ, τὴν «Ζερβαίζ». Μανθάνει ὅτι ἡ πωλήτρια τῶν τηγανιτῶν εἶνε εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅτι ἡ δεῖνα γρηὰ «ἔπεσε», ὅτι ἡ ἄλλη πανδρεύεται αὔριο· θὰ κάνουν ἕναν γάμον ποῦ θὰ χαλάσῃ ὁ κόσμος. Πιὸ μακρυά, ἐμπρὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μεδάρ, ζητεῖ τὴν γυναῖκα ποῦ ἐπουλοῦσε πατάτες, μιὰ ξανθὴ ποῦ ἦτον πάντα ἔγκυος...

Ἡ γυναῖκα εἶνε ἐδῶ κοντὰ εἰς τὸ πανέρι της, με τὰ μάγουλα κίτρινα σὰν χῶμα, μἕνα βυζανιάρικο ἀκάθαρτο εἰς τὰ χέρια. Λεχὼ ἐδῶ κἐννέα ἡμέρας καὶ στὸ ἕκτο παιδί!... Ἡ Ζοζάννα ποῦ ἔχει τὸ δῶρον νὰ προκαλῇ τὴν ἐμπιστοσύνην, θἀκούσῃ τὴν διήγησιν κάθε γέννας ποῦ ἐπηκολούθησε τὴν ἀναγγελίαν τοῦ γάμου αὐτῆς τῆς ξανθῆς μ' αὐτὸν τὸν τεμπέλη τὸν Μαρτέν»...

— Εὐχαριστῶ.

— Τίποτε, τίποτε καλή μου κυρία. Δὲν εἶνε γιὰ τὸ γάμο. Εἶνε γιὰ τὰ ροῦχα τοῦ μικροῦ καὶ κἄτι λεπτουδάκια κάθε μῆνα ἀπὸ τὶς ἀδελφὲς τοῦ Ἐλέους. Κ' ἔπειτα σὰν προτεστάντης ποῦ εἶνε ὁ Μαρτὲν κἄτι θὰ βγῇ κι' ἀπὸ τοὺς προτεστάντες.. Πῶς νὰ ζήσῃ κανείς!

«Αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ, γιὰ τὰ ρουχαλάκια, λίγα λεπτουδάκια καὶ γαλόσες νὰ φέρῃς εἰς τὸ φῶς ἕξη παιδιά!... Χρειάζεται ὁ γάμος!... Καὶ αὐτὴ ἡ δυστυχισμένη κουτὴ ποῦ δίνει νόμιμα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ της σ' αὐτὸν τὸν τεμπέλη τὸν Μαρτέν! Ψυχὲς δουλικές... Σκλάβες ψυχές...»

Ἡ Ζοζάννα συλλογίζεται τὴν δεσποινίδα Μπόν, τὴν θερμὴν φεμινίσταν:

«Θὰ τῆς πῶ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν... Καὶ εἰς τὴν «Assistance féminine» θὰ πῇ τὸ κατόρθωμά του εἰς τὰς φιλελέημονας κυρίας... Τί λύσσα νὰ μπήγουν τὴν ἠθικὴν παντοῦ, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐλεημοσύνην!... Τί θὰ ὠφελήσῃ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ ἠθική;... Οὔτε στὰ παιδιά, οὔτε στὴ μητέρα, ἀλλὰ σ' αὐτὸν τὸν Τεμπελο-Μαρτέν!...»

Ἡ Ζοζάννα ἀνεβαίνει πάλι τὴν ὁδὸν Λομὸνδ κἄπως ἀσθμαίνουσα.. Αἰσθάνεται ζέστην... Ἡ σάκα βαρύνει εἰς τὸν βραχίονά της.

Εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ Βωκλαὶν ἕνας νέος ἐπηγαινοήρχετο εἰς τὸ πεζοδρόμιον. Γυρίζει. Ἀλλ' ἤδη ἡ Ζοζάννα τὸν ἀνεγνώρισε:

— Μαυρίκιε!...

Ἀκολουθεῖ

[Μετάφρ. Α. Κ.] MARCELLE TYNAIRE

[1] Δρόμος.

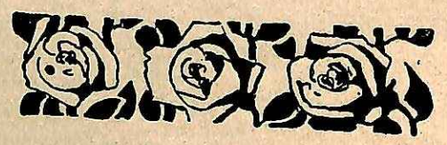

ΟΚΤΑΣΤΙΧΑ

1

Καὶ 'στὰ στεκάμενα νερὰ φυτρώσανε λουλούδια.
Χιονάτα μου ἀσπρολούλουδα, σὰν γέρνετε πονῶ,
Νἄχετε κἂν ξελόγιασμα τῶν ἀηδονιῶν τραγούδια...
Τάχα γκρεμνὸς δὲν βρέθηκε γιὰ φράχτης γιὰ βουνό;

Σὲ τέτοιας μάννας ἀγκαλιὰ ποῦ φαρμακάδες κρύβει,
Πῶς θαὔρετε, λουλούδια μου, κἂν μιᾶς στιγμῆς χαρά;
Μὰ ἕνας ἀνθός, χαδιάρικα χαμογελῶντας, σκύβει
Κι' ἀργοφιλᾷ τὰ πράσινα κι' ἀσάλευτα νερά.

2

Τριανταφυλλιὲς καὶ γιασεμιὰ τἄχουν τὰ χρόνια ξεκληρίσει,
Καὶ 'στὸ σπιτάκι τώρα γύρω ποὔταν γεμάτο ἀπὸ χαρὲς
Μόνο ἡ γλυσίνα ἔχει 'πομείνει μὲ τὴν κλαψιάρικη τὴ βρύσι
Ποῦ μέρα νύχτα τὴν ποτίζει μυριολογῶντας συμφορές.

Καὶ ὁ Ἥλιος τώρα ποῦ καὶ ποῦ νὰ ἰδῇ τὴν ξέθωρη τὴν πόρτα
Καὶ πλειὸ νωρὶς θαρρεῖς νυχτόνει κάτω ἀπ' τἀκλάδευτα κλαδιὰ
Καὶ τὰ παρτέρια τὰ παληὰ τώρα τὰ θάψανε τὰ χόρτα
Κἔχουν τὰ γέλια ξεψυχήσει, κἔχουν γεράσει τὰ παιδιά.

3

Σὰν ἔτυχε μοναχικὸς 'στὴ στράτα νὰ βρεθῶ
Πῶχει ἀνηφόρια δύσκολα γι' ἀνήμπορο καὶ ξένο,
Κι' οὔτε πουλιοῦ κελάϊδημα, κι' οὔτε μὲ μῦρο ἀνθὸ
Δὲν πρόφταξα 'στὸ διάβα μου νὰ βρῶ τὸ βαρεμένο,

'Αποσταμένος ἔγυρα 'στὴν πετρορεματιὰ
Καὶ τ' ἀστρουλάκια βλέποντας τὰ μάτια μου εἶχα κλείσει,
Κι' εἶπα, ψυχοῦλα, νἄσουνε δροσιᾶς σταλαματιὰ
Νἄλθῃ ἡ αὐγοῦλα, κι' ὄνειρο ξανθό, νὰ σὲ διαλύσῃ.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟν ΜΑΥΤΙΝΟν ΕΛΛΑΙΔΑ ΡΙΤΑΝΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ — ΘΗΒΑΙ

Ἂν καὶ ποτὲ δὲν πάτησα
Τὸ δοξαστό σου χῶμα,
Συντρίμμι ἐγὼ μιᾶς ἄδοξης
Καὶ μαύρης ἐποχῆς,
Μὰ σ' ἀγναντεύω ὁλημερὶς
Στὸ ἀστέρινο τὸ δῶμα
Τῆς φωτεινῆς μου πάντοτε
Ἀρκαδικῆς ψυχῆς.
Λάμπεις ἐκεῖ μὲ δυό σου ἐχθρές,
— Τὴ Θήβα, τὴν Ἀθήνα —
Μὰ ἡ κόρη σας ἀδελφικὰ
Σᾶς ἔσμιξε τὴς τρεῖς,
Μ' ἐλπίδας καὶ παρηγοριᾶς
Νὰ μόδηγᾶτε ἀχτίνα,
Ὦ Σπάρτη, ὦ Θήβα, ὦ Ἀθήνα μου,
Ὦ τρίλαμπη πατρίς!

Δὲν εἰμπορῶ νὰ ἐξηγήσω, διατί ὅταν εὑρίσκωμαι εἰς μίαν ἀρχαίαν πόλιν, ἡ ψυχή μου ἀφίνει τὸ σῶμα της καὶ πετᾷ μὲ μίαν ἀκατανόητον νοσταλγίαν εἰς ὅλας τὰς ἄλλας νεκρωμένας ἀκροπόλεις, εἰς ὅλα τ' ἄλλα θαμμένα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἄστεα, ἐκτὸς ἐκείνου ὅπου μένει ἄψυχον καὶ ὡς ἐρείπιον ἐπάνω εἰς συντρίμματα τὸ κουρασμένο κορμί μου. Ἐπάνω εἰς ἕνα ὑπόχρυσον κιονόκρανον τῶν Δελφῶν πτερυγίζω εἰς τὰ μαρμάρινα βάθρα τῆς Ἐπιδαύρου. Ἀπὸ τὴν κισσοστεφῆ κορυφὴν τοῦ Πτῴου μεταρσιοῦμαι ἐπάνω εἰς τοὺς μενεξεδένιους ὤμους τοῦ Ὑμηττοῦ μου. Ἀπὸ τὰς αἱματοφαβεῖς πέτρας τῶν Μυκηνῶν μεταφέρομαι ἀκατασχέτως εἰς τὸν κυκλωτερῆ τάφον τοῦ Μινύου καὶ ἀπὸ τὸν ἀγέρωχον λέοντα τῆς Χαιρωνείας, βλέπω τὸν φρυάττοντα ταῦρον τοῦ Κεραμεικοῦ. Εἰς τοὺς εὐγράμμους κολπίσκους τῆς Ἀνθηδόνος θαρρῶ πῶς μὲ νανουρίζει τὸ βελουδένιο κῦμα τῆς Ἐλευσῖνος, ὅπως εἰς τὴν κρυσταλλίνην κρήνην τῆς Ἁλιάρτου μὲ λικνίζει φιλόστοργον τὸ μινύρισμα τῆς Κασταλίας. Καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα τοπίον εἰς τὸ ἄλλο, ἀπὸ τὸ ἕνα βουνὸν εἰς τὸ ἄλλο, ἀπὸ τὸν ἕνα τάφον εἰς τὸν ἄλλον, ἀνήσυχος πλανᾶται ἡ νοσταλγὸς τοῦ ὡραίου παρελθόντος ψυχή μου μέσα εἰς μίαν ἰλιγγιώδη ἐναλλαγήν, εἰς μίαν χαώδη ἀναμιξιν ἐποχῶν, τόπων, θρησκειῶν, θεῶν, ἡμιθέων, ἡρώων, ἀνδρῶν, γεγονότων, πολέμων καὶ θρύλων.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸν ἐναρμόνιον αὐτὸν κυκεῶνα, καὶ ὑπεράνω ἅλων αὐτῶν τῶν ἀναριθμήτων, σχεδὸν λησμονημένων νεκροπόλεων, δεσπόζουν καὶ κυριαρχοῦν εἰς τὸ πνεῦμα μου καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων ἐν γένει, τὰ τρία μεγάλα θεόκτιστα ἑλληνικὰ ἄστεα, καὶ θὰ φωτίζῃ ἁπλέτως τὴν ἀνθρωπότητα ἡ τριλαμπὴς ἑλληνικὴ δόξα τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν μὲ τὴν ἀνέσπερον πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν των μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων.

* * *

Θῆβαι!

Δὲν ἔχει κάτι τὸ σφιγγωδῶς αἰνιγματῶδες, κάτι τὸ αἰγυπτιακῶς μυστικιστικόν, κάτι τὸ ὁμιχλωδῶς ἀόριστον τὄνομά της, οἱ θρῦλοι της, ἡ ἱστορία της, ἡ πολιτική της, ὁ χαρακτήρ της, αἱ δυναστεῖαι της ἀπὸ τοῦ βαθύνου Κάδμου μέχρι τοῦ αἱματηροῦ Κρέοντος, ὅλα συμβολικῶς σκοτεινά, ὅπως τὰ μυστήρια τῆς Ἴσιδος, ὁ μηδισμός της κατὰ τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας κατὰ τῆς Περσίας, ἡ ἀποχή της ἀπὸ τὸν ἱερόν μας Ἀγῶνα καὶ ἡ σιωπὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας, τῆς ζωντανῆς μας αὐτῆς ἱστορίας, τὰ ὁποῖα δὲν ψάλλουν κανένα ἀρματωλὸν υἱόν της, ὅλα αὐτὰ μαζί, τόση δόξα καὶ ἀδοξία, τόσον φῶς καὶ τόσον σκότος, τόση δρᾶσις καὶ τόση ἀδράνεια, μία διαλείπουσα νεκροφάνεια, ἕνα λιπόθυμον ἡμίφως περιστροφικοῦ φάρου, τόση τρικυμία καὶ κατόπιν τόση γαλήνη, δὲν νομίζετε, ὅτι καθιστᾷ τὴν πρωτότυπον καὶ παράδοξον αὐτὴν πόλιν ἀξίαν βαθείας ἀναλύσεως καὶ ψυχολογικῆς μελέτης;

Δὲν ἔχει βεβαίως οὔτε τὴν αἴγλην τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τὸ ἡρωϊκὸν μεγαλεῖον τῆς Σπάρτης, οὔτε τὴν μεγάλην ἱστορίαν τῶν δύο αὐτῶν ἀσπόνδων ἀντιπάλων της. Ἔχει ὅμως βαθυτέραν ποίησιν καὶ ἀπὸ τὰς δύο. Εἶνε ἡ διαυγής, ἡ μήτηρ πηγὴ τῆς ἀνθρωπίνης τραγῳδίας, εἶνε τὸ ἀθάνατο νερό, ποῦ ἐνέπνευσε τὴν μεγάλην τραγικὴν τριάδα μὲ τὴν ἀνθρωπίνως βαθεῖαν ἀλληγορίαν τῶν μύθων της καὶ τῶν παραδόσεών της.

Καὶ δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ εἰς τὴν ζωήν μου τὸ ἀνεξήγητον συναίσθημα ποῦ συνήρπαζε τὴν ψυχήν μου, ὁσάκις μέσα ἀπὸ τὸ κατάφορτον καὶ στενάζον λεωφορεῖον, ἀντίκρυζα, κατάκοπος καὶ ἄγρυπνος, ἐπάνω ἀπὸ τὰς φαλακρὰς κλιτύας τοῦ Κιθαιρῶνος τὸ δαιμόνιον αὐτὸ

ΘΗΒΑΙ — ΑΓΟΡΑ

πτολίεθρον, τὸ αἱματόβρεκτον αὐτὸ λίκνον τῆς Ἀντιγόνης, τὴν ἡρωϊκὴν πατρίδα τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα, τοῦ Πινδάρου καὶ τῆς Κορίννης, τὸ ἑπτάπυλον ἄστυ.

Μεταξὺ ὕπνου κεγρηγόρσεως, ὡσὰν κάποια ἐπίμονος καὶ ἀκαταμάχητος ὀπτασία, ὡσὰν καμμία ὑπερνέφελος ἱππηλασία Βαλπουργίας νυκτός, παρήλαυνεν ἐμπρός μου ὅλον ἐκεῖνο τὸ γεμάτον ἀπὸ γόους καὶ κοπετοὺς καὶ θρήνους τραγικὸν παραμῦθι, ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ αἱμομίκτου βασιλέως ἕως τὴν στιγμὴν ὅπου ἄταφος, ἄκλαυστος, ἀνυμέναιος ἐρρίπτετο εἰς τὸν ἐντάφιον λάκκον της ἡ εὐγενεστέρα καὶ ποιητικωτέρα γυναικεία μορφὴ τῆς παγκοσμίου δραματουργίας.

Καὶ ὁ τρομακτικὸς αὐτὸς ἐφιάλτης, ὡς ἡ λαϊκὴ μόρα, ἐπλάκωνε τὸ στῆθος μου — σᾶς τὸ ὁρκίζομαι — κατὰ τὰ δύο τρία ταξείδια μου ἀπὸ τὰ Παληοκούντουρα ἕως τὸ Κριεκοῦκι, τὴν χαραυγήν, πρὶν ἢ τὸ «χρυσοῦν τῆς ἡμέρας βλέφαρον» διασκορπίσῃ τὰς αἱματηρὰς ἐκείνας φαντασμαγορίας.

Τί τάχα συνέβαινεν εἰς τὴν ψυχήν μου κ' ἔβλεπα κάθε φορὰν τ' ἀλλόκοτα ἐκεῖνα φαντάσματα μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε ἐπιμονήν, μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε σκηνογραφίαν; Μήπως ἦσαν τάχα συνέπεια διεγέρσεως τοῦ νευρικοῦ μου συστήματος ὕστερ' ἀπὸ τὴν τρομερὰν ὑπερκόπωσιν μέσα εἰς τὴν προκατακλυσμιαίαν ἐκείνην ἅμαξαν, ὅπου συχνὰ τὸ τσαρουχοφόρον πόδι τοῦ ἀντικρυνοῦ μου συνταξειδιώτου ἐσφηνοῦτο ἀμειλίκτως ὅλην τὴν νύκτα μέσα εἰς τὰ πλευρά μου; Ἢ μήπως ὁ ἅγριος θρῦλος τοῦ ταλαιπώρου Λαβδακίδου ἐχαράχθη τόσον βαθειὰ μέσα εἰς τὴν εὔπιστον καὶ φλογερὰν ψυχήν μου ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια, ὥστε καὶ ἄγρυπνος νὰ τὸ βλέπω ἀκόμη ἐμπροστά μου;

* * *

Ἂς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ ἀναγνώστης νὰ πιστεύσω περισσότερον τὸ δεύτερον. Διότι, μήπως τάχα μόνος ἐγώ, μεταξὺ τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων συμπατριωτῶν μου, εἶμαι ὀπτασιαστής, ἀρχαιομανὴς ὀνειροπόλος; Μήπως, φεῦ! οἱ περισσότεροι τῶν Ἑλλήνων δὲν εἴμεθα ὑπνοβάται τοῦ παρελθόντος;

Ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι εἶνε τοιοῦτοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ἀμφιβάλλω, ἂν ὑπάρχῃ, ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, λαὸς περισσότερον ὑπερήφανος, τόσον κομπαστικῶς ἀγέρωχος, μᾶλλον καυχώμενος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του, περισσότερον λησμονῶν καὶ περιφρονῶν τὸ παρὸν διὰ νὰ ρεμβάζῃ ὡς φακίρης τὸ παρελθόν, ἀλαζονικώτερον καὶ ὑψαυχενικώτερον προγονομανεῖς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους Θηβαίους. Ἐὰν ἡ προγονομανία εἰς ὅλην τὴν ἄλλην Ἑλλάδα εἶνε ἐλάττωμα μέχρι κωμικότητος, εἰς τὰς Θήβας εἶνε νόσημα σοβαρόν, φθάνον μέχρις ὁμαδικοῦ παραληρήματος. Ὅταν ἀκούῃς εἰς τὰ καφενεῖα των — καὶ ἔχουν παρὰ πολλὰ ἀναλόγως τῶν πέντε περίπου χιλιάδων κατοίκων — τὰς ζωηρὰς συζητήσεις καὶ λυσσαλέας ἐπιθέσεις των ἐναντίον τῆς μισητῆς των γείτονος, τῆς προαιωνίας ἀντιπάλου των Λεβαδείας, θαρρεῖς πῶς ἀκούεις ἀρχαίας δημηγορίας εἰς παραμονὰς πολέμου μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων πόλεων, ἀκριβῶς ὅπως κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους τοῦ Ἱεροῦ Λόχου. Διότι, δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχουν εἰς κανένα μέρος τοῦ κόσμου, δύο γειτονικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι νὰ μισῶνται τόσον ἀδιαλλάκτως, τόσον ἀσπόνδως, ὅσον αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Λεβαδεία ἀπὸ τῶν ἀρ-

χαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἂν ἡ δευτέρα δὲν ἦτο ψυχραιμοτέρα καὶ νεοελληνικῶς πρακτικωτέρα, δὲν θὰ ἦτο διόλου παράδοξον ν' ἀκούαμεν μίαν ὡραίαν πρωΐαν τὴν ἔκρηξιν πολέμου τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Λεβαδέων.

Ζωηροὶ καὶ ἀνυπότακτοι, φιλόνεικοι καὶ φιλοπόλεμοι, ἀκριβῶς οἱ ἴδιοι ὅπως καὶ ἐπὶ Ἐπαμεινώνδα. Μήπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δὲν παρεσκευάσθησαν εἰς πόλεμον ἐναντίον τῆς ἄλλης προϊστορικῆς ἀντιζήλου των, τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν μηδικῶν χρόνων διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐν Λεβαδείᾳ συστηθέντος Πρωτοδικείου; Ἀκόμη πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους μήπως δὲν ἐτηλεγράφησαν οἱ πολεμοχαρεῖς αὐτοὶ ἀπόγονοι τοῦ Πελοπίδα, προτείνοντες εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ τὴν βοηθήσουν ἐνόπλως ἐναντίον τῶν ἄλλων πάλεων τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἰδίαν πάλιν ὑπόθεσιν τῶν πρωτοδικείων;

Ὦ Φαλμραΐερ, πόσον θὰ μετενόεις διὰ τὰς μισελληνικὰς ἐκείνας δοξασίας σου, ἐὰν ζῶν διήρχεσο διὰ τῆς ἐνδόξου καὶ ἑλληνικωτάτης αὐτῆς πολίχνης, ἡ ὁποία ἐκράτησεν ἄλλοτε ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον δεκαετίαν τὰ σκῆπτρα τῆς ἡγεμονίας ὅλης τῆς Ἑλλάδος!

Ὁ Θηβαῖος, ἐν τῇ ἀρχαιομανεῖ ἱπποτικότητι του, ἡ ὁποία ὅμως ἐνθυμίζει ὀλίγον τὸν μαγκήσιον ἱππότην τοῦ Θερβάντες, μισεῖ ὅλα σχεδὸν τἆλλα ἐπαγγέλματα καὶ ἀγαπᾷ μέχρι μανίας ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τοῦ ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας εὐκλείας, τὸ τοῦ ἁμαξηλάτου, καὶ μὲ τὸ πλαταγίζον μαστίγιον εἰς τὸ χέρι του, ὡς ἄλλος Αὐτομέδων, μεταρσιοῦται εἰς ἐποχὰς ἄλλας ἱπποτικωτέρας. Ἡ γεωργία, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ εὐδοκιμῇ εἰς τὴν γόνιμον αὐτὴν χώραν, εἶνε εἰς κατάστασιν νηπιώδη, ἕνεκα τοῦ νωχελοῦς καὶ ὑπερφιάλου χαρακτῆρος τῶν προγονομανῶν καὶ πολιτικομανῶν αὐτῶν Νεοελλήνων, καὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τῆς τρομερᾶς τοκογλυφίας ἡ ὁποία ὡς αἱμοδιψὴς ἔμπουσα ἀπορροφᾷ τὸ αἷμα τοῦ πτωχοῦ χωρικοῦ, ζητοῦσα τὸ *ἕνα τρία* εἰς ἓξ μῆνας· δηλαδὴ ὁ δανειζόμενος ἕνα κοιλὸν σίτου ὀφείλει νὰ ἐπιστρέψῃ τρία κοιλὰ εἰς τὸ διάστημα μιᾶς ἑξαμηνίας! Ὦ Σαΰλωκ, τί ἀγγελικὸν πλάσμα μοῦ φαίνεσαι ἀπέναντι τῶν Θηβαίων τοκογλύφων!

* * *

Οἱ Θηβαῖοι ἔχουν τοιαύτην πεποίθησιν εἰς τὴν ἀδιάκοπον καὶ συνεχῆ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καταγωγήν των, ὥστε σοῦ ὁμιλοῦν μὲ τὴν αὐτὴν ὑπερηφάνειαν περὶ τῶν μεγάλων στρατηγῶν των καὶ περὶ τῶν ἐν Λεύκτροις καὶ Μαντινείᾳ μαχῶν των, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες περὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Μιαούλη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη. Ἡ ἀκράδαντος πεποίθησις των, ὁ φλογερὸς ἐνθουσιασμός των, ὁ παράδοξος ὀπτασιασμός των εἰς τὰς οἰονεὶ περιϊπταμένας ἀκόμη σκιὰς τῶν μεγάλων ἡρώων των, σὲ φέρει εἰς τὴν δύσκολον θέσιν νὰ μὴ γνωρίζῃς, ἐὰν πρέπῃ νὰ λάβῃς τὴν συζήτησιν μαζί των σοβαρῶς ἢ εὐτραπέλως. Εἶνε τόσον εὐφάνταστοι, εὐμεταρσίωτοι καὶ εὐπετεῖς, ὥστε δὲν γνωρίζουν ὅρια τόπου καὶ χρόνου.

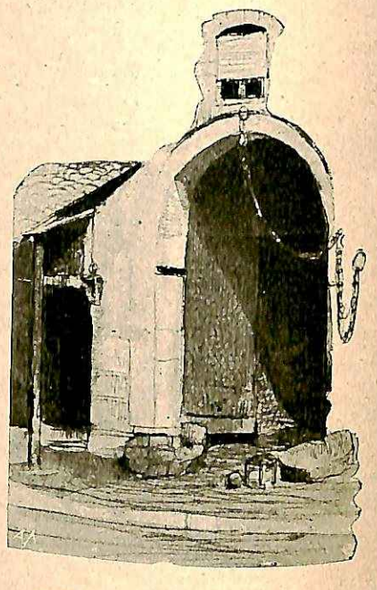

Θῆβαι. — Εἴσοδος Χανιοῦ.

Γνωρίζω ἀπὸ πολλῶν χρόνων ἕνα ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων Θηβαίων, ἕνα ἔξαλλον ὀπτασιαστήν, ἕνα ἐπίσης καλὸν Ἕλληνα, ὅσον καὶ καλὸν Θηβαῖον, ὁ ὁποῖος, ἂν ἔζη εἰς ἄλλους χρόνους θὰ ἐπανεστάτει ἢ θὰ αἱματοκυλοῦσε τὴν Ἑλλάδα. Ἐνῷ εἶνε θαυμάσιος ὡς φίλος καὶ ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἤρεμος καὶ γαλήνιος ὡς ἐπιστήμων, εἰς στιγμὰς ἀτταβιστικοῦ παραληρήματος πρασπαθεῖ νὰ σὲ πείσῃ μὲ τὸν κόμπον τῆς αὐτάρκους εὐγλωττίας του περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Βοιωταρχιῶν, ὅπως προσεπάθησε νὰ πείσῃ σοβαρῶς τὸν Σουλτάνον περὶ τῆς ἀνιδρύσεως ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Θηβαῖος, ἐν γένει, εἶνε ὁ ἴδιος ὅπως καὶ πρὸ εἰκοσιπέντε αἰώνων, καὶ τὸ λέγω εἰλικρινῶς καὶ χωρὶς καμμίαν εἰρωνείαν. Πρὶν ἢ γίνῃ Ἕλλην ἢ πατριώτης, εἶνε πρὸ παντὸς καὶ μέχρι μυελοῦ ὀστέων Θηβαῖος, Θηβαῖος εἰς τὰς Θήβας, Θηβαῖος εἰς ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἐπεθύμει νὰ ἦτο χωρισμένος μὲ σινικὰ τείχη γύρω ἀπὸ τὴν Καδμείαν. Μία βαθεῖα νοσταλγία τὸν διακατέχει διὰ τὴν ἀγαπητήν του πόλιν παντοῦ καὶ πάντοτε. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἴσως ἡ ἀπομόνωσις των καὶ ἀπομάκρυνσις των ἀπὸ ὅλας σχεδὸν τὰς κρισίμους στιγμὰς τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ὁ ἀρχαῖος τοπικισμός των, νομίζεις, εἶνε τόσον βαθειὰ ριζωμένος εἰς τὴν ψυχήν των, ὥστε, ὡς νὰ ἐκοιμήθησαν ἐπὶ δύο χιλιετηρίδας, δὲν ἠμποροῦν ἀκόμη νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὸ πανελλήνιον πνεῦμα. Ἔχουν τοιαύτην ἀγάπην, εἰδωλολατρείαν μᾶλλον πρὸς τὴν γενέτειραν, ὥστε δὲν παραδέχονται κανὲν μέρος, καμμίαν ὁδόν, καμμίαν πλατεῖαν τοῦ κόσμου, ὡραιοτέραν τῆς μόνης κεντρικῆς ὁδοῦ των, ἡ ὁποία εἶνε καὶ τὸ μόνον ψυχαγωγικὸν των κέντρον. Αἱ ὀνομασίαι τῶν ἄλλων ὁδῶν των μὲ τὰ εὔηχα καὶ πομπώδη ὀνόματα τοῦ Ἐπαμεινώνδα, τοῦ Πελοπίδα καὶ τοῦ Πινδάρου προσδίδουν, δὲν εἰξεύρω κἄτι ἀρχαιοπρεπὲς εἰς αὐτάς, ἀλλὰ καὶ κἄτι ἀντιφατικῶς ἀνάρμοστον μὲ τὴν νεοελληνικὴν ρυπαρότητά των.

Καὶ τώρα σᾶς ἐρωτῶ: εἰς τί τάχα πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς τοῦ Θηβαίου, ἂν πράγματι εἶνε ἀρεταί, ἢ τὰ ἐλαττώματά των, ἂν πράγματι εἶνε τοιαῦτα;

Μήπως τάχα εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προγόνων, ἡ ὁποία, ἀλλοίμονον! δὲν ἐπανέρχεται ποτὲ πλέον, καὶ ἡ ὁποία, ἐνῷ σκεπάζει τὰ νεκρωμένα, ἄστεα μὲ τὴν τεφρὰν παιπάλην τῶν αἰώνων, συντρίβει τοὺς ὤμους ἡμῶν τῶν ἀσθενικῶν καὶ ραχιτικῶν ἀπογόνων μὲ τὸ βάρος τῆς συγκρίσεως καὶ τοῦ παραλληλισμοῦ;

* * *

Καὶ ὅμως, πῶς θὰ ἐπιθυμοῦσα τώρα νὰ κρατῶ εἰς τ' ἀδύνατα χέρια μου τὸ αἰθέριον δοξάρι τοῦ μεγάλου ποιητοῦ σου διὰ νὰ τονίσω «ἀναξιφόρμιγγας ὕμνους» εἰς τὸν θεσπεσίως γαλανὸν αἰθέρα σου, καὶ εἰς τὴν γλυκύτητα τοῦ εὐκράτου κλίματός σου, καὶ εἰς τὰ Διρκαῖα νάματα τῆς ἐννεακρούνου κρήνης σου, καὶ εἰς τ' ἁπλῶς εὔγραμμα γύρω βουνά σου, ὦ τρισένδοξος καὶ δαιμονία τῶν Θηβῶν πόλις!

Τὸ βράδυ, ὕστερ' ἀπὸ τὸ καῦμα τῆς ἡμέρας, μὲ τὰ πτερὰ τῆς ἀπογείου αὔρας σὲ δροσίζουν τὰ μυροβόλα φιλήματα τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ἂν ἦσο εὐμαρεστέρα καὶ ἀνετωτέρα εἰς οἰκήματα καὶ ψυχαγωγικὰ κέντρα, καμμία ἄλλη τῆς Ἑλλάδος πόλις δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ συγκριθῇ μαζί σου ὡς θερινὴ διαμονὴ διὰ τοὺς Ἀθηναίους, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ «ἄριστον ὕδωρ σου», τὸ ὁποῖον ἐξύμνησεν ἐνθέως ὁ ὑψιπετὴς ὑμνῳδός σου, καὶ τὸ ὁποῖον, ὕστερ' ἀπὸ χιλιάδας ἀκόμη χρόνια, θὰ κελαρύζῃ ἐνθυμητικὸν καὶ φιλόστοργον μέσα εἰς τὰ κρυσταλλώδη νάματά του τὴν ἀθάνατον δόξαν τῶν αἱματοβαμμένων σου ἐρειπίων!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ

— Τὸ συμπέρασμα τῆς Ἐρεύνης μας —

Τὸ βιβλίον, — τὸ ἰδανικὸν βιβλίον —, εἶνε ναός. Τὸ εἶπεν ἕνας Ἄγγλος φιλόσοφος ποῦ εἶχε ἐννοήσει δεόντως τὴν σημασίαν του. Μέγας ἀγωγὸς τοῦ πολιτισμοῦ, γίνεται μολαταῦτα βδελυρὸν ὄργανον διὰ πᾶσαν ἠθικὴν καὶ καλαισθητικὴν «νόσον καὶ μαλακίαν». Μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Γουτεμβεργίου ὅλα, ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ βιβλία ἀπὸ τὰς «Γραφὰς» τῆς βιβλικῆς Ἑταιρίας ἕως εἰς τὰ γεωργικὰ καὶ τυροκομικὰ ἐγχειρίδια, κάμνουν τὸν γῦρον τοῦ πλανήτου. Εἰσέρχονται εἰς τὴν καλύβην καὶ εἰς τὸ σαλόνι. Εἰς τὸν στρατῶνα. Εἰς τὸ μαγειρεῖον ἀκόμη. Εἰς τὰς λέσχας καὶ εἰς τὰ καφενεῖα. Παντοῦ.

Τὸ βιβλίον εἶνε κίνητρον. Ἄλλοτε διδάσκαλος, ἄλλοτε σύμβουλος, ἱεροκῆρυξ, διαφθορεὺς αἰσθήσεων καὶ νοήσεων, ψυχῶν καὶ σωμάτων.

Ὅταν ἐζητήσαμεν ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ μᾶς ποῦν, τί, καὶ πόσο, καὶ πῶς, καὶ διατί διαβάζουν, καὶ ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μας νὰ μᾶς πληροφορήσουν, περὶ τοῦ ἂν διαβάζῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπαρκῶς, καὶ περὶ τῶν αἰτίων ποῦ δικαιολογοῦν τὴν μὴ ἐξόδευσιν τῶν νέων ἑλληνικῶν βιβλίων, τὸ ἀβίωτον ἢ τὸ βραχύβιον καὶ τὸ μικρὸν τῆς κυκλοφορίας τῶν ἑλληνικῶν περιοδικῶν, ἐνδιαφερόμεθα περισσότερο διὰ τὸ φιλολογικὸν βιβλίον καὶ τὸ φιλο-

λογικὸν περιοδικόν. Διότι ἐσκεφθήκαμε: ὁ τυροκόμος ὅταν θελήσῃ νὰ μάθῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἑλβετικοῦ ἢ τοῦ Ὁλλανδικοῦ τυροῦ, θ' ἀνοίξῃ μίαν τυροκομίαν. Καὶ ὁ μελισσοκόμος ἀναλόγως. Τοῦτο δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει. Πρόκειται περὶ ἀναγνώσεων μᾶλλον ἀνιδιοτελῶν. Δὲν θὰ πῇ, ἂν τὰ φυλλάδια τῆς «Ἑνώσεως τῶν Ἑλλήνων Γεωπόνων», ἢ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐγχειρίδια τοῦ «Συλλόγου τῶν Ὠφελίμων βιβλίων» ἔλαβαν κἄποιαν σχετικὴν διάδοσιν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶνε φιλαναγνώστης. Διότι τοῦτο εἶνε μία καταναγκαστικὴ φιλαναγνωσία, ἡ ὁποία δείχνει τὰς τυροκομικὰς ἢ μελισσοτροφικὰς διαθέσεις τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν μας. Ἐνδιαφέρει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τὰ γραφεῖα τῆς δημοσίας στατιστικῆς, τοὺς οἰκονομολόγους, τοὺς δημοσιογράφους, τοὺς ἐνδιαφερομένους διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐπάρκειαν, τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον καὶ τὸ ἐξαγωγικὸν ἢ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Πράγματα ἀδιάφορα ὄχι. Σπουδαῖα, ἀλλὰ ποῦ ἀνήκουν εἰς τὴν ἐρευνητικότητα ἄλλων εἰδικωτέρων.

Ἐμεῖς εἴχαμεν εὑρεθῆ ἐμπρὸς εἰς τὸ ἑξῆς θετικὸν γεγονός: ὅτι τὰ βιβλία τῶν καλλιτέρων μας συγγραφέων δὲν ἐξοδεύονται. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ συγγραφεῖς δυσκολεύονται νὰ ἐκδώσουν. Καὶ ἂν εἶνε ἀδυνάτου χαρακτῆρος, παύουν νὰ γράφουν. Ἂν ἔχουν κἄποιαν πίστιν εἰς τὴν τέχνην των καὶ τάλαντον ὑπὲρ τὸ μέτριον, φεύγουν, ἢ ὅπως ὁ κ. Κακλαμᾶνος εἶπε, μεταναστεύουν... Ὅτι δὲν κυκλοφοροῦν ἀκόμη τὰ περιοδικά. Ἡ κυκλοφοροῦν ὅπως-ὅπως περιοδικὰ μὲ πρακτικὰς γνώσεις, μὲ περίεργα καὶ ὅ,τι ἄλλο, ποῦ περιέχουν συνήθως αἱ τρίται σελίδες τῶν ἐφημερίδων.

Ἀντιμετωπίσαντες λοιπὸν παρομοίαν κρίσιν βιβλίου καὶ περιοδικοῦ ἐκρίναμεν καλὸν νὰ ἐρωτήσωμεν πρῶτα τοὺς ἀναγνώστας μας. Ἐσυλλογίσθημεν, ὅτι αὐτοὶ ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς διαφωτίσουν παρὰ κάθε ἄλλον. Ἐζητήσαμεν νὰ μάθωμεν τὰ γοῦστα των, τὰς ὀρέξεις των καὶ τὴν ἕκτασιν, τὸ ποιὸν τῶν ἀναγνώσεών των. Δυστυχῶς ὀλίγοι εὗρῆκαν καιρόν, ἢ ὄρεξιν ἢ θάρρος — αὐτὸ πρὸ πάντων — νὰ μᾶς ἀπαντήσουν. Ἕνας συνδρομητής μας ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐδιάβαζεν ἄλλοτε πολύ, ἀλλὰ δὲν ἔχει δυστυχῶς καιρὸν νὰ διαβάζῃ πολύ. Ὅτι διαβάζει ἀδιαφόρως παντὸς εἴδους πράγματα. Ὅτι διαβάζει βιβλία μᾶλλον παρὰ περιοδικά. Ὅτι ἀπὸ τὰ βιβλία ποῦ ἐδιάβασε ποτέ, ὁ Φάουστ τοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν. Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι διαβάζει μᾶλλον διὰ νὰ «ὠφεληθῇ». Ὅτι ἀπὸ πατριωτισμὸν διαβάζει μᾶλλον τὰ ἑλληνικὰ ἐνῷ τὰ εὐρωπαϊκὰ τοῦ ἀρέσουν περισσότερον κ.τ.λ. Ὅτι ἀκόμη τὸ «Νέον Ἄστυ» τοῦ ἀρέσει περισσότερον ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας. Καὶ ἄλλοι μᾶς ἀπαντοῦν ἀναλόγως. Ἕνας μᾶς λέγει ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν ἐπικῶς μεγαλοπρεπῆ ποιητικὴν «Ἱστορίαν τοῦ Τριστάνου καὶ τῆς Ἰζόλδης», διότι δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν τὰ μεσαιωνικὰ ἔθιμα τῶν Εὐρωπαίων ἱπποτῶν. Θὰ ἐπροτιμοῦσε ἑλληνικά. Κ' ἐδῶ λοιπὸν τὸ πνεῦμα τοῦ σωβινισμοῦ καὶ τοῦ ὠφελίμου. Πνεῦμα παρεξηγήσεως. Οἱ περισσότεροι διαβάζουν μυθιστόρημα διὰ νὰ λύσουν τὰς ἀπορίας των, ἢ νὰ μάθουν ἱστορίαν. Ἡ ἀνιδιοτελής, καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυσις ἀπὸ τὰ φιλολογικὰ ἀναγνώσματα τοὺς εἶνε ξένη. Ἰδοὺ ἕνα θετικὸν συμπέρασμα: Ὁ νεοέλλην ἀναγνώστης δὲν ἔχει προσανατολισθῆ. Δὲν ἠξεύρει διὰ ποῖον λόγον διαβάζει κανεὶς φιλολογίαν. Συγχέει τὴν «ὄρεξιν τοῦ εἰδέναι» μὲ τὴν ὄρεξιν τῆς ἀνιδιοτελοῦς καὶ τρόπον τινὰ ἀνωφελοῦς καλλιτεχνικῆς συγκινήσεως. Δὲν ἔμαθε νὰ διακρίνῃ τὸ ἔργον τὸ λογοτεχνικὸν ἀπὸ τὰ ἱστορικά, εἴτε ἠθικὰ ἐγχειρίδια.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀπαντήσαντας διαβάζουν ὅ,τι δήποτε ἱκανὸν νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειάν τους. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶνε ἀπότοκα κακῆς μας ἢ ἀτελοῦς παιδεύσεως εἰς τὰ σχολεῖα. Ἂν τὰ σχολεῖα ἐφρόντιζαν περισσότερο — ἠμποροῦσαν νὰ φροντίσουν περισσότερο — διὰ τὴν καλαισθητικὴν ἀγωγήν μας, βέβαια οἱ ἀναγνῶσται θὰ ἤξευραν νὰ διακρίνουν τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐριφίων.

Γενικῶς: Ἀπὸ τὰς ἀπαντήσεις ποῦ μᾶς ἔστειλαν συμπεράσματα δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐξαχθοῦν. Εἶνε τόσον ὀλίγαι! Ἀλλὰ μᾶς ἀποζημιώνουν αἱ ἀπαντήσεις τῶν συναδέλφων, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ μᾶς παράσχουν τὰ φῶτα των εἰς τὴν σπουδαίαν αὐτὴν συζήτησιν τῶν «Παναθηναίων».

***

Ὁ κ. Κακλαμάνος, ὁ διακεκριμένος διευθυντὴς τοῦ «Νέου Ἄστεως», ἀπὸ τὸν ὁποῖον ποτὲ δὲν ἔλειψαν ἡ ὀξύτης καὶ τὸ τάκτ, τὰ εὐγενῆ καὶ σχεδὸν ἀντιδημοσιογραφικὰ χαρίσματα τοῦ γράφειν, μᾶς ἀπαντᾷ ἀπεριφράστως: «ὅτι τὸ κοινὸν τῶν προγενεστέρων γενεῶν ἀνεγίνωσκε περισσότερον εἶνε ἀναμφισβήτητον». Τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ βιβλία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀποδίδει εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, εἰς τὴν «εἰσπήδησιν εἰς τὰ φιλολογικὰ ἄδυτα ὅλων τῶν ἀμυήτων», εἰς τὴν δημοσιογραφικὴν κρίσιν. Ὁ κ. Κακλαμᾶνος ὁ μόνος ἐκ τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων ποῦ προτιμᾷ νὰ δημοσιεύῃ ἕνα μυθιστόρημα τοῦ Οὐάϊλδ, ἢ ἕνα διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη παρὰ νὰ *σκανδαλοποιῇ* τὸν Μουρούζην, τὸν Ὄθωνα, τὸν Φάουστ, τὴν Κασσιανὴν καὶ τὸν Λάμπρον τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, εὑρίσκει εὐκαιρίαν νὰ μᾶς δώσῃ σοφὴν καὶ πραγματικὴν εἰκόνα τῆς δημοσιογραφικῆς καταπτώσεως. Ὁ κ. Κακλαμάνος ἀναφέρει μετανάστας ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν καὶ συγγραφεῖς ποῦ ἔπαυσαν νὰ γράφουν. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀριθμῶν μεταξὺ τῶν μὴ γραφόντων πλέον καὶ τὸν κ. Νιρβάναν ἀδικεῖ τὸν εὐγενῆ μου φίλον, ὁ ὁποῖος διαπλέων τὴν Μεσόγειον αὐτὴν τὴν στιγμὴν θὰ εὑρίσκῃ καιρὸν νὰ ἐνθυμῆται τὸ ἀτελείωτο δρᾶμα του, τὰ παραμύθια του, καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ Πλατωνικοῦ Φαίδρου διὰ τὰ «Ἡλύσια».

Ὁ κ. Ν. Χατζιδάκης, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἄνθρωπος γενικωτέρας μορφώσεως καὶ μεταφραστὴς φιλολογικῶν ἔργων ἀπὸ τὰς φιλολογίας τοῦ Βορρᾶ, μᾶς ἀπαντᾷ: ***ὄχι*** διὰ τὸ πρῶτον ἐρώτημα καὶ ***ναί*** διὰ τὸ δεύτερον. Τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἀγαπήθη τὸ βιβλίον, ἀνευρίσκει εἰς τὴν ἔλλειψιν ὑλικῆς εὐημερίας ἀπὸ τὸ ἔθνος μας. Τὸ ἔθνος μας τρόπον τινὰ δὲν ὑποστηρίζει τὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικά, διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ. Ἄλλως τε: Primum vivere, μᾶς λέγει, deinde philosophare. Ἔπειτα ἡ πλουτοκρατία μας, ποῦ δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐγχώριον παραγωγήν, διαβάζει τὰ γαλλικὰ μυθιστορήματα «τῆς ἀράδας». Ἔπειτα, προσθέτει ὁ κ Χατζιδάκης, βιβλία καλλιτεχνικὰ εἰς ἕνα τόπον στερούμενον «ἐσωτερικῆς ζωῆς» δὲν ἠμποροῦν ν' ἀνθίσουν. Εἰς τοῦτο ἔχω μίαν ἀντίρρησιν: Τάχα δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑπάρξουν καὶ δὲν ὑπῆρξαν ἄτομα ποῦ νὰ ζήσουν ἢ ποῦ ἔζησαν τὴν ἐσωτερικὴν ζωήν; Μέσα εἰς τοὺς κοιμωμένους κἄποιοι θὰ βλέπουν ὄνειρα, μερικοὶ θὰ τρίβουν τὰ μάτια των, καὶ κἄποιοι θὰ εἶνε ἔξυπνοι. Ἡ λογοτεχνία εἶνε δημιούργημα τῶν ἐκλεκτῶν ἀτόμων καὶ ὅλαι αἱ ἀσοφοι ἐποχαὶ εἶδαν ἰσχυρὰς ἀτομικότητας. Παρομοίως εἴδαμεν τὸν Σολωμόν, τὸν Κάλβον, τὸν Γ. Βιζυηνόν, τὸν Παπαδιαμάντην, τὸν Κρυστάλλην καὶ ἄλλους ἀκόμη.

Ὁ κ. Λάσκαρης βλέπει μὲν τὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ, ἀλλὰ νομίζει ὅτι δὲν πρέπει ἀπὸ τοῦτο νὰ συμπεράνωμεν, πῶς οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε φιλαναγνῶσται· ἁπλούστατα: προτιμοῦν νὰ δανείζωνται τὰ βιβλία παρὰ νὰ τ' ἀγοράζουν.

Ὁ κ. Ταγκόπουλος ἀποδίδει εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου. Τὸ σχολεῖον μὲ τὸ «ἀντιεκπαιδευτικὸν σύστημα» εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Ἂν ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ αἱ ἰδέαι του περὶ ἐκπαιδεύσεως θριαμβεύσουν, θὰ ἰδοῦμε Θεοῦ πρόσωπον. Ἂς ἐλπίσωμεν, ἢ μᾶλλον ἂς περιμένωμεν.

Ὁ κ. Π. Γιαννόπουλος, ὁ γνωστὸς ἑλληνοπαθὴς καί, εἰδικώτερον, ἀττικοπαθὴς Νεοέλλην, ὁ ὁποῖος ἐπροσπάθησε νὰ ὑψώσῃ μίαν νέαν θρησκείαν διὰ τὸ ἔθνος μας τὴν «προγονολατρείαν» ὑποθέτει ὅτι τὸ μοναδικὸν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς ἐσχάτην κρίσιν, εἶνε ὁ Ἑλληνικὸς Ἐγκέφαλος τὸ «σάπιο καρποῦζι. Καὶ θέλει νὰ κόψῃ τὸ σάπιο καρποῦζι, τὸν Ἑλληνικὸν Ἐγκέφαλον. Ὁ κ. Γιαννόπουλος ὁμιλεῖ μεταφορικῶς.

Ὁ κ. Μαρῖνος Σιγοῦρος, ὁ νεαρὸς Ζακύνθιος λόγιος, δείγματα τῆς φιλοπονίας τοῦ ὁποίου ἐγνώρισαν οἱ ἀναγνῶσται τῶν «Παναθηναίων», εὑρίσκει πραγματικὴν τὴν κρίσιν καὶ ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὴν αὔξησιν τῶν φιλολογικῶν ἐκδόσεων... εἰς τὴν Εὐρώπην ὅμως, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ..

Ὁ κ. Ψυχάρης δυσκολεύεται νὰ μᾶς ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα, διότι, ὡς μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, πολὺ ὀλίγον δύναται νὰ ἐπισκοπήσῃ τὰ ἐδῶ τελούμενα. Παραδέχεται ἐν τούτοις, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν δὲν διαβάζει καὶ ἀποδίδει τοῦτο πρῶτον εἰς ἔλλειψιν μορφώσεως. Δεύτερον εἰς τὸ ὅτι τὸ ἐμπόριον τῶν βιβλίων εἶνε ἀκόμη εἰς τὸ ἄλφα τῆς ἀναπτύξεως. Τρίτον εἰς τὸ ὅτι δὲν γράφονται ἀρκετὰ βιβλία τῆς φαντασίας. Καί... ἡ γλῶσσα. Θὰ ἦτο παράξενο νὰ μὴ τὴν ἐνθυμηθῇ τὴν γλῶσσαν. Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὰ βιβλία τῶν ὀπαδῶν του δὲν δίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον ἀλλὰ *μοιράζονται*. Καὶ ἡ πληροφορία αὐτὴ μᾶς χρησιμεύει.

Καὶ ὁ κ. Ραμᾶς εἰς τὰ σχολεῖα ἀποδίδει τὸ κακὸν τοῦ ὅτι ὁ λαὸς δὲν ***ἐδιάβασε*** καὶ δὲν διαβάζει. «Διότι ἡ ἐφηρμοσμένη εἰς τὰ σχολεῖα μας μνημονικὴ καὶ δογματικὴ μέθοδος διδασκαλίας δὲν τὸν συνηθίζει ν' ἀγαπήσῃ τὸ βιβλίο». Καὶ ὁ κ. Ραμᾶς σκέπτεται ἀκόμη: «Τὸν καιρὸ ποῦ στὴν Εὐρώπη περνόδινε ἡ μεταφυσικὴ καὶ ὁ ρομαντισμός, ὁ τελευταῖος τῶν Ἀβενσεράγων καὶ ὁ Ἐρνάνης τὸν καιρὸ ποῦ μεσουρανοῦσαν ὁ Ἔγελ, ὁ Σατωβριάνδος, ὁ Οὔγκώ, ἦταν φυσικώτατο νὰ

γεννηθοῦν στὴν Ἑλλάδα, ὁ Παράσχος, ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Βλάχος . .Ἀπὸ τὸν καιρὸ ὅμως ποῦ ἡ Εὐρώπη γνώρισε τὸν Γκαῖτε, ποῦ διαβάζει τὸν Νίτσε, ποῦ συγκινεῖται μὲ τὸν Ἴψεν, ποῦ ἐκτίμησε τὸν Φλωμπὲρ καὶ ποῦ μιλεῖ γιὰ τὸν Γόρκυ. . . »τὰ πράγματα ἐδιορθώθησαν. Ἐπαρακολουθήσατε τὴν σύγχυσιν. Ὁ μέγας Ἔγελος ποῦ ἔθρεψε τὴν σκέψιν τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Πολυλᾶ, ποῦ καθωδήγησε τὴν σκέψιν λεγεώνων ἀνθρώπων τῆς τέχνης, ὁ Σατωβριάνδος ὁ ἐπικὸς ποιητὴς τοῦ Ρενὲ καὶ τῶν «Ἱστορικῶν ἀναμίκτων», ὁ Ὠκεανὸς—ἄνθρωπος ποῦ ἔδωκε τὴν ὤθησιν εἰς τὴν ἐκκόλαψιν τῆς μεγάλης μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν γαλλικῆς ποιήσεως ἐξισώνονται, πρὸς τὸν κ. Βλάχον, τὸν Παράσχον, ἁπλούστατα διότι «εἶνε ρομαντικοί». Καὶ ἂν εἰποῦμε εἰς τὸν κ. Ραμᾶν ὅτι αὐτὸς ὁ Νίτσε ὠνομάσθη ὁ «ὕπατος τῶν ρομαντικῶν» ὅτι ἀκόμη ὁ Νίτσε ὠνόμασε τὸν Ἔγελον δημιουργὸν τῶν ἰδεῶν τῆς ἐξελίξεως ἂν τοῦ ποῦμε ὅτι εἶνε ἁμάρτημα ἡ τοποθέτησις τοῦ Γόρκυ δίπλα εἰς τὸν Φλωμπέρ, τοῦ Φλωμπὲρ δίπλα εἰς τὸν Νίτσε; Τὴν ἐποχὴν ποῦ ἔζοῦσεν ὁ Ἔγελος, τὸν ὁποῖον τόσο περιφρονεῖ ὁ κ. Ραμᾶς, ἔζοῦσε ὁ Σολωμός, ἔζοῦσε καὶ ὁ Γκαῖτε, ἔζοῦσε καὶ ὁ Λεοπάρδης.

Ὁ κ. Νιρβάνας ἀπαντᾷ εἰς τὰ δύο μας ἐρωτήματα καταφατικῶς. Καὶ «ὅσο μὲν διὰ τὴν τωρινὴν κρίσιν, δὲν βλέπει, παρὰ μίαν τοπικὴν ἐκδήλωσιν τῆς καθολικῆς κρίσεως ποῦ ὑφίσταται τὸ βιβλίον εἰς ὅλον τὸν κόσμον» τὰ αἴτια εἶνε «ἡ ἐφημερίς», ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐκδόσεων, ὁ ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν θεαμάτων καὶ τῶν ἀκουσμάτων. Ἀκόμη «τὰ μέσα τῆς κινήσεως εἶνε ὁ μεγάλος ἐχθρὸς τοῦ βιβλίου». Καὶ τὸ ὕπαιθρον. Ἕνας λαὸς ποῦ ζῇ Sub Jove διαβάζει εἰς τὸ ***ἀνοικτὸν βιβλίον***. Καὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἔπειτα. Ἡ γλωσσομάθεια καὶ ἡ ξενοπάθειά μας ἔπειτα. Καὶ προτείνει μέσα θεραπείας ἀλλοίμονον. . .: «Νὰ φέρωμεν τὴν τέχνην τοῦ λόγου εἰς τὸ ὕπαιθρον, εἰς τὰς στοάς, εἰς τὰ θέατρα. . .» Καὶ τοιουτοτρόπως θὰ παρασκευάσωμεν τὸν κόσμον διὰ τὸ βιβλίον. Καὶ νὰ τοῦ δώσωμεν ἕνα βιβλίον ὄχι ὀγκῶδες, ποῦ νὰ συμβιβάζεται μὲ τὸ ὕπαιθρον. Ὁ κ. Νιρβάνας συνιστᾷ τὰ μικρὰ βιβλία. Τὰ βιβλία ποῦ διαβάζονται εἰς τὸ τράμ, εἰς τὸ καφενεῖον, παντοῦ.

Ὁ κ. Γκίγας συγγραφεὺς τόμου διηγημάτων «Τῆς ἐξοχῆς» διαμένων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, νομίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες διαβάζουν περισσότερον τόρα παρὰ ἄλλοτε καὶ μολαταῦτα παραδέχεται τὴν κρίσιν διὰ τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικόν. Καὶ ἰδοὺ διὰ ποῖον λόγον: τόρα τὸ κοινὸν διαβάζει μυθιστορήματα τῶν ἐπιφυλλίδων καὶ ἀναγνώσματα περισσότερον, καὶ διαβάζει ὀλιγώτερον καλὴν λογοτεχνίαν.

Ὁ κ. Ἐφταλιώτης θεωρῶν τὸν ἑαυτόν του ἀνίκανον ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα, ἀπαντᾷ εἰς τὸ δεύτερον. Ἀποδίδει τὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου εἰς τὴν φυσικὴν ἀντιπάθειαν τοῦ Ἕλληνος πρὸς ὅ,τι ἀπαιτεῖ καὶ τὴν παραμικροτέραν προσοχήν. Ἔπειτα εἶνε καὶ ἡ γλῶσσα.

Ὁ κ. Ζητουνιάτης ὁ γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας λόγιος, μᾶς βεβαιώνει ὅτι τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν δὲν εἶχαν ποτὲ ἀκμὴν διὰ νὰ διέρχωνται τόρα παρακμήν. Αἴτια εἶνε ὁ σχολαστικισμὸς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν ἀμορφωσίαν τοῦ λαοῦ μας ποῦ εἶνε μᾶλλον «ὄχλος καὶ συμμάζευμα βαρβάρων».

Ὁ κ. Γρ. Ξενόπουλος δὲν πιστεύει «ὅτι τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια διαβάζουν ὀλιγώτερον οἱ Ἕλληνες». Ἀλλὰ τὸ ποιὸν τῶν προτιμωμένων ἀναγνωσμάτων ἴσως εἶνε σήμερα κατωτέρας φύσεως· καὶ τοῦτο διότι οἱ ἀναγνῶσται ἄλλοτε ἦσαν ὀλιγώτεροι καὶ καλλίτεροι, σήμερον εἶνε περισσότεροι καὶ χειρότεροι. Καὶ ἀκόμη ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ καιροῦ εἶνε μᾶλλον δυσπλησίαστη εἰς τοὺς ἀμυήτους. Καὶ ὅμως ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν ἐπαρκῶς ἀναγινώσκων. Ὁ κ. Ξενόπουλος ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναγινωσκόντων λογοτεχνικὰ ἔργα εἰς τρεῖς χιλιάδας διὰ 8 ἑκατομμύρια Ἑλλήνων. Κ' ἐντούτοις εἶνε δύσκολον πολὺ κάθε καλὸν ἀνάγνωσμα νὰ φθάνῃ ἕως εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν 3 χιλιάδων Ἑλλήνων φιλαναγνωστῶν, διότι τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διαφημίσεως εἶνε ἀτελέστατα, ἀκόμη εἴμεθα διασκορπισμένοι εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς οἱ Ἕλληνες, καὶ δὲν συγκοινωνοῦμεν ὅσον εἶνε ἀρκετόν. Ἔπειτα τὸ σχολεῖον καὶ τὸ ἐκπαιδευτικόν μας σύστημα.

Ὁ κ. Καρκαβίτσας συγγραφεὺς τῆς «Λιγερῆς» καὶ τῶν «Διηγημάτων» ἠξεύρει πῶς οἱ Ἕλληνες οὔτε διαβάζουν, οὔτ' ἐδιάβαζαν. Εἶνε τὸ φυσικὸ τοῦ νέου Ἕλληνος, τοῦ «***Ρωμιοῦ***» νὰ φλυαρῇ καὶ ὄχι νὰ μελετᾷ. Πταίει τὸ σχολικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ νευρικόν μας σύστημα πολὺ περισσότερον.

Ὁ κ. Ζέγγελης ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου φρονεῖ ὅτι εἴμεθα ὀλιγώτερον φιλαναγνῶσται ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς. Καὶ ὅμως διαβάζομε περισσότερον παρὰ ἄλλοτε ξένα βιβλία κατὰ προτίμησιν. Ἔπειτα εἶνε τὸ γλωσσικὸν ζήτημα.

Ὁ κ. Ἀδαμαντίου γνωστὸς βυζαντηνολόγος εὑρίσκει ὅτι δὲν διαβάζομεν, καὶ προσέτι ὅτι ἐδιαβάζαμεν ἄλλοτε περισσότερον ἀπὸ τόρα. Εἶνε ποῦ δὲν ἔχομεν ἰδανικά. Πολιτικὴ συζήτησις λοιπόν. Καὶ ἀναγνώσματα ἐφημερίδων ὡς ἐπιδόρπιον.

Ὁ κ. Χρηστοβασίλης συγγραφεὺς βουκολικῶν διηγημάτων καὶ δημοσιογράφος εὑρίσκει ὅτι τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εἶνε τόρα περισσότερον παρ' ἄλλοτε εἰς κρίσιμον κατάστασιν. Διότι ἐπλήθυναν αἱ ἐφημερίδες ποῦ διαβάζονται εὐκολώτερα ἀπὸ τὰ βιβλία. Κ' ἐντούτοις διαβάζομεν τόρα παρὰ ἄλλοτε περισσότερον. Ἐφημερίδας ὅμως. . .

Ὁ κ. Α. Πάλλης ἀποδίδει εἰς τὸν δασκαλικισμὸν καὶ τὸν λεβαντινισμὸν τὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες διαβάζουν κατὰ προτίμησιν ξένα βιβλία.

Ὁ κ. Κουρτίδης γνωστὸς λόγιος καὶ καθηγητὴς τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων ἀποκρίνεται: «καὶ τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εὑρίσκονται εἰς κρίσιν. Δὲν νομίζει ὅτι διαβάζομεν τόρα ὀλιγώτερον παρὰ εἰς τὸ παρελθόν. Ἡ νόσος τοῦ «μὴ ἀναγινώσκειν» εἶνε χρονία. Ἔπειτα, μᾶς λέγει, τὸ ζήτημα δὲν εἶνε «πόσον ἀναγινώσκουν ἀλλὰ τί ἀναγινώσκουν». Καὶ ὁ κ. Κουρτίδης φρονεῖ—ἀλλὰ καὶ ποῖος δὲν τὸ φρονεῖ;—ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν εἶνε τὸ χειρότερον ***ἀναγινῶσκον***. Τὴν αἰτίαν ἀνευρίσκει καὶ ὁ κ. Κουρτίδης—καὶ ἡ γνώμη του, ἀφοῦ εἶνε παιδαδωγός, πρέπει ν' ἀκουσθῇ—εἰς τὸ σχολεῖον μας, τὸ ὁποῖον εἶνε σχολεῖον «ἐξεγεῖρον πολυμερῆ ἀηδίαν». Ἔπειτα ἡ Ἐκκλησία. «Ποῦ εἶνε τὸ κήρυγμα τὸ ἀνυψῶνον;» Καὶ ἀκόμη τὸ εἶδος τῆς νέας μας λογοτεχνίας ποῦ εἶνε ἐκ φύσεως δυσπρόσιτη εἰς τὸν κόσμον, τρόπον τινὰ ἀριστοκρατική. Ὁπωσδήποτε τὸ τελευταῖον αὐτὸ μοῦ φαίνεται συζητήσιμον. Καὶ ὁ κ. Κουρτίδης, ὅπως καὶ ὁ κ. Γιαννόπουλος, νομίζει ὅτι ἡ κρίσις εἶνε γενικωτέρα. Κρίσις τοῦ βιβλίου καὶ περισσότερον κρίσις τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Ὁ κ. Ν. Βέης τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν κρίσιν.

Ὁ κ. Κάσδαγλης βλέπει τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀποδίδει εἰς τὸ κλῖμα, εἰς τὴν ἐφημεριδοφαγίαν μας, εἰς τὴν καινοθηρίαν μας, εἰς τὴν γλῶσσαν—ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ ὅμως τσακίζει κόκκαλα.

Ὁ κ. Ἀναστασόπουλος μᾶς βεβαιώνει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀναγινώσκουν περισσότερο σήμερα παρὰ ἄλλοτε. Ἀποδίδει εἰς τὸν «ἀγῶνα περὶ ζωῆς» τὴν αἰτίαν τῆς κρίσεως. Δὲν εὑρίσκομεν λοιπὸν καιρὸν νὰ διαβάσωμεν μὲ μέθοδον, μὲ πάθος, μὲ αἴσθημα. Κ' ἐντούτοις ὑπάρχουν φιλαναγνῶσται ποῦ πεινοῦν μάλιστα.

***

Βλέπετε ἀπὸ τοὺς ἀπαντήσαντας λείπουν ἀρκετοί. Ὁ κ. Παλαμᾶς, ὁ κ. Παπαδιαμάντης, ὁ κ. Κονδυλάκης, ὁ κ. Παπαντωνίου, ὁ κ. Γαβριηλίδης, ὁ κ. Δροσίνης, ὁ κ. Βικέλας, ὁ κ. Προβελέγγιος, ὁ ποιητὴς κ. Γρυπάρης ἄλλοι ἀκόμη πολλοί. Καὶ ὅμως κανεὶς δὲν ἔπρεπε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀπάντησιν. Τὸ ζήτημα ἔπρεπε νὰ διαφωτισθῇ πάσῃ θυσίᾳ. Ἀκόμη, συλλογίζομαι αὐτὴν τὴν στιγμήν, ἔπρεπε νὰ ἐρωτηθοῦν οἱ βιβλιοπῶλαι ὁ κ. Κολλάρος, ὁ κ. Ἐλευθερουδάκης, ὁ κ. Μπέκ. Νὰ ἐρωτηθοῦν οἱ ἰδιοκτῆται ἀναγνωστηρίων. Ὁπωσδήποτε ἐμεῖς ἐκάμαμε τὴν καλὴν ἀρχήν. Δὲν νομίζομεν ὅτι ἐξαντλοῦμεν τὴν συζήτησιν. Καὶ τὰ συμπεράσματά μας λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν τελειωτικά.

Θὰ ἤθελα νὰ κατηρτίζετο ἕνας κατάλογος ἑλληνικῶν βιβλίων ἐκδοθέντων εἰς τὰ πενῆντα πρῶτα χρόνια τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἕνας ἄλλος διὰ τὰ ἄλλα πενῆντα χρόνια. Καὶ νὰ ἐκάμναμε τὴν παράθεσιν. Τοῦτο εἶνε δύσκολο αὐτὴν τὴν στιγμήν. Ἠμπορεῖ νὰ φιλοτιμηθῇ νὰ τὸν προσφέρῃ ἀργότερα εἰς τὴν περιέργειάν μας ὁ κ. Καμπούρογλους. Ἂς περιμένωμεν ἕως τότε. Καὶ ἀπὸ ὅσα γνωρίζω μολαταῦτα ἠμπορῶ νὰ πῶ ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος ἔγιναν ἐκδόσεις καὶ σοβαραὶ μάλιστα. Ὄχι μόνον γραμματικαί. Ὄχι μόνον σχόλια. Μετέφραζαν φιλολογικὰ ἔργα. Ἤθελαν νὰ τὰ κάμουν μαζί. Δὲν ἐδιάβαζαν ἴσως τόσο πολύ. Ὑπεστήριζαν ὅμως τὰς ἐκδόσεις διὰ νὰ διαβάσουν αἱ κατόπιν γενεαί. Ἔπειτα ἦλθεν ἡ βασιλεία τῶν κακῶν γαλλικῶν μυθιστορημάτων, καὶ τέλος ἡ ἐκδοτικὴ δειλία. Χάρις εἰς τὸν κ. Μαρασλῆν σήμερα ἔχομε μίαν σοβαρὰν βιβλιοθήκην. Ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ ἔπρεπε νὰ κάμῃ ὁ κ. Μαρασλῆς ἦτον νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν μετάφρασιν ξένων λογοτεχνικῶν ἔργων, καὶ τὴν ἔκφρασιν πρωτοτύπων παρὰ ταῦτα. Ὁ κ. Παπαδοσιν πρωτοτύπων παρὰ ταῦτα. Ὁ κ. Παπαδιαμάντης νὰ ἐπροτιμᾶτο ἀπὸ τὸν κ. Βλάχον καὶ ἀπὸ τὸν μακαρίτην Εἰρ. Ἀσώπιον. Ἕνας τόμος τῶν ἀνεκδότων τοῦ Πολυλᾶ. Ἕνας τόμος διὰ τὸν κ. Μητσάκην, ἕνας τόμος διὰ τὰ διηγήματα τοῦ Βιζυηνοῦ, μία ἔκδοσις νέα τοῦ Κάλβου, μία ἔκδοσις τοῦ Κρυστάλλη. Μία ἔκ-

δοσις τοῦ Πατούχα τοῦ κ. Κονδυλάκη καὶ ἄλλων ἀκόμη. Διότι ὑπάρχουν οἱ μεμψίμοιροι, οἱ ὁποῖοι — χωρὶς νὰ ἔχουν ἄδικον σοῦ λέγουν: Δὲν ἔχομεν τί νὰ διαβάσωμεν. Οἱ ἱδρύσαντες τὰ «Ἠλύσια» διὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ νέους συγγραφεῖς ὁμολογοῦν ὅτι κινδυνεύουν νὰ μὴν ἐπαρκοῦν διὰ τὸν συνεχισμόν των ἐντούτοις...

***

Ἡ κοινὴ ὁμολογία σχεδὸν ὅλων, ὅτι τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εὑρίσκονται εἰς κρίσιν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸν κόπον νὰ τὴν δείξωμεν ἐδῶ. Τόρα: Ἐδιάβαζαν περισσότερον ἄλλοτε; Ὁ κ. Ξενόπουλος εἴδατε ἀνωτέρω ὅτι ἀναβιβάζει τοὺς ἀναγνώστας τῆς μακαρίτιδος «Ἑστίας» εἰς τρεῖς χιλιάδας. Καὶ ἡ «Ἑστία» ἦτον ἀσυγκρίτως κατωτέρα φιλολογικῶς, τυπογραφικῶς, ἐκδοτικῶς ἀπὸ τὰ «Παναθήναια». Τὸ ἁπλοῦν αὐτὸ γεγονὸς δὲν εἶνε ἱκανὸν νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ἐδιάβαζαν περισσότερο πρὸ εἴκοσι χρόνων ἀπὸ σήμερα; Εὑρίσκετο φυσικὰ καὶ τότε τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εἰς ὄχι ἀνθηρὰν κατάστασιν, ἡ κρίσις ὑπῆρχε. Ἀλλὰ ἡ κρίσις εἶνε ὀξυτέρα σήμερον. Ἐδιάβαζαν περισσότερον. Τί παρενέπεσε ὥστε νὰ μικρύνῃ τὸν ζῆλον τῶν Ἑλλήνων φιλαναγνωστῶν, ὁ ὁποῖος ηὔξανε σιγά, ἀλλὰ σχεδὸν ἀσφαλῶς τότε; Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Αὐτὸ τὸ ὁμολογοῦν τὰ $^{9}/_{10}$ ἐκείνων ποῦ ἀπήντησαν εἰς τὴν «Ἔρευνάν» μας. Καὶ ἐπειδὴ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ὑπῆρχε πάντοτε: ὁ Ψυχαρισμός. Ὁ κ. Δροσίνης ὁμολογεῖ ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ καταστροφὴ τῆς «Ἑστίας».

Καὶ τί εἶνε λοιπὸν ὁ Ψυχαρισμός; Εἶνε ἐφιάλτης ποῦ κάθεται εἰς τὸ στῆθος τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ἀναγνώστου. Τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ γλῶσσα ἤρχισεν ἤρεμα καὶ σοφὰ νὰ κινῆται πρὸς τὴν Ζωήν, ἰδοὺ ὁ Ψυχαρισμὸς νὰ τὴν σύρῃ πρὸς ἕναν ζωοφανῆ θάνατον.

Ἀλλὰ ἡ κρίσις, ἡ ὁποία διὰ τοῦ Ψυχαρισμοῦ ἁπλῶς ἐπεδεινώθη, ὑπῆρχεν ὅπως εἴπαμεν. Καὶ τῆς κρίσεως αὐτῆς, ὅπως οἱ περισσότεροι τῶν κ.κ. συναδέλφων εἶπαν, αἰτία ἦτον τὸ σχολεῖον μὲ τὴν ἀντιλογοτεχνικὴν ἀνατροφὴν ποῦ μᾶς δίδει. Λοιπὸν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἢ δὲν ἔχει ὄρεξιν νὰ διαβάσῃ, ἢ διαβάζει κατὰ τύχην καὶ ὅ,τι τύχῃ. Λοιπὸν συμβαίνει πολλὰς φορὰς νὰ «μὴ γινώσκῃ, ἃ ἀναγινώσκει», ὅπως λέγουν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ζητεῖ ἀπὸ τὰ φιλολογικὰ ἀναγνώσματα νὰ «ὠφεληθῇ» ὄχι νὰ ***συγκινηθῇ*** καλλιτεχνικῶς. Παρεξηγεῖ τὸν σκοπὸν τῆς λογοτεχνίας.

Καὶ τάχα ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι θὰ τοῦ φωτίσουν τὴν αἴσθησιν, θὰ τοῦ ἀναπτύξουν τὸ γοῦστο, θὰ τοῦ δείξουν τὴν κατὰ τὸν Κάντιον «ἄσκοπον σκοπιμότητα» τῆς λογοτεχνίας; Ὑπάρχουν οἱ κριτικοὶ οἱ μὴ λιβανίζοντες ἀπὸ ἁπλῆν εὐγνωμοσύνην; Ἢ ἂν ὑπάρχουν πόσοι εἶνε; Καὶ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κόσμου;

***

Λοιπόν: Ἂς λησμονήσωμεν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα· αὐτὸ εἶνε τὸ πρῶτον καὶ τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει ἐμᾶς. Ἔπειτα ἂς φροντίσωμεν νὰ ζητήσωμεν τὴν μεγάλην μεταρρύθμισιν τὴν ἐκπαιδευτικήν. Ζωντανὴν περισσότερον, καλαισθητικήν, στηριζομένην τὴν ἐκπαίδευσιν, ὅπως εἶπε κάποιος, εἰς «τὴν κρυσταλλίνην βάσιν τοῦ λόγου». Ἂς προσπαθήσωμεν νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὴν γλῶσσαν μας τὰ μεγάλα λογοτεχνικὰ ἔργα. Καὶ ἂς γείνωμεν αὐστηρότεροι πρὸς τὸν ἑαυτόν μας. Ἔπειτα ἂς κατέλθωμεν πρὸς τὸν λαὸν — ὄχι καταβιβάζοντες τὴν τέχνην —, ἀλλ' ἁπλῶς συστέλλοντες τὴν ἀλαζονείαν μας. Ἂς τὸν φωτίσωμεν ἐμεῖς ἐωσότου θὰ ἔλθῃ μία νέα γενεὰ φωτισμένη ἀπὸ τὰ νέα σχολεῖα. Καὶ ἂν εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν μελετηρὸν χαρακτῆρα, ἂς προσπαθήσωμεν νὰ τὸν κάμωμεν μελετηρόν. Ἂν εἶνε τὸ κλῖμα ἢ αἰτία τοῦ μίσους πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, ἂς μεταφέρωμεν τὰς καλαισθητικὰς συγκινήσεις εἰς τὸ ὕπαιθρον, εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὰς διαλέξεις, εἰς τὸ κήρυγμα, ἀκόμα εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν ρητορικήν. Καὶ ἂν εἶνε ἡ ἐθνική μας διασπορά... ἂς φροντίσωμεν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ἂς κάμωμεν στόλον καὶ στρατόν.

Ἂς κάμωμεν ὅλα διὰ τὸ βιβλίον ποῦ εἶνε «ὁ ναός» μας κατὰ τὴν ὑψηλὴν ἔκφρασιν τοῦ Θωμᾶ Καρλάϋλ. Εἶνε, ἴσως, ἀκόμη καιρός.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Η ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΩΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ-ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ἔφθασα εἰς τὰς Ἀθήνας, μεταξὺ τῶν ὡραίων καὶ ὠφελίμων πραγμάτων ποὺ ἐπεθύμουν νὰ ἴδω ἀμέσως, ἦτο καὶ ὁ Σιδηρόδρομος. Ἤμουν πολὺ μικρὸς ἀκόμη καὶ φυσικὰ ἡ λέξις αὐτὴ ἐξήσκει ἐπὶ τῆς φαντασίας μου μίαν ἰδιαιτέραν μαγγανείαν. Ὑποθέτω ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη μεθ' ὅλους τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἄγγλου αἰσθητικοῦ Ράσκιν, ἡ λέξις σιδηρόδρομος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε μαγική, ἀφοῦ μᾶς παρουσιάζεται πάντοτε ὡς συνώνυμος τῆς προόδου καὶ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος ἄλλως τε ἐφαίνετο νὰ ἦτο προικισμένος ἀπὸ τὴν δημιουργίαν νὰ γνωρίσῃ ὅλα τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα στολίζουν τὸν πλανήτην μας. Διὰ νὰ προλάβῃ ὅμως εἰς τὸ βραχὺ διάστημα τῆς ζωῆς του καὶ θαυμάσῃ ὅλας τὰς καλλονὰς τῆς γῆς, ὤφειλε νὰ διατρέχῃ τὰ διαστήματα μὲ ταχύτητα πολλῶν μιλλίων. Ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὔκολον. Τὸ σῶμα του τὸν ἐκράτει δέσμιον, καὶ διὰ ν' ἀλλάξῃ ὁρίζοντας εἶχεν ἀνάγκην μερικῶν μέσων διαφορετικῶν παρὰ ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἔδωκεν ἡ φύσις. Ἤρχισε νὰ σκέπτεται τότε τὸν τρόπον τῆς συντομεύσεως τῶν ἀποστάσεων, καὶ ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ πόδες του ἦσαν ἀσθενεῖς μετεχειρίσθη τοὺς πόδας τῶν ἵππων διὰ νὰ φθάσῃ μετὰ πάροδον τόσων αἰώνων εἰς τὴν ἀτμομηχανήν. Σήμερον χάρις εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτὴν ἐφεύρεσιν τὴν ὁποίαν ὀφείλει εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν ἑνὸς Ἄγγλου ἐργάτου τοῦ Στέφενσον, ὁ ἥρως αὐτὸς τῆς δημιουργίας ποὺ καλοῦμεν ἄνθρωπον, νομίζω ὅτι δὲν ἔχει κανένα λόγον δυσαρεσκείας μὲ τὸν ἑαυτόν του.

Ὁ σιδηρόδρομος σύμφωνα μὲ τοὺς ἀσχοληθέντας περὶ τὴν ἱστορίαν του δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς. Βεβαίως δὲν ἦτο τελειοποιημένος ὅπως σήμερον ὥστε νὰ διατρέχῃ ἑκατὸν χιλιόμετρα τὴν ὥραν, διότι δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη τὴν χρῆσιν τοῦ ἀτμοῦ. Ἀλλ' ἂν παραδεχθῶμεν ἁπλῶς τὰ τῆς στρώσεως τῶν δρόμων διὰ ξυλίνων δοκῶν, ὅπως τοῦτο ἐγένετο τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων, ἡ χρῆσις τοῦ ξυλοδρόμου, χωρὶς ν' ἀνέλθωμεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἀσφαλῶς ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι τοιουτοτρόπως μετέφερον τοὺς τεραστίους λίθους πρὸς ἀνέγερσιν τῶν καλλιτεχνικῶν οἰκοδομημάτων των.

***

Ἐντὸς ἑνὸς βιβλίου ἐπιγραφομένου τὰ «Θαύματα τῆς Ἐπιστήμης» ὁ κ. Λέων Φιγκιὲ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ ξυλοδρόμου τὸν ὁποῖον εἶχον ἐν χρήσει εἰς τὸ Νιουκάστελ τῆς Ἀγγλίας χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1896. «Ἡ μεταφορὰ τοῦ μεταλλεύματος γίνεται, λέγει ὁ συγγραφεύς, ἐπὶ ἑλκύθρων κυλιομένων ἐπάνω εἰς δύο γραμμὰς ξυλίνας εὐθυτάτας καὶ παραλλήλους καὶ αἱ ὁποῖαι στηρίζονται καλῶς ἐπὶ τοῦ δρόμου ἀπὸ τοῦ μεταλλείου μέχρι τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Κατὰ τὸ 1870 ὅμως τὰς ξυλίνας γραμμὰς διαδέχονται γραμμαὶ ἐκ χάλυβος, ἀλλὰ μόλις περὶ τὸ 1820 ἀντικαθίστανται καὶ αὐταὶ διὰ σιδήρου αἱ ὁποῖαι ἀναμφιβόλως δὲν θὰ προσέθετον καὶ σπουδαίαν τινὰ ὠφέλειαν ἂν δὲν ἐνεφανίζετο καὶ ἡ ἀτμομηχανὴ διὰ τὴν ὁποίαν, ὁ πολὺς Ἀραγὼ λέγει εἰς τὸ περιώνυμον ὑπόμνημα του πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν, ὅτι «ἀνεστάτωσε τὸν κόσμον».

Πράγματι ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς ὑπὸ τοῦ Στέφενσον ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας, καὶ ὅτε κατὰ τὸ 1829 συνεδέθη σιδηροδρομικῶς τὸ Λίβερπουλ μὲ τὸ Μάντσεστερ, μεθ' ὅλα τὰ ἐμπόδια τῶν χωρικῶν οἱ ὁποῖοι ἐξῆλθον νὰ λιθοβολήσουν τοὺς ἐπιβαίνοντας τῆς ἀτμομηχανῆς, ᾐσθάνθη ὅτι κάτι σπουδαῖον ἔγινε. Βεβαίως ἡ πρώτη ἀτμομηχανὴ δὲν ἦτο τελεία, δὲν ἔτρεχε 80 καὶ 100 χιλιόμετρα τὴν ὥραν ὅπως σήμερον, ἀλλ' ἦτο ἀρκετὸν ὅτι καὶ 25 μόνον χιλιόμετρα κατώρθωνε νὰ διατρέξῃ, ἀφοῦ μετέπειτα δὲν παρῆλθον πολλὰ ἔτη καὶ ἔφθασεν αὕτη εἰς τὴν ταχύτητα ποὺ βλέπομεν τώρα.

***

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ σιδηρόδρομος ἐνεφανίσθη διὰ τῆς ἑταιρίας ἥτις συνέδεσε τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς. Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀτμομηχανὴ παρουσίασεν ὁλόκληρον τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἰσχύν της εἶνε εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ τῆς Ἑταιρίας τῶν σιδηροδρόμων Πειραιῶς-Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου ἥτις σήμερον συνέδεσεν αὐτήν, σχεδὸν ὁλόκλη-

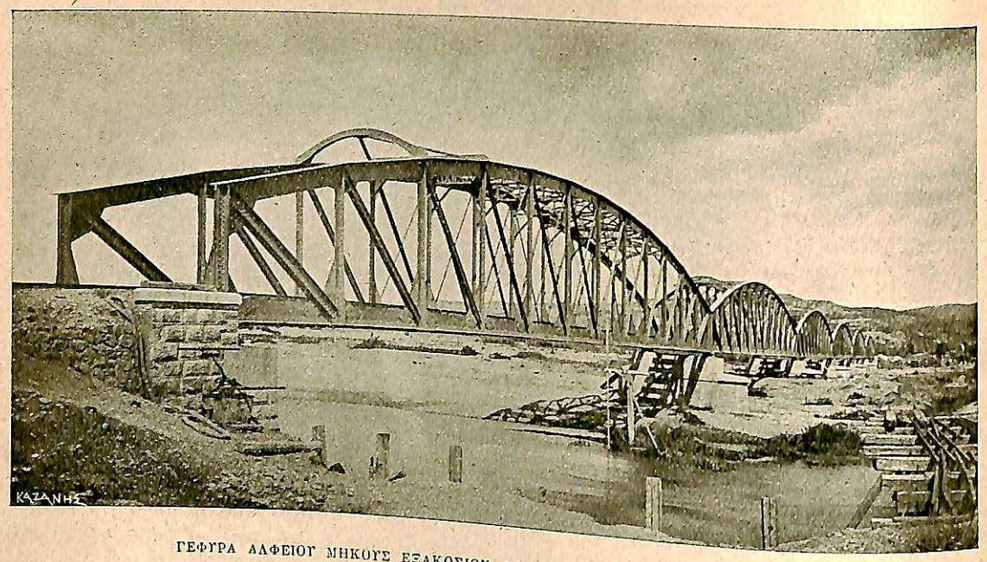

ΓΕΦΥΡΑ ΑΛΦΕΙΟΥ ΜΗΚΟΥΣ ΕΞΑΚΟΣΙΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΜΕ ΕΞ ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΑ ΤΟΞΑ

ρον διὰ τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων της, καὶ ἡ ὁποία ἐξετέλεσεν ἕνα ἀπὸ τὰ πατριωτικώτερα ἔργα ἐξαπλώσασα διὰ τῆς συγκοινωνίας τὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Πόσον δὲ εἰργάσθη, εὐηργέτησε καὶ ὠφέλησε τὸν τόπον, εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης, ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ διηγηθῶμεν κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὸ ἱστορικὸν τῆς ἱδρύσεως της καὶ τῆς ἐν γένει πορείας της, τῆς ἀληθῶς ἐκπολιτιστικῆς.

Ἡ Ἑταιρία αὕτη ἱδρύθη κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1882 παρὰ τῆς Πιστωτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ὅτε Γ. Διευθυντὴς ἦτο ὁ κ. Ι. Γ. Δούμας καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον συμμετάσχει διάφοροι Τράπεζαι καὶ Τραπεζῖται ἐγχώριοι καὶ ξένοι. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν καὶ δυνάμει τῆς συμβάσεως μὲ τὴν Κυβέρνησιν παρεχωρήθη εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἑνὸς μέτρου πλάτους καὶ 400 χιλιομέτρων μήκους, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ Πειραιῶς μέχρι Πύργου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ Κορίνθου μέχρι Μύλων καὶ τῶν ὁποίων γραμμῶν αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν τὸ 1883 καὶ ἐπερατώθησαν ἐντελῶς τό 1890. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Ἑταιρία διῆλθε κρισιμωτάτας στιγμάς. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς τὰ τραῖνα της ἀνὰ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου διηυκόλυνον τὸ ἐμπόριον κ' ἐπαρουσίαζον ἐμπράκτως τ' ἀγαθὰ τῆς ταχείας συγκοινωνίας, ἀφ' ἑτέρου ἡ χρηματικὴ κρίσις τοῦ 1885-87 καὶ ἡ μὴ ἐκπλήρωσις τῶν χρηματικῶν ὑποχρεώσεων τῶν συμμετόχων ἐδυσχέραινον τὸ ἔργον της καὶ εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τροποποιήσῃ τὸ καταστατικόν της καὶ περιορίσῃ τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον εἰς 25 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἀντὶ 46 ἑκατομμυρίων ὡς ἀρχικῶς εἶχε καθορισθῆ. Ὅταν εὑρέθη εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας τὸ 1885, τῆς ἐχορηγήθη ἡ ἄδεια συνομολογήσεως δανείου ἐν Λονδίνῳ ἐκ 286 χιλιάδων λιρῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἠσθάνθη ὄχι μικρὰν ἀνακούφισιν κατορθώσασα τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μέχρι Ναυπλίου καὶ Μύλων καὶ μέχρι Πατρῶν γραμμῶν. Αἱ περιστάσεις ἐν τούτοις ἐξηκολούθουν νὰ εἶνε δυσχερεῖς. Αἱ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν γραμμῶν εἰσπράξεις δὲν ἦσαν τόσῳ ἱκανοποιητικαὶ ὥστε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν μέχρι Πύργου κατασκευὴν καὶ ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ νέον δάνειον, ἐπίσης ἐν Λονδίνῳ, ἐκ 240 χιλιάδων λιρῶν τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ προσωρινοῦ της δανείου πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐξ 1,800,000 δραχμῶν καθὼς καὶ πρὸς τελείαν ἀποπεράτωσιν τῆς μέχρι Πύργου γραμμῆς.

Μὲ τὴν εἴσοδον τοῦ 1890 ἡ περὶ τὴν ἑταιρίαν ἀνεθάρρησαν ὀλίγον. Ἡ συνομολόγησις τοῦ τελευταίου δανείου καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν συντελεσθεισῶν γραμμῶν ἔδωκε κάποιαν κίνησιν καὶ ἐλπίδας. Νέα ὄνειρα ἐδημιουργήθησαν καὶ νέαι γραμμαὶ ἐσχεδιάσθησαν. Τὰ σχέδια δὲν ἤργησαν νὰ τεθοῦν εἰς πραγματοποίησιν, καὶ ἐφ' ὅσον παρήρχοντο τὰ ἔτη ἡ Ἑταιρία μεθ' ὅλας τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἀπήντα ἔδιδεν ἄρτον εἰς ἑκατοντάδας ἐργατῶν οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν σκαπάνην εἰς τὰς χεῖρας κατέστρωνον νέας γραμμάς. Διὰ νέου δανείου 6,000,000 δρ. ἀνέλαβε καὶ κατεσκεύασε τὰς γραμμὰς Πύργου-Ὀλύμπια, Καβάσυλλα-Κυλλήνης καὶ Κυλλήνη - Λουτρά. Ἡ Κυβέρνησις κατεσκεύασε τὸν ὁδοντωτὸν Διακοφτοῦ - Καλαβρύτων καὶ ἡ Ἑτ. Πελ. ἀνελάμβανε τὴν ἐκμετάλλευσίν του. Ἡ γραμμὴ αὕτη παρουσιάζει ἕνα ἀπὸ τὰ μαγευτικώτερα θεάματα καὶ ὑπὸ ἔποψιν τέχνης καὶ φυσικῆς καλλονῆς. Ὡς ἐπίσης ἡ Ἑταιρία μετέβαλε τὴν μικρὰν γωνίαν τῶν Λουτρῶν Κυλλήνης εἰς ἀληθινὴν ὄασιν καὶ εἰς περιζήτητον λουτρόπολιν, στολίσασα τὴν Κυλλήνην διὰ ξενοδοχείων τὰ ὁποῖα εἶνε ἀληθινὰ μέγαρα καὶ διὰ πάρκων γοητευτικῶν. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε τὸ 1892 ὅτε ἐπερατώθη ἡ γραμμὴ Πύργου - Ὀλυμπίας διὰ τῆς ὁποίας κατέστη ἐφικτὴ ἡ μετάβασις τῶν πολυαρίθμων ξένων εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀθλητισμοῦ, ὅπου ἡ ψυχὴ ἀνοίγεται εἰς τὴν ἔκστασιν καὶ βυθίζεται εἰς τὸν θαυμασμόν. Τὸ 1892 ἀνέλαβε τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς γραμμῆς Μύλων - Καλαμῶν. Τὸ πῶς εἰργάσθη καὶ τί ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρία εἶνε ἀνώτερον πάσης περιγραφῆς. Διὰ νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν 750 χιλιομέτρων τὸ ὁποῖον βλέπομεν σήμερον, ὑπερνικῶσα ὅλας τὰς δυσχερείας, ἐκμηδενίζουσα καὶ θέτουσα ἐκποδὼν ὅλας τὰς ἀντιδράσεις, παλαίουσα ἀδιακόπως ἐναντίον τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων, ἀναμφιβόλως δὲν εἶδεν ἐνώπιόν της φωτεινὸν τὸν ἥλιον.

Καὶ θὰ ἐχρειάζετο τώρα ὁλόκληρος τόμος διὰ νὰ διηγηθῇ κανεὶς ὅλας της τὰς πικρίας καὶ τοὺς ὑπερανθρώπους μόχθους της διὰ νὰ φθάσῃ εἰς ὅ,τι εἶνε σήμερον πλήρης ρώμης καὶ εὐεξίας οἰκονομικῆς. Μελετήσας ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὅλας τὰς φάσεις της, τὴν οἰκονομικήν της ἐξέλιξιν, δὲν δύναμαι παρὰ νὰ τὴν παραλληλίσω μὲ τὸν εὔρωστον νέον ὅστις ἐξ ἀδιακόπου ἐργασίας καὶ τῆς οἰκονομικῆς στενοχωρίας προσβάλλεται ἀπὸ μίαν ἐπίπονον ἀδυναμίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπογοητεύεται ἀλλὰ προσπαθεῖ δι' ὅλων τῶν τονωτικῶν νὰ τὴν πολεμήσῃ καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιτυγχάνει καὶ φθάνει εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναρρώσεως διὰ νὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς πλέον μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ὥριμον ἡλικίαν γεμᾶτος ἀπὸ εὐρωστίαν καὶ ζωήν.

Οὕτω ἡ Ἑταιρία κατὰ τὸ 1900 πλήρης θάρρους ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς Πύργου Κυπαρισσίας Μελιγαλᾶ χιλ. 92 καὶ συνηπλήρωσε τὸ δίκτυόν της χιλ. 750. Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα ὅτι ἡ γραμμὴ αὕτη καὶ ἐχαράχθη καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμηχανικοῦ κ. Γ. Ἰ. Δούμα. Ἐκτὸς τῆς χρηματικῆς κρίσεως, ἡ λειτουργία τῆς Διώρυγος τῆς Κορίνθου καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι σταφιδικαὶ κρίσεις καὶ τόσαι ἄλλαι σπουδαιότατα ἀφορμαὶ ἐμείουν τὰς προσόδους τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἔκαμνον τοὺς μετόχους νὰ δυσφοροῦν, τὸν ἀκαταπόνητον διευθυντήν της κ. Ἰωάννην Δούμαν καὶ τοὺς Συμβούλους νὰ μελετοῦν καὶ ἐφευρίσκουν ποικίλους οἰκονομολογικοὺς συνδυασμοὺς διὰ τῶν ὁποίων νὰ

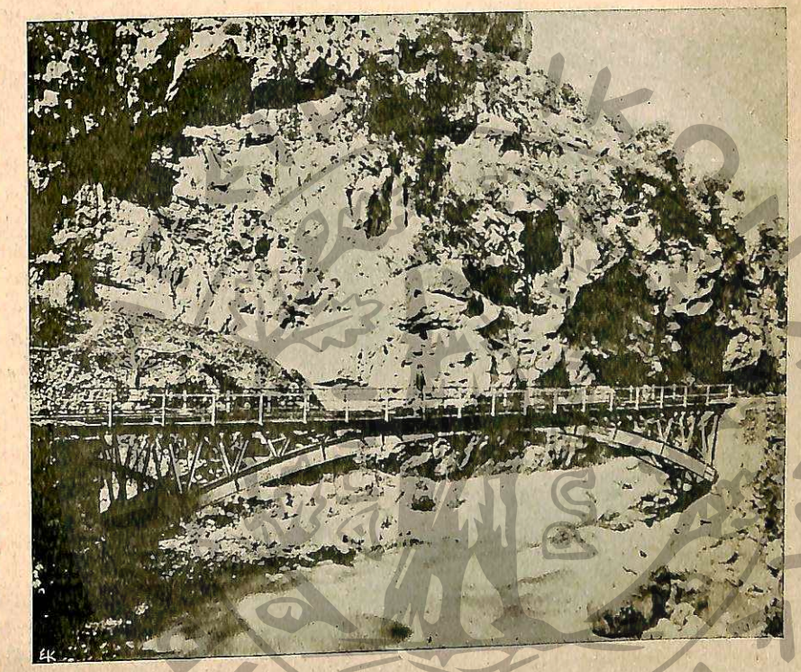

ΧΕΙΜΑΡΡΟΣ ΒΟΥΡΑΪΚΟΣ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

στηρίζουν τὰς ἐλπίδας τῶν μετόχων καὶ νὰ προάγουν σιωπηλῶς τὴν ἐργασίαν μέχρις οὗ τὴν ὡδήγησαν εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐπιτυχίας. Ἔχων παρὰ τὸ πλευρόν του τὸν κ. Παῦλον Σκουζὲν ὡς πρόεδρον τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τοὺς κ. κ. Σερπιέρην, Καμάραν, Φραγκιάδην, Καλογερόπουλον καὶ λοιποὺς συμβούλους ὡς συνεργάτας, δὲν ἄφησεν ὁ κ. Δούμας οὔτε στιγμὴν νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ κάμῃ ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός, ὄχι μόνον χάριν τῶν συμφερόντων τῆς Ἑταιρίας, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου ὅπερ εἶνε καὶ σπουδαιότερον. Λεπτότατος τοὺς τρόπους μὲ τὴν θέλησιν ἥτις χαρακτηρίζει ὅλα τὰ τέκνα τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου, προικισμένος μὲ ἔκτακτον ἐπιμονήν, καὶ τὸ οὐσιῶδες μὲ χαρακτῆρα ἀδαμάντινον κατώρθωσε χάρις εἰς τὰς προσωπικάς του κοινωνικὰς σχέσεις ν' ἀναοργανώσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ὁλόκληρον αὐτὴν τὴν κολοσιαίαν ἐργασίαν, νὰ μορφώσῃ τὸ προσωπικὸν καὶ νὰ προικίσῃ τὴν ἑταιρίαν μὲ ὑπαλλήλους τοὺς ὁποίους θὰ ἐζήλευε κάθε Εὐρωπαϊκὴ Σιδηροδρομικὴ Ἑταιρία. Ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν κατὰ τὸ 1886 εἰς περιστάσεις κατ' ἐξοχὴν κρισίμους, κατώρθωσε διὰ τῆς μειλιχιότητος καὶ τῆς ὑπομονῆς του νὰ ἐπιβάλῃ καὶ ἐφαρμόσῃ ὀργανισμὸν οἰκονομικόν. Κατὰ δὲ τὴν κρίσιν τοῦ 1893 μετὰ τοῦ νέου συμβουλίου ἐπετεύχθησαν ῥιζικώτεραι οἰκονομίαι, τῶν ὑπαλλήλων ἀποδεχθέντων ἐλάττωσιν σπουδαίαν τῶν μισθοδοσιῶν των. Καὶ αἱ οἰκονομίαι αὐταὶ ὑπῆρξαν ἡ σωτηρία της καὶ ὁ θρίαμβός της ὥστε μετὰ ἑπταετῆ ὁλόκληρον ἀγῶνα τὸ Συμβούλιον καὶ ὁ Διευθυντὴς αὐτῆς ἠδυνήθησαν ν' ἀναφωνήσουν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν μετόχων κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1901 ὅτι μεθ' ὅλας τὰς ἀτυχεῖς περιστάσεις τοῦ ἔθνους, τὴν οἰκονομικὴν δυσφορίαν τὴν μαστίζουσαν τὰς σταφιδοφόρους ἐπαρχίας ὁπόθεν διήρχετο ὁ σιδηρόδρομος, τὸ ἄγονον μερικῶν γραμμῶν, ὑπάρχει βεβαιότης πρὸς αἰσιώτερον μέλλον.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τὰ ἐπελθόντα πράγματα ἐδικαίωσαν τελείως τὰς ἐλπίδας των.

Αἱ ἐκθέσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τοὺς μετόχους, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀπὸ τοῦ 1901 καὶ ἐδῶθεν εἶνε ὁ ἀψευδὴς καθρέπτης τῆς ἐπιτελεσθείσης προόδου εἰς τὰ ἐν γένει οἰκονομικὰ τῆς Ἑταιρίας. Οἱ μέτοχοι ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν μέρισμα ἐκ τῶν κερδῶν. Ἐλάχιστον μὲν ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀρκετὸν διὰ νὰ στερεώσῃ τὰς ἐλπίδας περὶ αὐξήσεως τούτου βραδύτερον. Αἱ μετοχαὶ εἰς τὸ Χρηματιστήριον ἀπὸ τὸ κατρακύλισμα εἶχον λάβει νέαν τάσιν πρὸς ὕψωσιν καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πάντοτε προσετίθετο κἄτι τι διότι ἡ ζήτησις καθίστατο πλειότερον ἐπαισθητή.

* * *

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ Ἑταιρία τότε ἤρχισε τὰς ἁλματικὰς προόδους της. Τὸ μέρισμα τὸ ὁποῖον εἰς τὰ 1902 ἦτο μόλις δύο δραχμαὶ κατὰ μετοχήν, εἰς τὰ 1904 ἀνῆλθεν εἰς τρεῖς, διὰ νὰ φθάσῃ σήμερον εἰς τὰ 3,50 χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἀκριβῆ πληρωμὴν τῶν χρεωλυσίων, τὴν ἐξόφλησιν δανείων καὶ τὴν προμήθειαν ὑλικοῦ. Ἀλλὰ τὸ πλέον εὐχάριστον εἶνε ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ αἱ μετοχαὶ τῆς Ἑταιρίας εἰσήχθησαν καὶ εἰς τὸ χρηματιστήριον τῶν Παρισίων διὰ τοῦ «Comptoir d' Escompte» καὶ ἐγένετο ἀνάρπαστοι. Ἡ εὐεξία τότε ἤρχισε νὰ κρούῃ τὰς θύρας της, νὰ εἰσέρχεται ἐντὸς τῶν γραφείων της καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον μάλιστα ὥστε Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ Διεύθυνσις νὰ σκεφθοῦν καὶ περὶ τῶν ὑπαλλήλων. Ἐδῶ μάλιστα διανοίγεται μία νέα περίοδος δράσεως διὰ τὴν Ἑταιρίαν καὶ πᾶσα πρᾶξις της μετρημένη καὶ μελετημένη προσφέρει σπουδαίας ὑπηρεσίας κοινωνικάς. Διότι ἡ ἵδρυσις ταμείου περιθάλψεως τῶν ὑπαλλήλων εἶνε μία ἀπαρχὴ ὄχι μόνον οἰκονομικῆς προόδου αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ κοινωνιολογικῆς. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε μόνον ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀλλ' ὁλόκληρον ἅλμα τοῦ ὁποίου τὴν ἐπίδρασιν θέλει αἰσθανθῇ ἡ κοινωνία βραδύτερον. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑταιρία δὲν καθίσταται μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς συγκοινωνίας ἐκπολιτιστικὴ ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ ἐργάτης ὅστις τὴν ὑπηρετεῖ, ὁ ὑπάλληλος ὅστις τῆς παρέχει τὰς ὑπηρεσίας του, εἶνε δι' αὐτήν, ὄχι ὃν κατάλληλον πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ μία δύναμις φιλική, μία ἰσχὺς παραγωγικὴ ἥτις, διὰ νὰ παρέξῃ ὅτι τῆς ζητηθῇ, πρέπει νὰ τύχῃ ὅλης τῆς πατρικῆς μερίμνης τοῦ κεφαλαίου. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ταμιευτηρίου ὑπὲρ τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐργατῶν, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ ἡ Διεύθυνσις τῆς Ἑταιρίας τὸ κατήρτισαν τελείως ἤδη ἀφοῦ ὡς πληροφοροῦμαι ἡ τακτικὴ λειτουργία του θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου τοῦ 1907, ἵνα τοιουτοτρόπως συμπληρωθῇ τὸ ἔργον τῆς καλῆς διοικήσεως. Καὶ εἶνε ὅλαι αὐταὶ αἱ ἰδιότητες αἵτινες τώρα τὴν παρουσιάζουν ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας παραγωγικὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Δι' ἀτρήτων μόχθων συντομεύσασα τὰς ἀποστάσεις, ἑνώσασα βάραθρα, καλλωπίσασα τοπία, πλουτίσασα τὴν Πελοπόννησον ὁλόκληρον μὲ τελείαν συγκοινωνίαν, μεταβᾶσα ἐκεῖ ὅπου ἦτο ἀδύνατον νὰ πατήσῃ ἀνθώπινο πόδι, ἀναπτύξασα τὸ ἐμπόριον εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκε τεραστίαν ὤθησιν, ἐξανθρωπίσασα καὶ ἐκ πολιτίσασα ὁλοκλήρους ἐπαρχίας, προσέφερεν εἰς τὴν χώραν ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας διὰ νὰ εἶνε σήμερον εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς μέγαρον της τῆς ὁδοῦ Καρόλου ὁ φωτεινὸς ἥλιος καὶ τῆς κοινωνικῆς δράσεως. Καὶ τὸ εὐχάριστον τοῦτο γεγονὸς διὰ νὰ συντελεσθῇ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν ὑπερνίκησιν ὅλων τῶν ἐμποδίων τὰ ὁποῖα παρακολουθοῦν τὰς τοιούτου εἴδους σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις. Εὐτυχῶς τὰ ἐμπόδια ὑπερενικήθησαν καὶ μία ὅλως διόλου νέα ζωὴ διωχετεύθη εἰς τὴν Ἑταιρίαν. Ζωὴ γεμάτη ἀπὸ ἀκμήν, δρᾶσιν καὶ θέλησιν. Μία ζωὴ ποὺ μᾶς φέρει τὴν μυροβόλον πνοὴν τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἔχει ὑπερτάτην ἀνάγκην ἡ ἀναγεννωμένη χώρα μας. Ἔπειτα μὲ τὴν σιδηροδρομικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς ἀλλήλας, ὁ χαρακτὴρ τῶν κατοίκων μορφώνεται καὶ ἐξουδετεροῦται ὁ στενὸς τοπικισμός. Οἱ ἄνθρωποι ταξειδεύοντες ἀνοίγουν τὸν νοῦν των εἰς εὐρυτέρους ὁρίζοντας. Ἀπορρίπτουν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ ἐγκολποῦνται τὸν νέον ὅπως δρᾷ γενικώτερον καὶ συνεπῶς ἐπωφελέστερον διότι δρᾷ ὑπὲρ τοῦ Συνόλου.

Ἡ Ἑταιρία δὲ μὲ διοικητικοὺς συμβούλους τοὺς προειρημένους, γενικὸν διευθυντὴν τὸν κ. Ἰωάννην Δούμαν, ἀρχιμηχανικοὺς τοὺς κ. κ. Ἰωαννίδην, Ἀγαθοκλῆν, καὶ Γεώργ. Δούμαν, γεφυροποιὸν τὸν κ. Ἀντωνιάδην, γενικὸν γραμματέα τὸν κ. Λομβάρδον καὶ προσωπικὸν τελείως κατηρτισμένον, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ γίνῃ φορεὺς ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις τῆς ἀληθινῆς προόδου εἰς τὸν τόπον μας ὅστις δὲν στερεῖται προτερημάτων διὰ νὰ καταστῇ μὲ τὸν καιρὸν τὸ κέντρον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

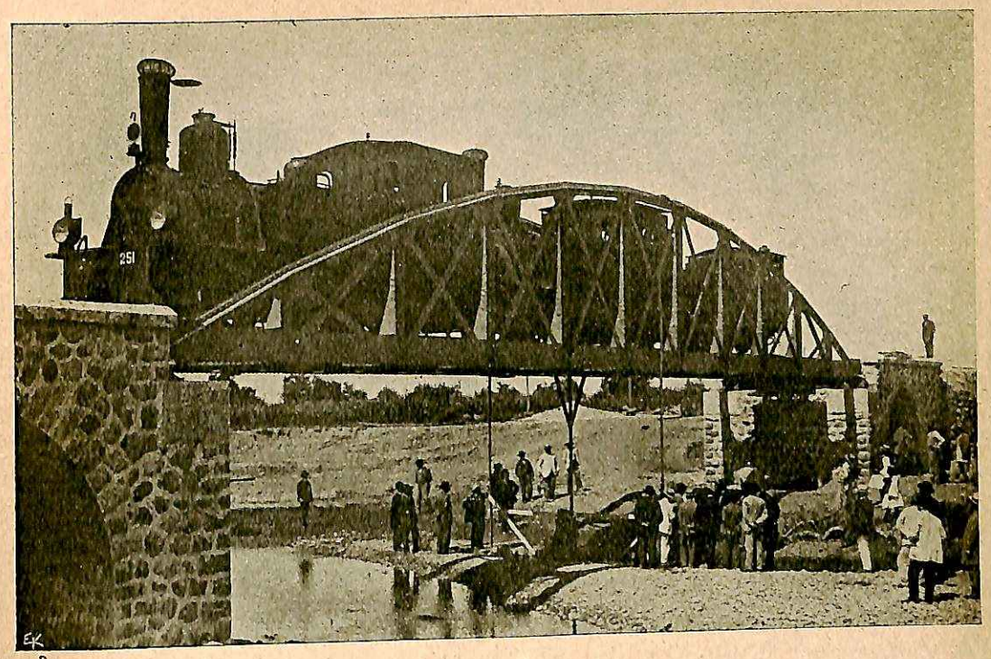

ΓΕΦΥΡΑ ΝΕΔΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑΝ ΥΠΟ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΑ

Ο ΠΕΤΕΙΝΟΣ ΠΟΥ ΕΚΑΜΕ ΝΕΑ ΦΤΕΡΑ

Ἡ θεία Βαβέττα Ζωή, ἀπὸ τὸ Νέο Μοναστῆρι, τὴν Κυριακὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀπεφάσισε νὰ σφάξῃ τὸ γεροπετεινό της καὶ νὰ τὸν βάλῃ στὴ χύτρα. Ἐπερίμενε τὴ νύφη της.

Ἐπῆρε σταράκι καὶ ἀνέβη τὸ κατῶφλι τῆς αὐλῆς. Τού, τού, τού . . . . ἐφώναξε ὅσον ἠμποροῦσε δυνατώτερα. Τὰ πουλιὰ ἐσίμωσαν κἐτριγύρισαν τἀκροδάκτυλά της. Ὁ πετεινός, ὑπερήφανος γιὰ τὴν κόκκινην γενειάδα του, ἠκολούθησε, καὶ ἡ θεία Βαβέττα τὸν ἔπιασε.

Ἐπῆγε ἔπειτα στὸ συρτάρι τοῦ τραπεζιοῦ νὰ διαλέξῃ τὸ πιὸ κοφτερὸ μαχαῖρι ποῦ τὸ ἐμεταχειρίζετο νὰ ξεφλουδίζῃ τὶς πατάτες. Τὸ ἀκόνισε κἄπου. Ἔπειτα σκύβοντας καὶ σφίγγοντας τὸν πετεινὸν στὰ δύο γόνατά της, ἐζήτησε μίαν στιγμὴν ἕνα κατάλληλο μέρος γιὰ νὰ τοῦ κόψῃ τὸν λαιμόν. Ἀλλὰ καθὼς ἔβλεπε τὸν πετεινὸν νὰ μὴν ὑπερασπίζεται τὸν ἑαυτόν του καθόλου, μόνο νἀνοιγοκλείῃ τὰ ὡραῖα στρογγυλὰ μάτια του ποῦ εἶχαν τὸ χρῶμα τοῦ καπνοῦ, τὸ θάρρος τῆς ἔλειψε καὶ ἄφησε τὸ πουλὶ νὰ φύγῃ μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο πρὸς τὰ ἐμπρός, μὲ ἀναμαλλιασμένα τὰ φτερά, τόσο ἄγριον αὐτὴν τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ θεία Βαβέττα αἰσθάνθηκε πόνον κἐντροπήν.

Ὡστόσο ἡ θεία Βαβέττα ἐξαναπῆρε ὀλίγ' ὀλίγο θάρρος ἀφοῦ ἐστερέωσε τὰ ματογυάλια της, δαγκώνοντας τὸ στόμα, καὶ περπατῶντας ἐπάνω στὰ νύχια της, ἐπλησίασε τὸν πετεινὸν ἀπ' ὀπίσω, καὶ μὲ τὸ παποῦτσι στὸ χέρι, τοῦ ἐκατάφερε ἕνα κτύπημα στὸ κεφάλι. Ὁ πετεινὸς ἔπεσε κάτω.

Ἔπειτα ἐπῆγε νὰ ζητήσῃ στὸ φοῦρνο τὸ πανέρι ποῦ ἐξέραινε τὰ φτερὰ καὶ γιὰ νὰ μὴ λερώσῃ τὴν κάμαρα ἐπῆγε κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ ἄρχισε τὴ δουλειά. Σιγὰ σιγά, ἐμαδοῦσε τὴν κοιλιὰ τοῦ πετεινοῦ· ἐμούσκευε τὸ δάκτυλό της μὲ σάλιο γιὰ νἀποσπάσῃ τὰ σκληρὰ φτερὰ τῆς ῥάχης. Κἐβγαζε μὲ ὅλην τὴν παλάμη της τὰ πούπουλ' ἀπὸ τὶς δύο φτεροῦγες. Καὶ νὰ τόρα ποῦ καθὼς ἔκαμνε αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἡ θεία Βαβέττα αἰσθάνετο λύπην γιατὶ ὁ γεροπετεινός της σκοτώνεται, καὶ ἱκανοποίησιν γιατὶ εὕρισκε καλὸ τὸ κρέας του, μὲ τὰ μπουτάκια του σὰν γροθιὲς μικροῦ παιδιοῦ. Ἐσταματοῦσε κἄποτε τὴ δουλειὰ γιὰ νὰ ὑπολογίσῃ τὸ βάρος του· τὸν ἐλογάριαζε ἕως τέσσερες λίτρες τὴ μία φορά, πέντε μίαν στιγμὴν πιὸ ἔπειτα. Καὶ ἐσυλλογίζετο ἀκόμη μεὐχαριστησιν ὅτι θὰ μείνῃ, ἀφοῦ φᾶνε τὸ μεσημέρι, νὰ φᾶνε καὶ τὸ βράδυ κρύο καὶ νὰ μὴν ἀγοράσουν κρέας ἀπὸ τὴν ἀγοράν.

Τὸ βράδυ ἦλθε. Ἡ θεία Βαβέττα, ἡ ὁποία κατὰ τὸ θέρος δὲν ἀνάβει τὴ λάμπα της, ἀπίθωσε τὸν πετεινόν της κἄπου περιμένοντας νὰ τὸν ἑτοιμάσῃ γιὰ τὸ φαϊ αὔριο πρὶν τὴ λειτουργία. Ἐτίναξε τὰ φτερὰ ἀπὸ πάνω της, ἔψησε λίγο καφὲ στὴ θερμάστρα, ἐδείπνησε κἐπῆγε νὰ πλαγιάσῃ. Τὸ πρωΐ, μόλις ἐφώτιζε, ἡ θεία Βαβέττα ἐσηκώθη, ἐτακτοποίησε τὸ κρεβάτι της κἐξανακατέβη. Γιὰ νἀνάψῃ τὴ φωτιὰ ἔρριχνε κανένα ξυλάκι στὸ τζάκι, ὅταν γυρίζοντας τὸ κεφάλι ἔβαλε μίαν βραχνὴν φωνὴν κἐσταύρωσε τὰ χέρια. Ξαπλωμένο κἄπου μὲ φόβον ἔβλεπε ἕνα παράδοξο μικρὸ ζωντανὸ μὲ δέρμα κιτρινογάλαζο, μὲ σταλαματιὲς αἵματος ἐδῶ κ' ἐκεῖ, χωρὶς φτερά· τὰ κόκκαλα ἐξέχοντα, πόδια, στόμα αἱματωμένα, χαλασμένα, καὶ τὰ μάτια στηλωμένα σὰν κουμπότρυπες παπουτσιοῦ, ὁλάνοιχτα. Καὶ ἀμέσως ἡ θεία Βαβέττα ἀνεγνώρισε τὸν πετεινό της. Μισοζώντανος, μὲ φτερὰ ἀκόμη, ὁ πετεινὸς εἶχε συνέλθει καὶ εἶχε πηδήσει ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ τὸν εἶχε βάλει ἡ θεία Βαβέττα κἐζεσταίνετο στὴ στάκτη κοντά. Ἄπλωσε πρὸς τὸν πετεινὸν τὰ τρέμουλα χέρια της· αὐτὸς δὲν ἐκινήθη διόλου γιὰ νὰ φύγῃ καὶ δὲν τῆς ἦλθε καθόλου ἡ ἰδέα νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἡ θεία Βαβέττα ἤθελε χθὲς νὰ φάγῃ τὸν κόκκορά της ὄχι ὅμως νὰ τοῦ κάμῃ κακό. Καὶ τόρα ἦτον τόσο ποτισμένος, ποῦ κλαίοντας τὸν ἐτύλιξε μὲ τὸ μποξᾶ τῆς, καὶ τὸν ἔδεσε γύρω ἀπὸ τὴν κοιλιά. Τοῦ ἔδωκε φαϊ καὶ νερὸ ἄφθονο. Τὸν ἐπεριποιήθη στὴ γωνία σιμὰ στὸ τζάκι καὶ δὲν ἄφησε κανένα οὔτε τῆς ὄρνιθές της νὰ τὸν ἰδοῦν σαὐτὴν τὴν κακὴν κατάστασι. Κατὰ τὸ θέρος ὁ κόκκορας ἔκαμε νέα φτερά. Τότε τὸν ἄφησε. Χωρὶς οὐρά, ὅμως εὐχαριστημένος πάντα, ἐξηκολούθησε νὰ βάζῃ πάντα τὰ δυνατά του στὸ τραγοῦδι. Ἀλλὰ τὴν Κυριακὴν αὐτή, ἡ θεία Βαβέττα Ζωὴ ἔδωκε στὴ νύφη της νερόβραστη σοῦπα.

Ἀφοῦ λείπει τὸ πουλί,
φάε κρεμμύδι καὶ ψωμί.

[Μετάφρ. Α. Κ.]

LOUIS DELATTRE

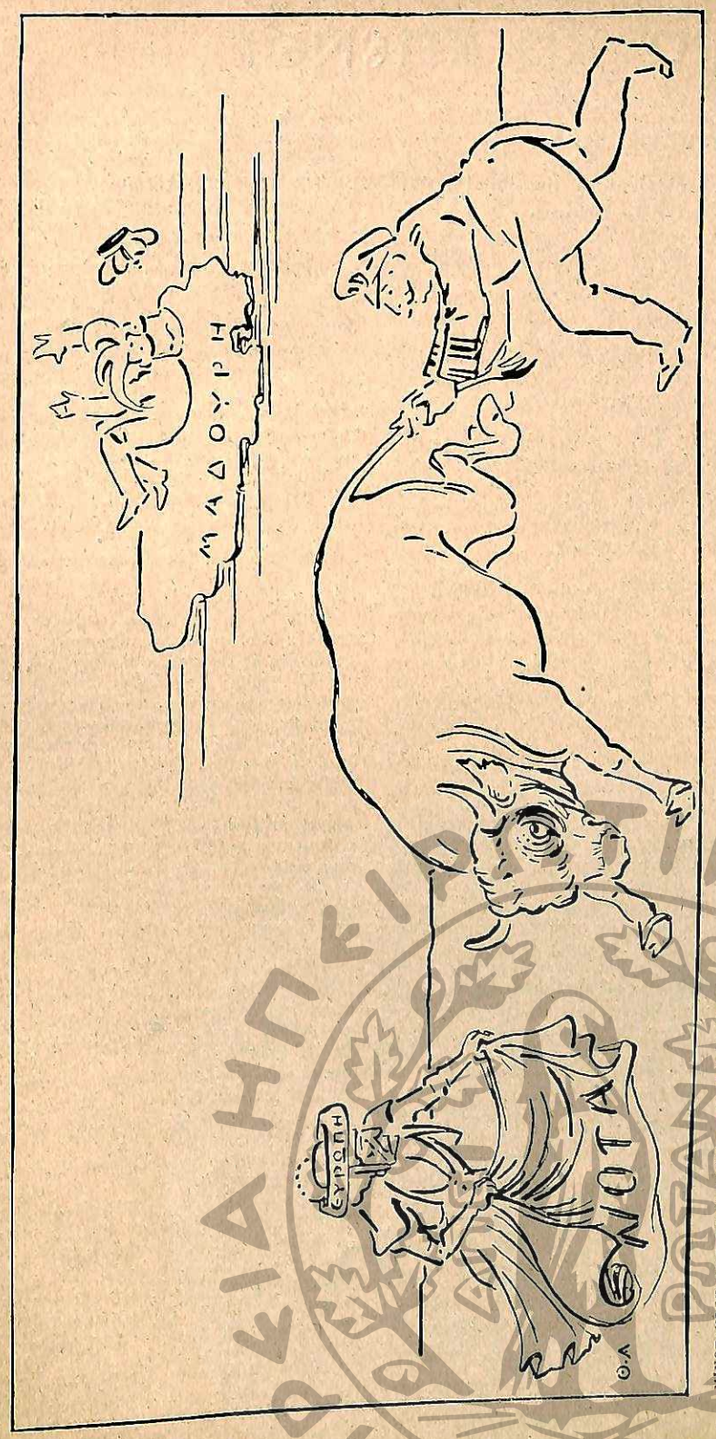

ΚΑΘΟΥΣΤΕΡΗΣΑΝ

ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΡΕΑΔΟΡΟΙ — ΥΠΟ ΘΕΙΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Stances» Jean Moréas. Paris 1906. Édition «Mercure de France».

Με τὴν νέαν ἔκδοσιν τῶν «Stances» τοῦ Ζὰν Μορεὰς θὰ δυνηθοῦν ἐπὶ τέλους καὶ οἱ κοινοὶ θνητοὶ ν' ἀναγνώσουν τὰ δύο πρῶτα βιβλία τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ ἔργου. Οἱ παρακολουθοῦντες τὴν ποίησιν θὰ ἐνθυμοῦνται βεβαίως ὅτι ὁ ἐκδοθεὶς ὑπὸ τῆς «Plume» τόμος δὲν περιεῖχε παρὰ τὰ τέσσερα τελευταῖα βιβλία. Τὰ δύο πρῶτα εἶχον ἐκδοθῆ εἰς πολυτελὲς τεῦχος καὶ ἐκυκλοφόρησαν μόνον εἰς ἑκατὸν ἀντίτυπα.

Εἶχα τὴν εὐτυχίαν νὰ τ' ἀναγνώσω τὰ ποιήματα αὐτὰ ἀπὸ τοὺς πρώτους. Νὰ βυθισθῶ εἰς τὴν καλλονὴν τῶν σκέψεών των καὶ νὰ λικνισθῶ εἰς τὸν ὠκεανὸν τῶν αἰσθημάτων των πολὺ ἐνωρίς, μόλις εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητός των, ὥστε σήμερον, ὁποῦ τὰ βλέπω συγκεντρωμένα εἰς ἕνα τόμον, νὰ αἰσθάνωμαι μίαν ὅλως διόλου νέαν καὶ ἰσχυρὰν συγκίνησιν. Ἐπανευρίσκω εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὅλους τοὺς παλαιοὺς ἐνθουσιασμούς μου, αὐτὸν τὸν αἰώνιον θαυμασμόν μου πρὸς τὸν μέγαν διδάσκαλον ποὺ μὲ ἀγάπην πατρικὴν ὁδηγοῦσε τὰ βήματά μου πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθινῆς Ὁμορφιᾶς.

Ἀλλὰ τώρα δὲν πρόκειται ν' ἀνασύρω ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου τοὺς παλαιοὺς θαυμασμούς μου, μολονότι τὸ θαυμάζειν εἶνε ἐπίγνωσις. Αὐτὴ ἡ βαθυτάτη κατανόησις τοῦ θαυμαζομένου. Εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπω δύο λόγια διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀντικατοπτρίζεται ὁλόκληρος ἡ ζωὴ καὶ τὸ ὁποῖον ἀντισυγκινεῖ, ὄχι μόνον διὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐντέλειαν τῆς σκέψεως. Ὁ Μορεὰς σήμερον εἶνε ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐναρμονιστὰς τῶν ἰδεῶν. Κάθε του στίχος, κάθε του λέξις ἐγκλείει ἕνα ὁλόκληρον κόσμον εἰκόνων, αἰσθημάτων, ἰδεῶν. Μοῦ φαίνεται μάλιστα ὅτι, ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ τὸν συγκρίνῃ μὲ τοὺς μεγάλους ποιητὰς τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν εἰμπορεῖ παρὰ νὰ τὸν παραλληλίσῃ εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς εἰκόνος μὲ τὸν γηραιὸν Ὅμηρον, εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς μορφῆς μὲ τὸν Σοφοκλῆ καὶ εἰς τὴν περιπάθειαν μὲ τὸν Σιμωνίδην καὶ τὸν Εὐριπίδην.

Εἰς τὰ παλαιότερα ποιήματό του, ὅπως τὰ «Καντιλὲν» καὶ τὸν «Περιπαθῆ Προσκυνητὴν» ὁ Μορεὰς μᾶς ἔδειξεν ὅτι ἦτο ἁπλούστατα ἕνας μεγάλος ποιητὴς μιᾶς ἐποχῆς ἀνησύχου καὶ νευρικῆς. Εἰς τὰς «Στροφὰς» του ὅμως τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Δὲν εἶνε μόνον μέγας ποιητὴς ἀλλὰ καὶ τέλειος. Τὸ πνεῦμα του παρουσιάσθη μὲ μίαν μορφὴν καὶ ἐξήρθη εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἐμπνεύσεως ποὺ τὸν ἔφερε μακρὰν ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῆς μόδας, πέραν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου «hors da la Parque».

Μὲ τὸ ἐρευνητικόν του βλέμμα ἐνατένισεν ὅλα τὰ πράγματα ποὺ τὸν ἐτριγύριζαν Ὅλα τὰ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα ἀντικείμενα. Πᾶν ὅ,τι ἐγκλείει ἡ φύσις εἰς τοὺς κόλπους της, ὅ,τι περιλαμβάνει ἡ γῆ κι' ὁ οὐρανός. Ἀφ' οὗ ἔκαμε τοῦτο, ἔπειτα ἐβύθισε τὴν ψυχήν του εἰς τὴν ψυχήν των, εἰς τὴν ψυχὴν τῆς δημιουργίας. Καὶ μὲ τὴν ὀξύτητα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος εἶδε τότε ὅλας τὰς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὅλας τὰς ματαιότητας τῆς αἰωνίας. Ἠσθάνθη τὸν ἐναγκαλισμὸν τῆς δόξης καὶ παρετήρησεν ὅτι ἦτο ἕνα αἴσθημα μάταιον. Τὸν περιέβαλε τὸ χρυσίον καὶ ἐθύμωσε διότι τὸ εὗρε περιττόν. Τὸν ἐθώπευσεν ἡ γυναικεία ἀγάπη καὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι ἦτο ἀνειλικρινής. Τὸν ἐλίκνισαν αἱ ἐλπίδες καὶ εἶδεν ὅτι ἦσαν ἕνα ὄνειρον κενόν. Καὶ τότε ἀφοῦ ἰσοστάθμισε τὰ πάντα, ἐχαμογέλασε τὸ χαμόγελον τῆς πικρίας καὶ τοῦ σαρκασμοῦ. Ἀλλὰ μὲ γαλήνην πλέον. Ὄχι ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς θεὸς ποὺ κρατεῖ καὶ διευθύνει τὴν εἱμαρμένην του. Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν πλέον εἰς δημιουργίας ποιητικῶν σχολῶν καὶ θορύβους ἀνοήτους, συνέθεσε τὰς «Στροφάς» του μὲ τὴν τελειότητα τοῦ τελείου ἀνθρώπου καὶ μὲ τὴν σοφίαν τοῦ σοφοῦ. Ἡ αἰωνιότης θὰ διατηρήσῃ τώρα τὸ ἔργον του ἄθικτον εἰς τοὺς κόλπους της ὅπως ὅλα τὰ ποιητικὰ μεγαλουργήματα ποὺ ἐνέκλεισαν γυμνὴν τὴν θεότητα τοῦ ὡραίου εἰς τὰς σελίδας των. Δὲν εἶνε ἀρκετὸν αὐτὸ δι' ἕνα Ἕλληνα, δι' ἕνα ἄνθρωπον, διὰ τὸν Μορεάς;

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

Περικλέους Γιαννοπούλου: «Νέον Πνεῦμα».

Ὁ κ. Γιαννόπουλος φιλοσοφεῖ εἰς τὸ «Νέον Πνεῦμα» *μὲ τὸ σφυρὶ* διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν φράσιν τοῦ Ἑλληνολήπτου Γερμανοῦ φιλοσόφου. Προσκομίζει μίαν ἄρνησιν: τὴν ἄρνησιν.

Ἀλλὰ εἰς τὸ θορυβῶδες προοίμιον τοῦ ἔργου του τοῦ ἑλληνοπλαστικοῦ, ποὺ εἶνε τὸ «Νέον Πνεῦμα», ὁ κ Γ. προτάσσει μίαν ἐλπίδα: «Ἀπώτατα εἰς τοὺς κυανορροδίνους ἀέρας ἀσημένια καμπάνα σημαίνει τὸν ὄρθρον τῆς ἀναγεννήσεως». Καὶ ἐνῷ ἀρνεῖται τὴν «Ἑλλαδικὴν Ἀναγέννησιν» διὰ τὸ χθὲς καὶ διὰ τὸ σήμερον, τὴν ἐλπίζει διὰ τὸ αὔριον. Ὁ κ. Γ. μᾶς παρουσιάζεται μαζὶ τιμητὴς καὶ προφήτης. Καὶ διὰ τὸ δυνατὸν μιᾶς τοιαύτης ἀναγεννήσεως, διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ δημιουργηθῇ μία ἀναγέννησις ὁ νέος συγγραφεὺς θὰ μᾶς ὁμιλήσῃ εἰς τὰ μετὰ τὸ «Νέον Πνεῦμα» βιβλία του. Εἰς τὰ κάτοπιν βιβλία του λοιπὸν ὁ κ Γιαννόπουλος θραύων κ' ἐξοντώνων θὰ δημιουργῇ. Αὐτὸ μᾶς ὑπόσχεται τοὐλάχιστον.

Ὁ κ Γιαννόπουλος ἀρνεῖται. Τὸ «Νέον πνεῦμα» εἶνε μία ὑψηλόφωνη, πολυδαίδαλη, γεμάτη ντισσονάντσες, ἐπαναλήψεις ἀκόμη ἄρνησις. Ὁ κ. Κονδυλάκης τὸν Παῦλον Λουδοβῖκον - Κουριέ, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος τόσας ἔχει ἀναλογίας ὕφους καὶ κοινονημοσύνης Τὸ pamphlet εἶν' ἕνα εἶδος λόγου, τοῦ ὁποίου ἀρεταὶ ἀπαραίτητοι εἶνε βραχύτης, ἀκρίβεια, σαφήνεια, αὐτοπεριορισμός.

Καὶ ἀκριβῶς τὸ «Νέον πνεῦμα» τοῦ κ. Γιανοπούλου στερεῖται τῶν χαρισμάτων αὐτῶν. Ὁ δὲ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγράφη εἶνε μᾶλλον «ἀντιλογοτεχνικός».

Ἀλλ' ἴσως ὁ κ. Γιαννόπουλος δὲν ἤθελε ν' ἀπευθυνθῇ μόνον πρὸς τοὺς intellectuels, ἴσως ἤθελε ν' ἀπευθυνθῇ πρὸς τοὺς περισσοτέρους. Καὶ βέβαια τὸ συμφέρον τοῦ κ Γιαννοπούλου ὡς ἐθνικοῦ παιδαγωγοῦ — διότι παρομοίας προθέσεις ἔχει — ἦτον νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ὁ κ. Γιαννόπουλος ἠθέλησε ἴσως αὐτὴν τὴν φορὰν νὰ γίνῃ κῆρυξ καὶ καλοπροαίρετος δημεγέρτης.

Ἡ κυρία ἰδέα τοῦ φυλλαδίου του εἶνε αὐτή: Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνος οἱ ὁδηγήσαντες τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπῆξαν ὁδηγοὶ στραβοί Καὶ στραβὰ τὸ ὡδήγησαν ἀπὸ ἀτραποὺς ξενοπαθείας πρὸς βίον ἀνθελληνικόν. Τὴν ἀντεθνικὴν πορείαν θέλει ν' ἀνακόψῃ ὁ κ. Γιαννόπουλος Παρουσιάζει τοὺς διδασκάλους τοῦ ἔθνους ἀμαθεῖς περὶ τὴν φυσιολογίαν τοῦ Ἕλληνος. Παρουσιάζει τὸν Ψυχαρισμὸν ἐθνικῶς καὶ γλωσσικῶς ὡς μίαν τάσιν θέλουσαν νὰ κόψῃ τὴν κλωστὴν τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς παραδόσεως, δι' ἀντικαταστάσεως τῶν Ἑλλήνων μὲ βιαστικὰ κατασκευάσματα Ῥωμιῶν. Κανεὶς περισσότερον τοῦ κ. Γιαννοπούλου δὲν διεῖδε φωτεινότερα τοὺς ἀπὸ τὸν Ψυχαρισμὸν κινδύνους, κανεὶς δὲν ὑπῆρξεν ἐκεῖ τιμιώτερος προσώπων καὶ πραγμάτων δικαστής Ποτὲ ἡ εἰλικρίνειά του δὲν ἐλαμποκόπησε μᾶλλον ἀδέκαστος.

Τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος δὲν νομίζω ὅτι ὁ κ Γιαννόπουλος ἀπέδωκε κατ' ἄλλον παρὰ ὁ κ. Γαβριηλίδης τρόπον. Καὶ ὑπό τινας ἀπόψεις — καὶ διὰ τὴν συγγένειαν τοῦ ὕφους — ὁ κ. Γιαννόπουλος δύναται νὰ ὀνομασθῇ μαθητὴς τοῦ κ. Γαβριηλίδη Ἡ αὐτὴ ὁρμὴ καὶ ὀξύτης καὶ πλατυρημοσύνη καὶ μέθη ἀπὸ ὄλεθρον καὶ εἰς τὸν ἕνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον Καὶ ὁ αὐτὸς ἀκράτητος ὀπτιμισμὸς κάποτε.

Διότι — τί νομίζετε; — παρ' ὅλας τὰς ἀρνήσεις του ὁ κ. Γιαννόπουλος - Ἀρνητὴς εἶνε Γιαννόπουλος - Πιστεύων. Ἕως τόρα μᾶς ἐπαρουσίασε τὴν μίαν του μορφήν. Ἔχει δύο ὄψεις, δύο μέτωπα, καὶ δύο ἐμφανίσεις, ὅπως ὁ Ἰανός Περιμείνατε Ὁ κ. Γιαννόπουλος θὰ ἐμφανισθῇ αἰσιοδοξῶν, μὲ ὀρέξεις δημιουργικάς, νὰ μᾶς συστήσῃ ζωὴν ὀλιγώτερον ἀντιφυσιολατρικὴν καὶ νὰ μᾶς τὴν συστήσῃ μὲ τρόπον λογοτεχνικὸν περισσότερο. Διότι τὰ κύρια ἐλαττώματα τοῦ «Νέου πνεύματος» εἶνε λογοτεχνικά.

Ὁ κ. Γιαννόπουλος μᾶς ἐπαρουσιάσθη ὡς ἄνθρωπος ὁμιλῶν ἔξω ἀπὸ τὸ «ἕρκος τῶν ὀδόντων». Εἶπε ἀληθείας. Τὸ βραχὺ τοῦ ἐπιμετρημένου χώρου τῶν «Παναθηναίων» δὲν μοῦ ἐπιτρέπει αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ δείξω πότε μερικαὶ ἀπὸ τὰς ἀληθείας του εἶνε ἁπλῶς ἀληθοφάνειαι Καὶ πότε ὁ παρατηρητὴς δείχνεται ἁπλοῦς ὀνειροπόλος ἀπὸ τὴν μέθην τῆς νεαζούσης του σκέψεως.

Διότι τὸ «Νέον πνεῦμα» ἐγκλείει πᾶσαν καὶ παντὸς εἴδους νεότητα. Εἶνε ἕνας ὡραῖος καὶ δίκαιος ἔπαινος ποῦ κάμνω πρὸς τὸν εὐγενῆ μου φίλον τὸν Ἀττικὸν Π. Γιαννόπουλον.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἑλληνικὸν Θέατρον (Θίασος Θ. Οἰκονόμου): Τοὺ Βίνκας, δρᾶμα βυζαντινὸν εἰς 4 πράξεις ὑπὸ Ἰωάννου Πολέμη. — Θέατρον Νεαπόλεως: Καποδίστριας καὶ Μαυρομιχαλαῖοι, ἱστορικὸν δρᾶμα εἰς 4 πράξεις μετὰ προλόγου ὑπὸ Σ. Ποταμιάνου. — Νέα Σκηνή: Ἡ τιμητικὴ τῆς Κυβέλης.

Ὁ Πολέμης, ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους ποιητὰς τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, εἶνε συνετὸς δημοτικιστής, δεξιὸς καὶ ἄβρὸς λαξευτὴς στίχων, ποῦ ἔχουν τὴν δημοτικὴν ὑφὴν καὶ τὴν καθαρότητα ἀρχαίων ἀναγλύφων. Εἰς τὰς χαριτωμένας καμπύλας τῶν μορφῶν προσπίπτουν αἱ φωτειναί, αἱ κάπως μοιρολατρικαὶ ἀκτῖνες ἡλίου πραγματικῶς ἑλληνικοῦ· ὁ ὁρίζων δὲν ἔχει σχεδὸν διόλου ὁμίχλην, ἀλλ' οὔτε κι' ἀνατέλλουν μακρυσμένα ἄστρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ἢ τὸ βουνόν. Ὁ Πολέμης, τοῦ ὁποίου τὸ τάλαντον παρουσιάζει ἐνίοτε κάποιαν συγγένειαν πρὸς τὸ τοῦ ἰδικοῦ μας Κοππέ, ἀπομένει παρανασικὸς εὐρύτατος καὶ προσωπικώτατος».

Δανείζομαι τὴν κρίσιν ἀπὸ τὴν «Φιλολογικὴν Ἑλλάδα» τοῦ κ. Lebesgue. Εἰξεύρω ὅτι δὲν τὴν συμμερίζεται ὁ νεαρὸς συνάδελφος, ὁ ὁποῖος ἀπό τινος δογματίζει εἰς τὰ «Παναθήναια»· ἴσως δὲν εἶνε οὔτε τῶν «Παναθηναίων» ἡ γνώμη αὐτή. Ἀλλὰ τὴν δανείζομαι ἁπλῶς *διότι ἔτυχε νὰ συμφωνῇ μὲ τὴν ἰδικήν μου.* Φρονῶ τρόντι ἀνέκαθεν, ὅτι ὁ Πολέμης εἶνε *ποιητής*, ὁποῖος ἀκριβῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ γάλλου τεχνοκρίτου· τὰ ἐλαττώματά του, τὰ ὁποῖα ὑποπίπτουν τόσον μονομερῶς εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν «νέων» καὶ τοὺς σκανδαλίζουν, δὲν μοῦ ἐφάνησαν ποτὲ ἱκανὰ νὰ ἐπισκιάσουν τὰ ἀναμφισβήτητα προτερήματά του. Ἀδιάφορον ἂν ὁ Πολέμης δὲν εἶνε ὁ ποιητὴς τῆς ἰδιαιτέρας μου προτιμήσεως· τὸ ὀγκῶδες κ' εὐσυνείδητον ἔργον του μοῦ εἶνε πάντοτε σεβαστόν· νομίζω δὲ ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν σημασίαν αἱ ἐναντίον του ἀσέβειαι νέων ἀνθρώπων, ἐξ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι καθημέραν προβάλλουν ὡς ἐπαναστάται, θέλοντες πρῶτα - πρῶτα νὰ καταργήσουν κάθε ἱεραρχίαν, καὶ ἀποφαίνονται ξηρότατα ὅτι ὁ Α. εἶνε ποιητὴς ὅλως δευτερευούσης σημασίας ἢ ὅτι ὁ Β. εἶνε ὁ μεγαλήτερος πεζογράφος τοῦ ἑλληνικοῦ αἰῶνος, χωρὶς νὰ ἔχουν αὐτοὶ νὰ παρουσιάσουν οὔτε ἔργον δημιουργικὸν ἐμπνέον κάποιαν ἐμπιστοσύνην πρὸς τοὺς δογματισμούς, οὔτε κἂν σύστημα τεχνοκριτικόν, τὴν «μικρογραφίαν» ἐκείνην τῆς καλολογίας, τὴν ὁποίαν ἐζήτοῦσε ἀπὸ κάθε κρίσιν ὁ μακαρίτης ὁ Ροΐδης.

Δὲν θέλω νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγω ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν νεαρὸν συνάδελφόν μου εἰς τὰ «Παναθήναια» πρὸς τὸν ὁποῖον, προκειμένου σήμερον νὰ κρίνω ἕνα δρᾶμα τοῦ Πολέμη, δυστυχῶς ὡραῖον, εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ διαφωνήσω, ἀφοῦ προχθὲς ἀκόμη, κατὰ σύμπτωσιν, ἀπὸ τὴν στήλην αὐτήν, ἠρνεῖτο κάθε ἀξίαν εἰς τὸν ποιητήν μας. Τὰ λέγω αὐτὰ δι' ὅλους τοὺς νέους — καὶ ὁ Θεὸς τὸ ξεύρει ἂν εἶνε ὀλίγοι, ποῦ νομίζουν ὅτι καταρρίπτονται αἱ παλαιαὶ ἀξίαι μὲ μίαν των μονοκονδυλιάν. Καὶ ὁ Ἕρμονας εἶνε νέος· καὶ ὁ Ἕρμονας κρίνει· ἀλλὰ ὁ Ἕρμονας εἶνε καλὰ ὠχυρωμένος ὄπισω ἀπὸ μίαν «Ἀργώ»· καὶ ὡς νὰ μὴ τοῦ ἔφθανεν αὐτό, καταδέχεται ἐκεῖνο ποῦ λέγει νὰ τὸ δικαιολογῇ καὶ σχεδὸν νὰ τὸ ἀποδεικνύῃ ὡς θεώρημα.

Ἔ,λοιπόν,στοιχηματίζω ὅτι ἂν ἦτο ἐδῶ ὁ νέος Ἕρμονας καὶ ἂν ἔβλεπε τὸ βυζαντινὸν δρᾶμα τοῦ Πολέμη, θὰ τὸ ἐπρόσεχε καλλίτερα καὶ θὰ τὸ ἔκρινεν εὐμενέστερα ἀφ' ὅ,τι ἐκρίθη π. χ εἰς τὸν «Νουμᾶν». Προπάντων θὰ ἐσυμφωνοῦσε ὅτι εἶνε τὸ καλλίτερον ἔργον τοῦ Πολέμη, μαρτυροῦν κάποιαν ἐξέλιξιν τόσον εἰς τὴν δραματικὴν σκέψιν τοῦ ποιητοῦ, ὅσον καὶ εἰς τὴν στιχουργικήν του δεξιότητα. Ὁ στίχος του τώρα εἶνε μεστός, ἔντονος, μὲ μίαν ἁρμονίαν, μὲ μίαν τραχύτητα, ἂν θέλετε, ἀσυνείθιστην, ἀλλὰ τραχύτητα ὁμοίαν μ' ἐκείνην ποῦ παρουσιάζουν κάποιοι γραφικοὶ βράχοι. Τοῦτο πρέπει ἴσως νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θέματος, ποῦ ἀπησχόλησε αὐτὴν τὴν φορὰν τὸν ποιητήν. Τὸ «Τοὺ Βίνκας» δὲν ἔχει μέσα ἔρωτα. Τὸ μῖσος κυριαρχεῖ εἰς τὸ δρᾶμα, καὶ μαίνεται, καὶ ἀπειλεῖ νὰ συμπαρασύρῃ τὰ πάντα, νὰ καταστρέψῃ ὅ,τι σώζει ἀργὰ μία φιλία καὶ μία εὐγνωμοσύνη. Φίλοι μισοῦντες καὶ ἐχθροὶ εὐγνωμονοῦντες εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς των, περιχορεύουν μὲ ἁδρὰς καλλιτεχνικὰς γραμμάς, μὲ ὡραίας στάσεις καὶ μὲ ὁρμητικὰ λόγια, περὶ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν καχυποψίαν ἑνὸς Βασιλέως. Πάθη φλογερὰ καὶ ἐνεργητικά, ἄλλα ἀπὸ τὴν ἀγάπην, πλέκουν τὸ δρᾶμα αὐτό, ποῦ ἀποτελεῖ τὴν εὐτυχεστέραν δραματικὴν ἐμπνευσιν τοῦ ποιητοῦ. Καὶ εἶνε ἴσα - ἴσα δεῖγμα τῆς ἀξίας του ὅτι ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον μας καὶ μᾶς ἐχάρισε τὴν συγκίνησιν, χωρὶς ἔρωτα καὶ σχεδὸν χωρὶς γυναῖκα. Ἀναντιρρήτως ὁ Πολέμης ἀνέπτυξε δύναμιν καὶ δεξιότητα ἐξαιρετικήν, τόσον ποῦ νὰ μὴν ἀναγνωρίζεται εἰς τὸ «Τοὺ Βίνκας» ὁ ποιητὴς τῶν ἄλλων δραματοποιημένων παραμυθιῶν.

Εἶνε γνωσταὶ αἱ περιπέτειαι τοῦ Βελισαρίου, τὰς ὁποίας διεφύλαξεν ἡ παράδοσις καὶ ἀρνεῖται ἡ ἱστορία.

Ἡ κατὰ τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ πλεκτάνη φθονερῶν αὐλικῶν, ἡ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ φυλακίσίς του, ἡ τύφλωσίς του ἔπειτα καὶ ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας του ὥστε νὰ καταντήσῃ ζητιάνος, ἡ μοιραία συνάντησίς του μὲ τὸν Γελίμερ, τὸν ἔκπτωτον βασιλέα τῶν Βανδάλων, ἡ διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς μεσιτείας τούτου ἀναγνώρισις τῆς ἀθωότητος τοῦ Βελισαρίου, καὶ ὁ θάνατος τοῦ γέροντος κ' ἐξηντλημένου τυφλοῦ κατὰ τὴν ἱκανοποιητικὴν στιγμὴν ποῦ ἕνας Αὐτοκράτωρ γονατίζει ἐμπρός του καὶ τοῦ ζητεῖ συγχώρησιν. — αὐτὴ εἶνε ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος. Ἔχει σκηνὰς δυνατὸς καὶ ὡραίας. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ τυφλοῦ Βελισαρίου, ὁδηγουμένου ἀπὸ τὴν κόρην του εἰς τὸ κτῆμα τοῦ Γελίμερ, εἰς τὴν Γαλατίαν, ἡ ὑπενθυμίζουσα μακρόθεν ἕνα Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ, καὶ ἡ ἔξοχος σκηνὴ μεταξὺ τῶν δύο, ἡ ποικιλλομένη μὲ τὸ ἀληθῶς ὡραῖον ᾄσμα τοῦ Γελίμερ, εἶνε τὸ κορύφωμα τοῦ συνόλου εἰς δύναμιν καὶ δραματικότητα. Τὸ ἔργον ἔχει καὶ τὰς ἀδυναμίας του. Μερικαὶ σκηναί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ὑποσχόμεναι μεγάλα — ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ θὰ παρουσίαζεν ἕνας Σαίξπηρ, — τελειόνουν ἔξαφνα καὶ μοιραίως μὲ τὰ μικρὰ τοῦ κ. Πολέμη. Ἡ βυζαντινὴ αὐλὴ ἐν γένει δὲν ἀναπαρίσταται μὲ τὴν πιστότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἐκείνην, ποῦ βλέπομεν π. χ. εἰς τὴν «Φαύσταν» τοῦ Βερναρδάκη. Ὄχι, τόσον μελετημένον τὸ ἔργον δὲν εἶνε. Ἀδιάφορον τοῦ Σαίξπηρ τὰ ἱστορικὰ ἔργα εἶνε ἴσως ἀκόμη ὀλιγώτερον. Μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐλλείψεις, τὸ «Τοῦ Βίνκας» ἀπομένει ὡραῖον δρᾶμα, καὶ ἂν δὲν εἶνε τὸ σοφώτερον, ἴσως ὅμως νὰ εἶνε τὸ γνησιώτερον, τὸ ποιητικώτερον ἀπ' ὅλα μας τὰ βυζαντινά. Ὁ Πολέμης, ποῦ ἐπροχωροῦσε τώρα ὕστερα μὲ βῆμα σημειωτόν, ἔκαμεν ἕνα βῆμα ἀληθινόν.

Σκηνοθεσία καὶ ὑπόκρισις μετρία. Ἀπὸ τὴν γενικὴν μετριότητα ἐξήρθη μόνον ἡ Δις Μαρίκα Κοτοπούλη, ὡς Ἰωαννίνα, κόρη τοῦ Βελισαρίου. Ὀλίγα λόγια εἶπεν αὐτή, ἀλλὰ ἔπαιζε καὶ ὅταν δὲν ὡμιλοῦσε, συχνὰ δὲ ἡ παντομίμα της ἦτο θαυμασία.

***

Αἱ Ἀθῆναι ἐγέμισαν ἀπὸ δραματικοὺς συγγραφεῖς «θριαμβεύοντας». Εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τοὺς δρόμους εἰμπορεῖτε νὰ τοὺς ἰδῆτε νὰ κορδόνωνται, νὰ καμαρώνουν, νὰ κυττάζουν τὸν κόσμον μὲ περιφρόνησιν. Εἶνε αὐτοὶ ποῦ δρέπουν δάφνας καὶ ποσοστὰ μὲ τὰ πατριωτικά, ἢ καλλίτερα μὲ τὰ ἱστορικὰ ἔργα· αὐτοὶ ποῦ προδιαθέτουν τὸ ἀκροατήριόν των, κάμνοντες νὰ παιχθῇ πρὸ τῆς ἀνυψώσεως τῆς αὐλαίας ὁ ἐθνικὸς ὕμνος· αὐτοὶ ποῦ μεταχειρίζονται ὡς ἔλξιν ἕνα ἱστορικὸν ὄνομα μεγάλο καὶ ποῦ ἐξαπολύουν τὸ σκάνδαλον μιᾶς ἀστυνομικῆς ἀπαγορεύσεως... Τὰ ἔργα των τίποτε σχεδὸν δὲν ἔχουν κοινὸν μὲ τὴν τέχνην, καὶ ὅμως αὐτοὶ ποζάρουν ὡς μεγάλοι συγγραφεῖς, πότε ἐλέῳ τοῦ Ὄθωνος καὶ πότε ἐλέῳ τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὴν συγκίνησιν, εἰς τὸ δάκρυ. — ἐκεῖ ὅπου ἕνας ἀληθινὸς δραματικὸς θὰ ἔφθανε μὲ τὸν μεγαλήτερον κόπον, μὲ τὴν εὐγενεστέραν προσπάθειαν, διὰ πραγματικῆς *δημιουργίας*, — οἱ «πατριδέμποροι» αὐτοὶ φθάνουν μὲ τὸν εὐκολώτερον τρόπον, δανειζόμενοι τὰ ἕτοιμα, μεταφέροντες εἰς τὴν σκηνὴν αὐτούσια τὰ δράματα τῆς χθεσινῆς ἢ σημερινῆς ἱστορίας. Καὶ φαντάζονται ὅτι κάθε ἄλλος δραματικός, ὁ Πολέμης π. χ., ἐμπρός των εἶνε νάνος. Διότι ὁ Πολέμης δὲν ἐπροκάλεσε τόσα χειροκροτήματα καὶ δὲν ἐπῆρε τόσα ποσοστά!

— Ὅποιος ξέρει νὰ γράφῃ γιὰ τὸ θέατρο ἂς γράφῃ! ἐφώναζε προχθὲς ἕνας ἀπ' αὐτοὺς μέσα εἰς τὸ τράμ, εἰδεμὴ ἂς μᾶς ἀφίνῃ ἐμᾶς ποῦ ξέρουμε.

Καὶ οἱ ἐπιβάται ἐκύτταζαν τὸν «ἄνθρωπον ποῦ ξέρει» μὲ θαυμασμόν...

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ κ. Ποταμιᾶνος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἱστορικοῦ δράματος «Καποδίστριας καὶ Μαυρομιχαλαῖοι» δὲν θὰ κατεδέχετο νὰ φωνάξῃ ἔτσι. Διότι κάτι ἔχει μέσα του αὐτός, διότι εἶνε συγγραφεὺς ἀνώτερος τοῦ δράματός του. Τὰ κατὰ τὸν φόνον τοῦ Καποδίστρια, — ἀνεξαρτήτως τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας ἢ *μένα*, ὥστε ὑποπτεύομαι ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ θὰ ἐκινοῦσε τὸ ἐνδιαφέρον, καὶ εἰς πολλὰ μέρη τὴν συγκίνησιν, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἥρωές του δὲν ἔφεραν τόσον γνωστὰ ὀνόματα. Ὁ κ. Ποταμιᾶνος δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ καθώδη ἱστορίαν διὰ νὰ γράψῃ ἕνα δρᾶμα ἐνδιαφέρον, κάμῃ ἐξαίρετα μὲ τὴν ἰδιοφυΐαν ποῦ ἴσως ἔχει, δημιουργῶν τὰ πρόσωπα ὡς ἀληθινὸς ποιητής, καὶ ἐπινοῶν τὰς σκηνὰς ὡς ἀληθινὸς δραματικός. Καὶ ἐλπίζω ὅτι τοῦτο θὰ κάμῃ, ἂν σκοπεύῃ νὰ μείνῃ εἰς τὸ θέατρον. Ὅσον διὰ τὸ πρῶτον του ἔργον ἂς τὸ λησμονήσῃ· δὲν ἔχει ἄλλην ἀξίαν, παρὰ ὅτι πιστοποιεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ συγγραφέως του, ἡ ὁποία ἀλλοῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ λάμψῃ περισσότερον.

* * *

Μία ἀπὸ τὰς ζωηροτέρας παραστάσεις αὐτῶν τῶν ἡμερῶν ἦτο καὶ ἡ τιμητικὴ τῆς Κυβέλης εἰς τὴν Νέαν Σκηνήν. Ἐδίδετο «ὁ Μαρκήσιος Βιλεμαίρ» ὅπου ἔχει ὡραῖον ρόλον, καὶ τὸ ἐκλεκτὸν ἀθηναϊκὸν κοινὸν ἔσπευσε ἀθρόον νὰ χειροκροτήσῃ ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν προσφιλῆ του πρωταγωνίστριαν.

Εἶνε εὐκαιρία νὰ χαιρετήσωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀκόμη μίαν φοράν, τὴν ἔξοχον καλλιτέχνιδα, τὴν μοναδικὴν ἴσως comédienne τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, ἡ ὁποία μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀβροτέραν ἀπόλαυσιν μὲ τὴν ἑρμηνείαν τόσον λεπτῶν ρόλων τοῦ συγχρόνου θεάτρου, ὡς «Παριζιάνα», ὡς «Ἄπιστος» ὡς «Κόρη τοῦ Ἰεφθάε» κτλ. κτλ. καὶ ἡ ὁποία πολλάκις ἔφθασε μέχρι τοῦ τραγικοῦ ὡραίου, εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς μεγάλης τέχνης π. χ., ὡς Ἐδβίγη εἰς τὴν «Ἀγριόπαπιαν».

Ἡ ἐρχομένη χειμερινὴ περίοδος θὰ εὕρῃ τὴν Κυβέλην εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον. Ἂς εὐχηθῶμεν ἡ δοκιμασία αὐτὴ νὰ εἶνε σύντομος, καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ παραβλάψῃ τὴν ἐξέλιξιν τῆς καλλιτέχνιδος, νὰ μὴ τὴν σταματήσῃ εἰς τὸν θριαμβευτικόν της δρόμον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

***Τὸ «ἀρχαϊκὸν θέατρον τῆς φύσεως» ἐν* Champigny.**

Ἐπὶ τῶν κλιτύων αἵτινες ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τῆς Μάρνης ὑψοῦνται πρὸς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Champigny, ὅπου κατὰ τὸ 1870 τόσοι πρόμαχοι τῶν Παρισίων εὗρον ἡρωϊκὸν θάνατον, ἐκτείνεται τόπος χλοερὸς σκιαζόμενος ἀπὸ ὑψυκάρηνα δένδρα· τὸ ἐλαφρὸν των φύλλωμα προβάλλεται ὡσὰν πολυποίκιλη δαντέλλα ἐπάνω εἰς τὸ γαλάζιον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀποτελεῖ σκιάδα δροσερὰν ἀδιαπέραστον εἰς τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ θερινοῦ ἡλίου. Ὑπὸ τὴν συστάδα αὐτῶν τῶν δένδρων ἔπηξε τὴν σκηνήν του ὁ κ Albert Darmont, ὁ μετὰ τῆς μεγίστης ἐπιτυχίας ἐν Γαλλίᾳ ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἱδρύσεως θεάτρου τοῦ ὁποίου πλαίσιον ἀντὶ στενοχώρων αἰθουσῶν νὰ εἶνε ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς ἀναπεπταμένης φύσεως. Διὰ τῆς ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐγκαταστάσεως τῆς σκηνῆς φρονεῖ ὁ κ. Darmont ὅτι ἡ τέχνη θὰ ἀπαλλαχθῇ τῶν στενῶν καὶ ταπεινῶν συνθηκῶν τῆς σήμερον καὶ θὰ τανύσῃ τὰς πτέρυγας ἐλευθέρα πρὸς τὸν ἄπειρον αἰθέρα.

Ἀπὸ τινος πολλοὶ ἐπελήφθησαν ἐν Γαλλίᾳ τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐν ἡμέρᾳ θεάτρου,

ὅλοι ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν καλλιτεχνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ. Καὶ ἄλλοι μὲν φρονοῦν ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐπιδιώκεται διὰ τῆς παραστάσεως ἔργων καθαρῶς λαϊκῶν, καμωμένων διὰ τὸ πλῆθος, μὴ ὑπαγομένων εἰς τοὺς αὐστηροὺς κανόνας τῆς δραματικῆς τέχνης, ἀλλὰ παριστώντων ὑπὸ μορφὴν καλλιτεχνικὴν μὲν ἀλλ' ἀνέτως προσιτὴν εἰς τοὺς πολλοὺς τὰ θεμελιώδη καὶ μεγάλα αἰσθήματα, πρὸς ἃ ὀφείλει νὰ πάλλεται ἡ ψυχὴ τῶν λαῶν, τὴν φιλοπατρίαν, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀγάπην τῆς ἀνθρωπότητος· ἐπὶ τῶν βάσεων αὐτῶν ὀργανοῦνται αἱ ἐν Bussang παρὰ τὰ Βόσγια ὅρη λαϊκαὶ παραστάσεις καθ' ἃς παρ' ἐρασιτεχνῶν ἐκτελοῦνται δράματα ἐρασιτεχνῶν, σκοποῦντα τὴν διάδοσιν ἀνὰ τὸν λαὸν τῶν μεγάλων ἰδεωδῶν.

Ὁ κ. Albert Darmont παλαιὸς πρωταγωνιστὴς τῆς γαλλικῆς σκηνῆς ἐπιδιώκει σκοπὸν ὀλιγώτερον ἀμέσως κοινωνικὸν καὶ μᾶλλον ἐνθέως καλλιτεχνικόν· δὲν νομίζει ὅτι εἶνε ἀπαραίτητον τὰ διδασκόμενα νὰ ἀποβλέπουν ἀμέσως καὶ κυρίως εἰς ὑπόδειξιν καὶ ὑποστήριξιν κοινωνικῶν ἢ ἠθικῶν θεμάτων, φρονῶν ὅτι αὐτὸ τὸ κάλλος τῶν δραματικῶν ἀριστουργημάτων εἴτε μᾶς παρεδόθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα εἴτε ἐγράφησαν ἀπὸ συγχρόνους, ἐξυψούμενον καὶ ἐξευγενιζόμενον ἀπὸ τὴν σεμνότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς περιβαλλούσης φύσεως, ἀρκεῖ διὰ νὰ διαπλάσῃ καὶ ποδηγετήσῃ πρὸς ὑψηλὰ ἰδεώδη τὴν ψυχὴν τῶν θεατῶν.

Ἰδοὺ πῶς ἐκθέτει τὸ πρόγραμμά του ὁ ἱδρυτὴς τοῦ «Ἀρχαϊκοῦ θεάτρου τῆς φύσεως». «Εἶνε φυσικὸν μὲ τὴν διάδοσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τὰ πλήθη νὰ ἐπιζητοῦν ἑορτὰς ἱκανοποιούσας συγχρόνως τὴν ἔνστικτον πρὸς τὸ καλὸν τάσιν καὶ τὸν πρὸς τὰ μεγαλοπρεπῆ θεάματα ἔρωτα. Εἶνε προσέτι προσῆκον οἱ ἄνθρωποι νὰ εὑρίσκουν καθ' ὡρισμένας περιόδους τόπον ἠθικῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διὰ τοῦ ὡραίου ἀγωγῆς. Τὸ θέατρον τῆς φύσεως, θέλγον τοὺς ὀφθαλμούς, εἶνε συγχρόνως ἀσφαλὲς μέσον πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ψυχῆς. Ἀποκρούει πᾶν τὸ ταπεινὸν καὶ τὴν ἐπιτηδευμένην κοσμικότητα τῶν θεαμάτων μέσα εἰς κλειστάς, ὑπερθέρμους αἰθούσας. Ἐπιτρέπει μεγαλοπρεπεῖς σκηνικὰς παρελάσεις. Τέλος ἐπιβάλλει ὑποθέσεις ἡρωϊκὰς ἢ ἱστορικὰς παρεχούσας εἰς τὰ πλήθη εἰκόνας τῆς ὑψίστης ἠθικῆς ζωῆς καὶ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Διὰ τῶν παραστάσεων αὐτῶν, δοξάζονται τὰ μεγάλα ἡρωϊκὰ γεγονότα τῆς ἀνθρωπότητος, δροσίζομεν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ οὕτω *διὰ τῆς χαρᾶς* ἐξυψοῦμεν τὴν λαϊκὴν συνείδησιν». Πλεῖστα ἐκ τῶν διακεκριμένων πνευμάτων ὅλων τῶν ἐθνῶν ἀσπάζονται τὰς θεωρίας αὐτὰς μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται ὁ d' Annunzio ὁ Maeterlinck καὶ ὁ ἡμέτερος Moréas.

Οὕτω χάρις εἰς τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας τοῦ κ. Darmont δυνάμεθα ν' ἀκούωμεν τοὺς θεσπεσίους στίχους τοῦ Κορνηλίου καὶ τοῦ Ῥακίνα, τῶν ὁποίων τὸ θέλγητρον καὶ τὸ μεγαλεῖον ἀναδεικνύονται πολὺ καλλίτερα ὑπὸ τὴν αἴγλην τοῦ οὐρανίου θόλου, μὲ τὸν ψιθυρον ποῦ κάμνουν τὰ φύλλα ὑπὸ τὸ φύσημα τῆς αὔρας. Τὸ πρόγραμμα ὅμως δὲν περιορίζεται εἰς ἔργα τῆς κλασικῆς γαλλικῆς σχολῆς ἀλλὰ δίδονται καὶ νεώτερα δράματα ὡς ἡ «Σεμίραμις» τοῦ Peladan, ἡ «Δουλεία τοῦ Ἡρακλέους» καὶ ἡ «Φαίδρα» τοῦ ἑλληνιστοῦ Paul Gasquet γνωρίζοντος ν' ἀποδίδῃ τόσον ζωντανὰ καὶ πρωτότυπα τὸ κάλλος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ βίου.

Ἡ κλιτὺς τοῦ λόφου ἡ ἀποτελοῦσα τὴν σκηνήν, ἔχει διαρρυθμισθῆ κατὰ τρόπον προσφορώτατον διὰ τὴν σκηνικὴν ἐξέλιξιν τῶν παραστάσεων· τρία ἀλληλοδιάδοχα ἐπίπεδα, ἑνούμενα μὲ εὐρείας κλίμακας καὶ ἐπικλινεῖς παρόδους, ἐπιτρέπουν ποικίλους ἐλιγμοὺς εἰς τὸν χορὸν καὶ εἰς τὰ διάφορα πρόσωπα τοῦ δράματος, ἐπιτυγχανομένων οὕτως ὡραίων σκηνικῶν συμπλεγμάτων· ἐννοεῖται ὅτι παράγων ἀπαραίτητος πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ χάρις καὶ τὸ παράστημα τῶν ἠθοποιῶν, προσόντα εὐκόλως ἀπαντώμενα ἐν Γαλλίᾳ· εἰς τὸν Ὁράτιον τοῦ Κορνηλίου ἡ κ. Delvair, ὡς Καμίλλια, διὰ τῶν στάσεων της καὶ τῶν κινήσεων καὶ μόνων, παρέχει πλήρη καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν, εἴτε ὅτε βαρύθυμος διὰ τὴν μοιραίαν πάλην, εἰς ἣν ὡς πρόμαχοι τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἄλβας κατῆλθον ὁ ἀδελφός της καὶ ὁ ἐραστής της, κατέρχεται τὴν κλίμακα στηριζομένη ἐπὶ τῆς συνοδοῦ της, καλλίπτυχος ὡς ἀρχαῖον ἄγαλμα, εἴτε ὅτε μένεα πνέουσα διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀγαπημένου, ὑβρίζει καὶ καταρᾶται τὴν πατρίδα καὶ τὸν φονέα ἀδελφόν της καὶ πίπτει ὑπὸ τὸ ξίφος του, τὸ ἁρμονικόν της σῶμα ἐκτάδην κείμενον ἀποτελεῖ εἰκόνα ἐξόχου δραματικοῦ κάλλους. Ὁ κ. Garde ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν ῥόλον τοῦ Πολευύκτου ἐνεσάρκωσε ὅλην τὴν ἔνθεον ζέσιν τοῦ νεοφωτίστου χριστιανοῦ· ῥίγος συγκινήσεως κατέλαβεν ἰδίως τοὺς θεατὰς ὅταν ἄκαμπτος πρὸ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς ῥωμαίας γυναικός του, κηρύσσει ὁ Πολύευκτος τὸ θεῖον κάλλος καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς νέας πίστεως.

Ἐκτὸς τῆς ἐκτελέσεως τῶν παριστανομένων, ἐνδιαφέρον εἶνε ἐπίσης καὶ τὸ παρακολουθοῦν τὰς παραστάσεις κοινόν. Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὅλοι οἱ Παρισινοὶ *οἱ σεβόμενοι ἑαυτούς*, ἔχουν φύγει, ἄλλοι εἰς τὰ βουνὰ ἄλλοι εἰς τὰ παράλια, μένουν δὲ μόνον ὅσοι δὲν μποροῦν νὰ κάμουν ἀλλέως, ὥστε οἱ θεαταὶ εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἁπλοῖ ἀστοί, τῆς μεσαίας τάξεως θὰ ἐλέγομεν ἡμεῖς. τῆς μικρᾶς ἀστικῆς τάξεως καθὼς λέγουν οἱ Γάλλοι· βλέπων δέ τις τὴν παραβολὴν καὶ τὸ παράστημα γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, μετρίαν μόνον ἰδέαν θὰ ἐσχημάτιζε τῆς παρισινῆς κομψότητος· ἐν τούτοις αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀνάλογοι πρὸς ὅσους ἐν Ἀθήναις συχνάζουν τὰ θέατρα τῶν διαφόρων συνοικιῶν, ἐκεῖ ὅπου τόσα ἐγκλήματα διαπράττονται ὄχι μόνον κατὰ τῆς καλαισθησίας ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς ἁπλῆς εὐπρεπείας, αὐτοὶ οἱ ἁπλοῖ ἀστοὶ ἐφαίνοντο παρακολουθοῦντες μὲ τὸ μεγαλείτερον ἐνδιαφέρον τὰ ἀριστουργήματα τῆς γαλλικῆς σκηνῆς· ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀρθῶς ἀντιλαμβανόμενοι τῶν καλλονῶν των καὶ χειροκροτοῦντες τὰ ὡραιότερα μέρη καὶ τοὺς πλέον εὐήχους στίχους· ἂν καὶ πολλοὶ ἠγνόουν καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἱστορίας καὶ ἔδιδον φαντασιακὰς ἐξηγήσεις ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ὁρατίου· ἀλλὰ εἰς αὐτοὺς εἶνε ἔνστικτος ἡ ἰδέα τοῦ φιλολογικοῦ καλοῦ ἂν μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ ποίησις τῆς περιβαλλούσης φύσεως ἐνέπνεε τὴν ψυχήν των.

Εἰς τὴν πατρίδα μας, τὴν γενέτειραν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν κοιτίδα τοῦ δράματος, πολλὰ μένουν ἀκόμη νὰ γίνουν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς καλαισθησίας τοῦ κοινοῦ. Ἴσως δὲν πρέπει νὰ λογίζωνται ἐλάχιστοι μεταξὺ τῶν πατριωτῶν ὅσοι ἀγωνισθοῦν πρὸς διάδοσιν τῶν ὑψηλῶν τῆς τέχνης ἰδεωδῶν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῆς φυλῆς μας

ΙΩΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἐμεῖς καὶ οἱ Νορβηγοί

Τορδ, μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἴψεν, πολλοὶ ἐνθυμήθησαν μίαν ἀναφορὰν τῶν παλαιῶν δυστυχισμένων του ἡμερῶν πρὸς τὴν Νορβηγικὴν βουλήν. Ὁ ποιητὴς τοὺς διηγεῖτο πῶς ἀπὸ τὸ τελευταῖον καὶ τὸ μᾶλλον ἐπιτυχὸν δρᾶμα του μόλις ἐκέρδισε χίλια πεντακόσια φράγκα. Καὶ ὅμως ἠργάσθη ἕναν ὁλόκληρον χρόνον διὰ τὸ ἔργον αὐτό. Μὲ τὰ χίλια πεντακόσια φράγκα θὰ ἠμποροῦσε τάχα νὰ ζήσῃ ἕναν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἠργάζετο δι' ἄλλο νέον του δρᾶμα; Εἶχε σκοπὸν νὰφιερωθῇ εἰς τὰ γράμματα τῆς πατρίδος του καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸ θέατρον. Τοὺς ἔλεγε

λοιπὸν περίπου: βλέπετε ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐξακολουθήσω τὸ φιλολογικόν μου ἔργον μόνον μὲ ὅσα κερδίζω ἀπὸ τὸ θέατρον καὶ ἀπὸ τὰ γράμματα. Θὰ αναγκασθῶ νἀφήσω τὰ γράμματα τῆς πατρίδος μου, νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Δανίαν. Ἐκεῖ δίδουν ἐπιχορηγήσεις εἰς τοὺς συγγραφεῖς. Θέλω νὰ μείνω εἰς τὴν Νορβηγίαν. Ἀλλὰ μήπως μὲ συντρέχετε;

Τοὺς ἐζητοῦσε ἐπιχορήγησιν.

Οἱ Νορβηγοὶ — πολιτισμένοι ἄνθρωποι — τοῦ τὴν ἔδωκαν. Ὁ Ἴψεν ἔμεινε εἰς τὴν Νορβηγίαν, ἐδημιούργησε τὸ θέατρον τὸ Νορβηγικόν, καὶ τὸ σπουδαιότερον ἐξήγειρε τὴν περιέργειαν τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ὑπερβορείαν πατρίδα του.

Κἐσυλλογίσθηκα:

Εἴμεθα ἕνα κράτος 3 ἑκατομμυρίων περίπου. Εἶνε καὶ ἄλλα τόσα, ἑκατομμύρια, ἢ περισσότερα, ἀλυτρώτων. Κ' ἕνα ἑκατομμύριον, ἢ περισσότερα, διασκορπισμένων χάριν τοῦ ψωμιοῦ, εἰς τὰ τέσσερα πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ζήσουν οἱ συγγραφεῖς, διότι τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ τῶν Νεολλήνων δὲν συγκοινωνοῦν ἐπαρκῶς, ἢ δὲν ὡρίμασαν εἰς γοῦστο καὶ εἰς αἴσθημα. Ἢ διότι δὲν διαβάζουν.

Ἀκόμη:

Οἱ Δανοὶ γνωρίζουν ὅλοι ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, διαβάζουν περισσότερον ἀπὸ μᾶς. Οἱ Νορβηγοὶ ἐπίσης. Οἱ Σουηδοὶ τὸ ἴδιο. Καὶ ὅμως τὸ Δανικὸν καὶ τὸ Σουηδικὸν καὶ τὸ Νορβηγικὸν κράτος βοηθοῦν τοὺς συγγραφεῖς. Μὲ τὴν ἐπιχορήγησιν αὐτὴν ὁ Μπράντες δὲν διέκοψε τὸ ἔργον του, ἢ δὲν ἔγεινε Γάλλος συγγραφεύς. Καὶ ὁ Ἴψεν ἐπίσης. Καὶ ἄλλοι πολλοί.

Τάχα δὲν ἔχομε κἐμεῖς συγγραφεῖς; Ἔχομε βέβαια. Συγγραφεῖς ποῦ μεταναστεύουν, καὶ συγγραφεῖς ποῦ διακόπτουν τὸ ἔργον των, καὶ συγγραφεῖς ποῦ λιμώττουν. Καὶ συγγραφεῖς ποῦ γίνονται ρέπορτερ, ἢ διεκπεραιωταὶ ἐφημερίδων.

Μία πρόνοια ἀπὸ τὸ κράτος διὰ τὸν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντην, ἐνῷ θὰ τὸν ἀνεκούφιζε, θὰ τὸν ἐφιλοτιμοῦσε νὰ εὐρύνῃ καὶ νὰ ὑψώσῃ περισσότερο τὸ φιλολογικόν του ἔργον. Καὶ ἄλλους τέσσερεις πέντε ὡς τὸν Παπαδιαμάντην.

Ἔτσι — μὲ τὴν ἀπρονοησίαν τοῦ κράτους — ἐχάσαμε τὸν Βιζυηνόν. Ἐχάσαμε καὶ πόσους ἄλλους; Πολλούς, δὲν εἶνε ζήτημα.

Ὁ κ. Θεοτόκης ποῦ ἀντιπροσωπεύει αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ ἐπίσημον κράτος, ποῦ ἀντιπροσωπεύει τὴν μᾶλλον πολιτισμένην ἐπαρχίαν τοῦ κράτους καὶ τὴν μᾶλλον φιλογράμματον, φιλόμουσον, φιλότεχνον, τὴν Κέρκυραν τοῦ Μαντζάρου καὶ τοῦ Σολωμοῦ, πρέπει νὰ δώσῃ τὸ ὑψηλὸν παράδειγμα. Μία ὑποστήριξις εἰς μερικοὺς ἀπὸ τοὺς μᾶλλον ἀπόρους — καὶ τοὺς μᾶλλον ἀξίους — τῶν συγγραφέων μας θὰ τὸν ἐτιμοῦσε καὶ θὰ μᾶς ἐτιμοῦσε. Διατί νὰ μὴν τὸ περιμένωμεν; Μήπως ζητοῦμεν ἀδύνατα; Ἕνα κονδύλι πενῆντα χιλιάδων εἰς ἕναν προϋπολογισμὸν ἑκατὸν εἴκοσι ἑκατομμυρίων δὲν εἶνε μέγα πρᾶγμα. Ἀλλ' ἐλησμόνησα ὅτι, καθὼς ἕνας ξένος παρατηρεῖ, εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἄνθρωποι μοναδικὸν καθῆκον τῶν κυβερνήσεων θεωροῦμεν τὸ νὰ μᾶς δώσῃ ἀπὸ μίαν θέσιν.

Καὶ τότε διατί οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ τεχνῖται νὰ μὴ θεσιθηροῦν;...

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΠΝΕΥΜΑ σπινθηρίζον, πολυμάθεια καταπληκτική, καρδία μεγάλη καὶ αἰσθήματα ἑλληνικά, χάρις καὶ κομψότης ἀρχαϊκή, ταῦτα διέκρινον τὸν Γεώργιον Ζολώταν, τὸν προώρως ἀποθανόντα εἰς τὴν πατρίδα του Χίον, τῆς ὁποίας τὰ σχολεῖα ἐπὶ εἰκοσαετίαν διηύθυνεν.

Ὅταν ἦτο πολὺ νέος ἀκόμη, ἐδημοσιογράφησεν εὐδοκίμως καὶ ἐσπούδασεν, ἐκτὸς τῆς φιλολογίας, καὶ νομικά. Μετὰ ταῦτα ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ πρὸς κρὰν σειρὰν ἐτῶν. Τελευταῖον ἐκλήθη γυμνασιάρχης εἰς Χίον. Αὐτὰ εἶναι τὰ τρία τοῦ βίου του στάδια. Καὶ εἰς τὰ τρία δὲ εἰργάσθη ὅσον ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐργάζονται, μὲ ἐπιτυχίαν ἐννοῶ, μὲ ζῆλον καὶ μὲ ἀφοσίωσιν.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ γεωγραφία, ἡ ἀρχαιολογία, οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἦσαν τὰ ἀγαπητά του ἀντικείμενα, περὶ τὰ ὁποῖα περιεστρέφοντο αἱ μελέται του. Ἀλλὰ μήπως ἦσαν ξένοι πρὸς τὸν Ζολώταν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμη κλάδοι τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως; Μήπως δὲν ἐξέπληττε πολλάκις καὶ τοὺς νομικοὺς μὲ τὴν ἐνημερότητα τῶν γνώσεών του καὶ τοὺς θεολόγους καὶ τοὺς πολιτικούς; Προσθέσατε εἰς τὴν ἀσυνήθιστον ταύτην πολυμάθειαν καὶ μίαν χάριν καὶ μίαν κομψότητα εἰς τὰς συνδιαλέξεις του, μίαν πρωτοτυπίαν εἰς τὴν ἔκφρασιν, μίαν εὐφυολογίαν ἀνεξάντλητον, μίαν διηγηματικότητα ρέουσαν καὶ ὡς χείμαρρος ὁρμητικὴν καὶ ἀκατάσχετον, μίαν ἑτοιμότητα πνεύματος, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν του, καὶ ἔχετε ἐνώπιόν σας γραμμάς τινας, δυστυχῶς ἀμυδράς, τῆς μεγάλης φυσιογνωμίας τοῦ Ζολώτα, ὁ ὁποῖος κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον εἶναι προσφιλὴς καὶ ποθητὸς εἰς τοὺς γνωρίσαντας αὐτόν, καθ' ὅσον οὐδέποτε ἐπεδίωξε τὸν δημοκοπικὸν θόρυβον καὶ πάντοτε ἀπέφευγε τὴν ματαίαν ἐπίδειξιν.

Π. Κ.

ΚΑΙ ἕνα βιβλίον περὶ φυτοφαγίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Συνθῆκαι τοῦ βίου». Τὸ ἔργον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κ. Νάγου, ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων ξένων συγγραμμάτων περὶ ὑγιεινῆς καὶ τροφῆς, καὶ ἀποτελεῖ πολύτιμον ὁδηγὸν διὰ τοὺς μυουμένους εἰς τὰς φυτοφαγικὰς ἀρχάς. Προηγεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τοῦ θέματος· ἔρχονται κατόπιν πρακτικαὶ συμβουλαὶ καὶ ὁδηγίαι μὲ κατάλογον διαφόρων φαγητῶν καὶ μαγειρικῶν συνταγῶν. Πολὺ ἐπίκαιρον μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν ὡραίων ἰδεῶν τοῦ ξενιζομένου ἐν Ἀθήναις φίλου μας κ. Δρακούλη.

ΕΝΑ γεῦμα ἀναίμακτον, ἀναδίδον τὸ ἄρωμα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, δὲν εἶνε πρᾶγμα ἀσήμαντον διὰ τὸν τόπον μας. Παρουσιάζει μίαν πρόοδον καὶ μίαν τάσιν πρὸς κατάκτησιν τῶν μεγάλων ἰδεῶν ποὺ διευθύνουν σήμερον τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὸ Πυθαγόρειον αὐτὸ συμπόσιον τοῦ ἐκδότου καὶ συντάκτου τῆς ἐν Ὀξφόρδῃ «Ἐρεύνης» κ. Πλάτωνος Δρακούλη, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν οἱ κ. κ. Γ. Σουρῆς, Κίμων Μιχαηλίδης, Γρηγ. Ξενόπουλος, Πέτρος Ζητουνιάτης, Γεώργιος Τσοκόπουλος καὶ ἄλλοι, παρετέθη ἐντὸς τοῦ ὡραίου κήπου τοῦ «Ἀκταίου». Οἱ προσκεκλημένοι περὶ τοὺς δέκα, ἦσαν ἄλλοι μὲν φυτοφάγοι πρὸ πολλοῦ καὶ ἄλλοι φυτοφάγοι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὅπως εἶπεν ὁ κ. Τσοκόπουλος εἰς ὡραῖον χρονογράφημά του εἰς τὸ «Ν. Ἄστυ» ἀλλ' ὁπωσδήποτε, φίλοι αὐτῆς τῆς διαίτης. Τὸ συμπόσιον αὐτὸ ἔνειχε, μεθ' ὅλην τὴν εὐθυμίαν τῶν συνδαιτημόνων διὰ τὴν παρέλασιν ἐνώπιόν των ὅλων τῶν μεταμορφώσεων τῶν λαχανικῶν, κάπυιαν ἰδιαιτέραν σημασίαν τὴν ὁποίαν μάλιστα μετὰ τὴν ὀλιγόλογον προσφώνησιν τοῦ διευθυντοῦ τῶν «Παναθηναίων» ἐτόνισεν ὁ κ. Πλάτων Δρακούλης ἀπαντῶν Τοὺς θαυμασίους λόγους του ἐπὶ τῆς ἀναιμάκτου διαίτης ἡ ὁποία ἐξαπλουμένη θὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν ἀληθῆ δρόμον τῆς προόδου, ἤκουσαν ὅλοι μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον. Κατόπιν ὁ κ. Ζητουνιάτης εἶπε ὀλίγας λέξεις χαρακτηριστικὰς διὰ τὸ ἔργον τοῦ κ. Δρακούλη, ὁ δὲ κ. Σουρῆς ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς εὐθυμίας ἄφησε τὰ χείλη του νὰ ψιθυρίσουν τὸ δίστιχον·

«Ἡ τῆς τροφῆς ἐγκράτεια με τὰς μικράς μου γνώσεις.
Ἐγὼ θαρρῶ πῶς ἀπαιτεῖ κ' ἐγκράτειαν τῆς γλώσσης».

Καὶ τὸ ὡραῖον γεῦμα ἔληξεν ἐγκαινιάζον νέαν ἐποχὴν ἀνθρωπιστικὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἔφορος τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Ἀρχαιοτήτων κ. Ἀρβανιτόπουλος ἀποσταλεὶς ἐκεῖ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, κατ' ἔκθεσίν του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ τὴν Ἑταιρείαν συνέλεξε διαφόρους ἀρχαιότητας ἄλλας μὲν γνωστὰς ἄλλας δὲ ἀγνώστους διεσπαρμένας ἀνὰ τὴν Μαγνησίαν καὶ τὰς Παγασάς. Πρὸς τούτοις ἐξετέλεσε κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ μαντείου τοῦ Κοροπαίου Ἀπόλλωνος, τὸ ὁποῖον εὗρεν εἰς τὸ βόρειον τέρμα τῆς κοιλάδος τῆς Λιπούφας 600 μέτρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Παγασητικοῦ εἰς μέρος σύδενδρον μεταξὺ τῶν καλυβίων Κλεοπάτρας καὶ Κωνσταντίνου Εὐαγγελινάκη. Αἱ ἀνασκαφαὶ διήρκεσαν ἀπὸ τῆς 9 Ἰουλίου μέχρι τῆς 23 Αὐγούστου καὶ ἔφεραν εἰς φῶς τείχη τοῦ περιβόλου ἑνὸς μέτρου ὕψους, διότι τὸ ὑπεράνω αὐτῶν ἦτο ἐκ πλίνθων, μήκους 87 καὶ πλέον μέτρων μὲ πύλην ἐν μέσῳ. Εὑρέθησαν πρὸς τούτοις δύο ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαὶ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ 1 π. Χ. αἰῶνος, πλήθη ἀρχιτεκτονικῶν κεράμων μὲ βαθύνσεις κοσμητικάς, δέκα μεγάλαι πήλιναι χονδραὶ πλάκες μὲ ποικίλα ἔγχρωμα κοσμήματα, ἀναθηματικοὶ ἵπποι πήλινοι, λίθοι πώρινοι ἀρχιτεκτονικοί, 20 τάφοι, οἱ πλεῖστοι χριστιανικοί, καὶ πρὸ πάντων 2000 καὶ πλέον θραύσματα μικρῶν μελανομόρφων κυλίκων λαμπρᾶς ἐργασίας, ἐξ ὧν ὄχι ὀλίγα μετὰ ποικίλων παραστάσεων λεπτοτάτης ἐργασίας, ἀναγομένων εἰς τὸ 650 — 550 π. Χ Εὑρέθη πρὸς τούτοις λίθος τις κυλινδρικὸς μὲ χαράγματα, πιθανῶς παριστάνων ὀμφαλὸν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων ἐκομίσθησαν εἰς Βόλον. Αἱ δοκιμαστικαὶ αὗται ἀνασκαφαὶ θὰ συνεχισθῶσι τὸν Ὀκτώβριον, διότι ὑπάρχουσιν ἀγροὶ ἐσπαρμένοι ἐξ ἀραβοσίτου. Οἱ φιλότιμοι κάτοικοι Μηλεῶν καὶ Βόλου ἐδώρησαν 300 δραχμὰς διὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας, ἑτέρας δὲ 300 δραχμὰς ὁ γενναιόδωρος καὶ εἰς πολλὰ εὐεργέτης τοῦ τόπου του κ. Ἰ. Καρτάλης.

Ἐπίσης ἤρχισεν ἐργασίας ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν λεγομένην Σηπιάδα, ἤτοι εἰς τὴν μικρὰν κοιλάδα τοῦ ὄρμου Θεοτόκου τῆς Μαγνησίας ἀπέναντι τῆς Σκιάθου, εἰς μέρος ὡραιότατον ἀλλ' ἄγνωστον καὶ ἀπρόσιτον, μακρὰν παντὸς κατοικουμένου κέντρου πλὴν τοῦ ἐκ τεσσάρων-πέντε καλυβῶν χωριδίου Κάτω-Γεώργη ἀπέχοντος τρία τέταρτα τῆς ὥρας. Εὑρέθησαν ἐκεῖ ἐρείπια ἀρχαϊκοῦ ναοῦ περὶ τὸ 500 — 450 κατασκευασθέντος, δωρικοῦ ρυθμοῦ μὲ ἰδιαζούσας προμόχθους, συντρίμματα ἀγάλματος μαρμαρίνου φυσικοῦ μεγέθους, οἰκοδόμημά τι ἐν εἴδει προπύλου σταδίου, ἄλλα θεμέλια ἀρχαϊκῶν οἰκοδομημάτων ἐπὶ τοῦ συνεχοῦς λόφου Παλιόκαστρο καὶ θραύσματα μελανομόρφων ἀγγείων ἄνευ παραστάσεων. Ἤρχισαν ἤδη αἱ τακτικαὶ ἀνασκαφαὶ τοῦ ναοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀρχαϊκὸν θολωτὸν οἰκοδόμημα, μία βυζαντινὴ ἐκκλησία, ἐνετικά τινα οἰκοδομήματα καὶ τάφοι.

Εἰς τὴν Θεσσαλίαν διέτριψεν ἐπίσης ἐπὶ τινας ἡμέρας ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Χρ. Τσούντας, ἵνα ἐξερευνήσῃ καὶ λάβῃ σχέδια καὶ φωτογραφίας προμυκηναϊκῶν τινῶν ἀκροπόλεων διὰ τὸ ἔργον του περὶ τῆς προμυκηναϊκῆς Θεσσαλίας τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον θὰ ἐκδοθῇ.

Α. Β.

ΠΕΡΙ τῆς σημασίας τῆς λέξεως «Γολγοθᾶς», τὴν ὁποίαν οἱ εὐαγγελισταὶ ἐκ συμφώνου μεταφράζουν «Κρανίου τόπον» ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν «Νέαν Σιών», τὴν γνωστὴν θρησκευτικὴν ἐπιθεώρησιν τῶν Ἱεροσολύμων: «Προφανῶς ὁ τόπος τῆς σταυρώσεως ἑβραϊστὶ ἐκαλεῖτο Γολγοθᾶς. Τὴν τοιαύτην τῆς λέξεως ἐκφώνησιν θεωροῦσι τινὲς ὡς σφάλμα τῶν πρώτων ἀντιγράφων τῶν Εὐαγγελίων, φρονοῦντες ὅτι ὀρθοτέρα ἐκφώνησις τῆς λέξεως εἶνε Γογολθᾶ, ἐκ τοῦ ἀραμαϊκοῦ τύπου τῆς λέξεως καὶ ὅτι ὁ τονισμὸς τῆς λέξεως εἶνε *Γόγολθα* ἢ *Γογόλθα*.... Κατὰ τὸν Wilson καὶ ἡ ἀραμαϊκὴ καὶ ἡ ἑβραϊκὴ λέξις σημαίνουν *κρανίον* λατινιστὶ calvaria, ἡ δὲ ἔρευνα τῶν διαφόρων γνωμῶν καὶ εἰδήσεων περὶ τῆς τοιαύτης ὀνομασίας τοῦ τόπου τῆς σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος ἀποδίδει τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: Ἡ ὀνομασία αὕτη προῆλθεν ἐκ τῆς παραδόσεως, ὅτι τὸ κρανίον τοῦ Ἀδὰμ εὑρίσκετο ἐν ᾧ τόπῳ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν. Τὴν παράδοσιν ταύτην ὑποδεικνύουσιν ὁ Ὠριγένης, ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ Μ. Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος κ. ἄ.... Ἡ παράδοσις αὕτη διεδόθη κυρίως ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Ἀλλ' ὁ Ἱερώνυμος ἀποκρούσας τὴν παράδοσιν ἔγεινεν εἰσηγητὴς ἀτυχεστάτης γνώμης, καθ' ἣν ὁ Γολγοθᾶς ἐκλήθη οὕτω, διότι ἦτο τόπος καταδίκης καὶ ἑπομένως σημαίνει ἡ λέξις τόπον ἀποκεφαλισμοῦ τῶν καταδίκων, ὧν τὰ κρανία ἐκεῖ ἐρίπτοντο. Ὁ Wilson θεωρεῖ ἀσύστατον τὴν γνώμην, ἐπίσης ἀσύστατον θεωρεῖ τὴν γνώμην ὅτι ὁ Γολγοθᾶς ἐκλήθη οὕτω διότι εἶχε σχῆμα κρανίου. Ὡς μόνην ὀρθὴν εὑρίσκει τὴν ὑποδειχθεῖσαν παράδοσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, καθ' ἣν ὁ Γολγοθᾶς ὠνομάσθη οὕτω «κρανίου τόπος» ἐκ τοῦ *κρανίου τοῦ Ἀδάμ*».

ΕΙΣ τὸ Παρίσι ἐξεδόθη κατ' αὐτὰς ἕνα νέον βιβλίον τοῦ κ. John Grand-Carteret ἐπιγραφόμενον «Lui» καὶ τὸ ὁποῖον εἶνε μία νέα συλλογὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς γελοιογραφίας, τῆς ἀφορώσης τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Γουλιέλμον. Ὁ θόρυβος τὸν ὁποῖον ἤγειρε τὸ βιβλίον αὐτὸ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην δὲν εἶνε μικρός. Εἰς τὴν Γερμανίαν μάλιστα ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ κυκλοφορία του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐλύπησε κατάκαρδα τὸν Γερμανὸν μονάρχην μόλις ἐπληροφορήθη τοῦτο, καὶ ὅστις εἰς πεῖσμα τῆς Κυβερνήσεως του ἐπέτρεψε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ βιβλίου ὅπερ ἔγινεν ἀνάρπαστον ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του.

Ἀλλὰ τὸ εὐχάριστον εἰς ἡμᾶς εἶνε ὅτι εἰς τὴν συλλογὴν αὐτὴν ἀντιπροσωπεύεται καὶ ἡ μικρὰ Ἑλλὰς διὰ δύο χαρακτηριστικῶν γελοιογραφιῶν τοῦ συνεργάτου τῶν «Παναθηναίων» κ. Θέμου Ἀννίνου, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Καρτερὲ εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον του «La Crète devant l' Image» ἀφιέρωσεν πλείστας σελίδας τόσον διὰ τὰς γελοιογραφίαν τοῦ κ. Ἀννίνου ὅσον καὶ εἰς κρίσεις ἐνθουσιώδεις περὶ τοῦ μεγάλου ταλάντου του. Ὁ κ. Θέμος Ἀννινος, λέγει ὁ Καρτερέ, ἐδημιούργησεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἕνα νέον τύπον φέλικος Φὼρ ὅπως οἱ Παρισινοὶ εἶχον δημιουργήσει ἄλλοτε τὸν τύπον τοῦ Καργώ. Ὡς τοιοῦτος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀπαθὴς ἀπέναντι τῶν φρικαλεοτήτων τῆς Κρήτης καὶ διὰ τῶν θαυμασιῶν γελοιογραφιῶν του ἦλθεν ἐκδικητὴς καὶ συνήγορος τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Τί ἐπέτυχε διὰ τῆς σατυρικῆς μολυβδίδος του δὲν γνωρίζομεν, ἀλλ' ἕνα Ἔθνος ποὺ εὑρίσκει τοιούτους καλλιτέχνας διὰ νὰ διερμηνεύσουν τὰ μεγάλα ἰδανικά των, ἰδεώδη ἀνθρωπισμοῦ καὶ δικαιοσύνης, δὲν εἶνε προωρισμένα νὰ καταστραφοῦν».

Ἐν τούτοις τὰ δύο αὐτὰ βιβλία τοῦ Καρτερὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γελοιογραφίαν ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης, δυστυχῶς παρῆλθον ἀπαρατήρητα

ρητα ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν τύπον, διὰ τὸ ὁποῖον Κύριος οἶδε τί νὰ σκέπτεται ὁ εὐφυὴς καὶ ἐνθουσιώδης Γαλάτης καλλιτέχνης.

Ζ.

Το Πανεπιστήμιον προκηρύττει τὸν Παντελίδειον δραματικὸν διαγωνισμὸν διὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Οἱ ποιηταὶ ἐκλέγουν τὰ θέματά των ἀπὸ οἱανδήποτε ἐποχήν, χώραν ἢ ἐθνικότητα κατὰ προτίμησιν ὅμως ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κων]πόλεως μέχρι τῶν ἡμερῶν μας

Τὰ ἔργα ἠμποροῦν νὰ εἶναι πεζὰ ἢ ἔμμετρα γραμμένα εἰς τὴν *συνήθη καθαρεύουσαν ἢ τὴν ζωντανὴν λαλουμένην γλῶσσαν.*

Τὰ χειρόγραφα γίνονται δεκτὰ ἕως τὴν 31 Ἰανουαρίου 1907.

Ο κ. Ἀνδρέας Μιχαλακόπολος ἐπιστέλλει εἰς τὸν «Νεολόγον Πατρῶν» ἐκ Φραγκφούρτης περὶ τοῦ ἐκεῖ συγκροτηθέντος ἐφέτος συνεδρίου τῶν Γερμανῶν ποινικολόγων Σκοπὸς τοῦ συνεδρίου τούτου ἦτο ἡ σύσκεψις περὶ ἁπλοποιήσεως τῆς διαδικασίας καὶ περὶ δικαιοτέρας καὶ ταχίστης ἀπονομῆς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης. Ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτον σύστημα, ἐπάγεται ὁ ἐπιστέλλων, καὶ ἂν εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην, ἐν Ἑλλάδι θ' ἀπετύγχανεν ἀσφαλῶς διότι ὁ θεσμὸς τῶν ὁρκωτῶν δικαστηρίων εἰς ὀλιγίστας πόλεις παρέχει εὐθεῖς καὶ δικαίους ἐνόρκους διὰ νὰ δύνανται νὰ κρίνουν νομίμως καὶ ἐπιεικῶς, καθόσον ὡς ἐπιτοπολὺ ἀπαντᾷ κανεὶς ἀκροτάτην αὐστηρότητα ἢ ἀκροτάτην ἐπιείκειαν.

Ο δεύτερος τόμος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βαλζὰκ πρὸς τὴν κόμησαν Χάνσκα ἡ ὁποία βραδύτερον ἔγινε σύζυγός του, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν Ξένην». Εἶνε γνωστὴ ἡ ὀδύσεια τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν τὰς ὁποίας ἐπὶ τέλους κατώρθωσε ν' ἀνεύρῃ ὁ κ. Λεμπενζούλ, ἔπειτα ἀπὸ τόσας περιπετείας ποῦ ὁμοιάζουν κάπως μὲ τὰς μυθιστορηματικὰς ἐπινοίας τοῦ Βαλζάκ.

Αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ ποὺ ἀνεστάτωσαν τὸ Παρίσι, μᾶς δεικνύουν τὸ τραγικώτερον τῶν διανοητικῶν θεαμάτων. Ἰδίως τὸ θέαμα ἑνὸς ἀνδρὸς ποὺ ἔπεσε θῦμα τῆς ἰδιοσυγρασίας του, τῆς ἀδιαλείπτου ἐργασίας του καὶ τοῦ παρατεταμένου διαπύρου ἔρωτός του πρὸς τὴν ὡραίαν Πολωνίδα κόμησσαν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὴν προπαρελθοῦσαν Πέμπτην ὁ πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Μακεδονικοῦ Συλλόγου παρεπιδημῶν ἐν Ἀμερικῇ ἔδωκεν πατριωτικὴν διάλεξιν περὶ Μακεδονίας εἰς τὸ Λὺν ὅπου εὐημερεῖ καὶ ἀκμάζει πολυπληθὴς Ἑλληνικὴ Κοινότης.

Ὁ κατάπλους τοῦ Μιαούλη εἰς Λεμεσὸν καὶ Λάρνακα τῆς Κύπρου ἔδωκε καὶ πάλιν ἀφορμὴν ὅπως ἡ ἀγαπητὴ νῆσος ἐκδηλώσῃ τοὺς διαπύρους πόθους της πρὸς τὴν μητέρα πατρίδα. Ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς νήσου οἱ Κύπριοι κατῆλθον εἰς τὰς δύο παραλίους πόλεις νὰ χαιρετήσουν μὲ μάτια δακρυσμένα τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν

Αἱ ἐγγραφαὶ τῶν φοιτητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἤρχισαν τὴν 1 Σεπτεμβρίου καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν ἕως τὰς 10 Ὀκτωβρίου

Εἰς τὸν Hellénisme δημοσιεύεται ἐνδιαφέρουσα μελέτη περὶ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης ἀναβιβάζει τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῶν ὀκτὼ βιλαετίων 2,500,000 ἕως 2,800,000. 7,329,000 εἶνε οἱ Μωαμεθανοὶ καὶ 610,000 οἱ Ἀρμένιοι.

Οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ φιλόσοφοι ὀπαδοὶ τοῦ Ἐρβέρτου Σπένσερ ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ὅπως τὰ λείψανα τοῦ συγγραφέως τῶν «Ἀρχῶν τῆς Βιολογίας» μετακομισθοῦν εἰς τὸ Πάνθεον τοῦ Λονδίνου, τὸ Οὐεστμίνστερ. Τὸ ὑπουργεῖον συγκατένευσε προθύμως εἰς τοῦτο ἀλλ' εὗρεν ἀντίθετον τὸν διευθύνοντα τὸ Πάνθεον.

Αἱ ἀκτῖνες Χ διὰ τὰς ὁποίας ἐλέχθη ὅτι θεραπεύουν τὸν καρκῖνον ἐχρεωκόπησαν ἐπιστημονικῶς. Μάλιστα ἕνας Γάλλος ἐπιστήμων ἀποδεικνύει ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἶνε θεραπευτικαὶ ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνοι, διότι γίνονται φορεῖς πλείστων ἄλλων ἀσθενειῶν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων» — ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν..... Δρ. 2.084.40

Τὸ ἀπαιτούμενον ὁλικὸν ποσὸν εἶναι 3500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1500. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς ὅλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ρίμες ὑπὸ Γ. Πελλερέν. Ἀθήνα 1906 ἐκδότης Ν. Πάνος, δρ. 1.

Ὑπομνήματα ἐπιδοθέντα τοῖς ἐν Κ/πόλει ἀντιπροσώποις τῶν Μεγάλων Δυναμέων κλπ. Κ/πολις 1906 ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

Ὁ μικρὸς κτηνίατρος ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου. Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἀθῆναι 1906 δρ. 0.40.

Συνθῆκαι τοῦ βίου ἔκδοσις Σ. Κ. Νάγου. Τεῦχος πρῶτον, Περὶ Τροφῆς. Ἀθῆναι 1906 δρ. 2.

Τὰ Ὡραῖα Τραγούδια τῆς ἀκρογιαλιᾶς ὑπὸ Γιάννη Περγιαλίτη. Ἀθήνα 1906 ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης δρ. 2.

Νέον Πνεῦμα ὑπὸ Περικλέους Γιαννοπούλου Ἀθῆναι.

Ἀγγέλλονται:

Λεύκωμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων 1906. Πλήρης ἀφήγησις τῆς διοργανώσεως καὶ περιγραφὴ τῶν ἀγώνων κλπ. μὲ 250 εἰκόνας ὑπὸ Π. Σ. Σαββίδου. Χαρτόδετα δρ. 5, χρυσόδετα δρ 8. Ἐξωτερικοῦ φρ. 7 καὶ φρ. 10. Πολυτελῶς χρυσόδετον φρ. 25. Οἱ ἐγγραφόμενοι ἀποστέλλουν τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς των πρὸς τὴν Τράπεζαν Ἀθηνῶν μέχρι τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1906 τὸ βραδύτερον.

Εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῶν «Παναθηναίων» τοὺς προαποστέλλοντας τὸ τίμημα τοῦ «Λευκώματος» γίνεται ἔκπτωσις 25 ο)ο.

CORSETS ÉLÉGANTS

34 — ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ — 34

ΕΣΩΦΟΡΙΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

Πολυτελὴς καὶ καλλιτεχνικὸς κατάλογος μὲ λεπτομερείας ἀποστέλλεται δωρεὰν εἰς πᾶσαν αἴτησιν ὡς καὶ εἰς τὰς Ἐπαρχίας καὶ Ἐξωτερικόν.

ΣΙΓΑΡΕΤΑ Ω Μ. ΡΟΔΙΝΟΥ

Προμηθευτοῦ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου βραβευθέντος διὰ χρυσοῦ μεταλλείου τῆς ἐκθέσεως Μασσαλίας 1905.

Τὰ κομψότερα **Σακάκια** ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα Ἀγγλικὰ καὶ Γαλλικὰ ὑφάσματα εἰς τὸ μέγα ἐμπορορραπτικὸν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁδὸς Σταδίου 12, (Ἔναντι Βουλῆς).

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1886 ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΘΕΙΣΑ ΤΩ 1905

ΕΤΕΡΟΡΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΟΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλαιον καταβεβλημένον: **2,000,000** *δραχμαὶ*

ΑΘΗΝΑΙ — ΣΟΦΟΚΛΕΙΟΝ

Τμῆμα Τραπεζικόν. — Συνάλλαγμα. — Ἔκδοσις ἐπιταγῶν (chèques). — Πιστωτικαὶ ἐπιστολαί. — Εἰσπράξεις — Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ Χρεωγράφων. — Προεξοφλήσεις. — Καταθέσεις. — Φύλαξις τίτλων καὶ τιμαλφῶν.

Τμῆμα Ταμιευτηρίου. — Ταμιευτήριον 4 %. — Μηνιαῖαι καταθέσεις ἀνατοκιστικαί.

Τμῆμα Χρηματιστηρίου. — Ἀγοραπωλησίαι χρεωγράφων. — Χρηματιστικαὶ ἐντολαί.

Τμῆμα Ἐμπορίου. — Προμήθειαι ἐμπορευμάτων. — Ἀντιπροσωπεῖαι οἴκων. — Πληροφορίαι ἐμπορικαί. — Δέρματα κατειργασμένα βυρσοδεψείου Μοσχάτου.

Γενικὸν Πρακτορεῖον ἐν Ἑλλάδι τοῦ «Phénin» ἀσφαλείας κατὰ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ζωῆς.

Τόκοι καταθέσεων

3 1/2 %	ἀπόδοσις	εἰς πρώτην ζήτησιν
3 3/4 %	»	μετὰ ἕνα μῆνα
4 %	»	μετὰ τρεῖς μῆνας
4 1/4 %	»	μετὰ ἓξ μῆνας
4 1/2 %	»	μετὰ ἓν ἔτος
5 %	»	μετὰ δύο ἔτη
5 1/2 %	»	μετὰ τρία ἔτη καὶ πλέον

Διὰ καταθέσεις εἰς χρυσὸν κατὰ 1/2 % ὀλιγώτερον

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1906

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

		31 Αὐγούστου 1906	31 Ἰουλίου 1906
Ταμεῖον — εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	2,412,749.57	2,341,071.62
Ταμεῖον — τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	229.775 —	169,345.—
Ταμεῖον — κερματικὰ » δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	917,670.—	1,120,302.—
Ἐξωτερικοὶ λ/σμοί. Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ Τραπέζης εἰς τὸ ἐξωτερικὸν	»	36,229,949.21	33,502,415.55
» » Προϊὸν ἐκδοθ. Ἐθν. Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλλην. Σιδηροδρ. 4 % 1902	»	15,512,338 83	11,153,821.83
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν ἐπ' ἀναγκ. κυκλοφορίᾳ τραπεζικῶν γραμματίων	»	66,778,575.42	66.778,575.42
» » » » » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	10,500,000.	10,500,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν Δανείων — Εἰς χρυσὸν Δρ. 23,760,690.75; » τραπεζ. γραμμάτια » 28,878,900.—	»	52,639,590.75	52,639,590.75
Ἔντοκα γραμμάτια Ἑλληνικοῦ Δημοσίου εἰς τραπ. γραμμάτια	»	2,000,000.—	
Προεξοφλήσεις	»	22,712,656.13	21,830,925.98
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,679,769.67	2,624,109.27
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	11,635,712.35	11,066,413.13
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	1,963,121.85	1,236,487.29
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	60,722,419 65	60,414,512.47
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	44,169,611.87	44,066,383.25
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	13,671,763.36	13,884,361.91
Καθυστερ. χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ ἐκ γραμμ. Προνομ. Τραπ. Ἠπειροθεσσαλίας	»	5,073,263.04	4,948.791.51
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους Ἑταιρίας	»	4,498,198.—	4,248,073.—
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Ὁμολογίαι λαχ. δανείου Ἐθν. Τραπ. τῆς Ἑλλάδος 2 ½ % (εἰς τρ. γρ.)	»	1,780,900.—	1,780,900.—
Τοκοκομερίδια ἐν γένει	»		194,646.97
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων	»	8,502,731.95	8,478,427.36
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,796,517.64	2,800,295.14
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζικῶν γραμματίων)	»	1,715,915.86	1,708,834.61
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»	3.793,647.27	4,830,704.05
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	3,913,014.18	447,342.75
Διεθνὴς Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ (λ/σμὸς ὑπηρ. Ἐθνικοῦ δανείου εἰς χρυσόν)	»	14,185.40	5,407.15
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη ἐκ τραπεζικῶν γραμματίων	»	1,505,280.—	1,505,280.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,040,000.—	1,040,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια)	»	350,000.—	350,000.—
Διάφορα	»	995,516.—	238,557.60
	Δρ.	382,254,873.43	367,405,575.61

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

		31 Αὐγούστου 1906	31 Ἰουλίου 1906
Μετοχικὸν Κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ Κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ: I. διὰ λ/σμὸν τῆς Κυβερνήσεως Δρ. 66,778,575.42; II. » » » Τραπέζης » 50,360,982.47	»	117,139,557.89	107,271,118.15
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	10,500,000.—	10,500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικὸν	»	8,826.886.65	7,480,350.91
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	22,144,595.27	24,854,675.86
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,342,316.65	661,226.84
Μερίσματα πληρωτέα	»	480,490.—	687,390.—
Καταθέσεις Δημοσίου διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν 'ΒΦΜ' νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπή. Λ/σμὸς καταθ. ἐκ Δημοσ. ὑπεγγύων προσόδων — Εἰς χρυσὸν Δρ. 399,299.08; » τραπεζ. γραμμ. » 3,817,287.54	»	4,216,586.62	6,556,631.30
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»		
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	406,499.17	644,591.62
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσόν	»	1,615.193.36	774.867.87
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	2,910,701.48	1,510,701.48
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσίου εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. Σιδ. Πειραιῶς-Δεμερλῆ-Συνόρων	»	15,512,338.83	11,153,821.83
» » » » τραπ. γραμμ. » » » »	»	176,680.46	15,504.46
Καταθέσεις ἐπὶ τόκῳ	»	88,595,511.09	87,279,615.93
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης 3 % εἰς χρυσόν	»	44,311,410.—	44,311,410.—
2 ½ % εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	20,485,600.—	20,485,600.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης 3 % εἰς χρυσόν	»	2,033,148.—	2,112,722.—
» » » » 2 ½ % εἰς τραπ. γραμμάτια	»	127,022.50	139,497.50
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου	»	6,495,390.70	6,373,487.31
Διάφορα	»	1,151,194.73	808,612.61
	Δρ.	382,254,873.43	367,405,575.61

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1906.

Ὁ Διευθ.ντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

Συσταθεῖσα τῷ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315.510

ΕΔΡΑ ἐν Λονδίνῳ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ἐν Ἀθήναις

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρᾳ, Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ. Ἡ ***Ἰονικὴ Τράπεζα*** **Limited** δέχεται μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως, καταθέσεις εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:
2 % εἰς α' ζήτησιν μέχρι τοῦ ποσοῦ fr. 100.000. — 1 % εἰς α' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν fr. 100.000 ποσά. — 2 ½ % μετὰ 3 μῆνας. — 3 % μετὰ 6 μῆνας μέχρι ἑνὸς ἔτους. — 3 ½ % μετὰ ἓν ἔτος καὶ ἐπέκεινα.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ: 1 ½ % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι Δρ. 100.000. — ½ % εἰς α' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν Δρ. 100.000 ποσά. — 3 % μετὰ 3 μῆνας. — 3 ½ % μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4 % μετὰ 2 μέχρι 4 ἐτῶν καὶ 4 ½ % ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ ΕΔΡΑ: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κεφάλαιον καταβεβλημένον εἰς Μετοχὰς καὶ ἀποθεματικὸν Δρ. 50.000.000. Τὸ κεφάλαιον καὶ αἱ καταθέσεις εἰς χρήματα καὶ χρεώγραφα ἐν γένει ἀνήρχοντο τὸν Αὔγουστον 1906 εἰς Δρ. 260.000.000

ΥΠ/ΜΑΤΑ ἐν Λονδίνῳ, Ἀλεξανδρείᾳ, Καΐρῳ, Κ/πόλει, (Γαλατᾷ Σταμπούλ), Θεσσαλονίκῃ, Σμύρνῃ, Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλῳ, Σύρῳ, Καλάμαις, Χανίοις καὶ Ἡρακλείῳ — Κρήτης.

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις: ***Ἀθηναϊκὴ***

Προεξοφλήσεις, εἰσπράξεις γραμματίων, προκαταβολαὶ ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων Τρεχ/νοι λ/σμοὶ ἠγγυημένοι, Φύλαξις χρεωγράφων, Ἐνοικίασις χρηματοκιβωτίων εἰς ἰδιώτας.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ εἰς χρυσὸν ἢ τραπεζογραμμάτια:
3 % εἰς πρώτην ζήτησιν. — 3 ½ % ἀπόδοσις μετὰ 6 μῆνας. — 4 % μετὰ ἓν ἔτος. — 5 % μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ λειτουργοῦν καθ' ἑκάστην, πρὸς 4 %.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητ. Συμβουλίου καὶ Γενικ. Διευθυντὴς ΙΩ. Γ. ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ὄργανον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἕκαστον τεῦχος ἀποτελεῖται ἐκ 5 τυπογραφικῶν φύλλων 8ου σχήματος.

Διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναλύονται καὶ συζητοῦνται ἐν ἄρθροις εἰδικῶν δημοσιολόγων ἅπαντα τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ζητήματα, ὡς καὶ πᾶν δημοσίευμα ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Συνδρομή: Ἐσωτερικοῦ Δραχμαὶ 8 Ἐξωτερικοῦ Φράγκα 8.

Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, καταβάλλοντα τὴν ἐτησίαν αὐτῶν συνδρομὴν πληρόνουσι τὸ ἥμισυ τῆς συνδρομῆς. Πᾶσα αἴτησις ἀπευθυντέον:

Κον Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ *Εἰς Ἀθήνας*

ΞΥΛΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΚΑΙ
ΦΩΤΟΤΣΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΕΔ. ΚΑΖΑΝΗ

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

Ὁδὸς Ἑρμοῦ - Ἀθῆναι

Πλοῦτος γραφικῆς ὕλης.—Ἔντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά.—Ἐργοστάσιον φακέλων τέλειον.—Χάρτης τυπογραφικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλλων παντὸς εἴδους καὶ ποιότητος.

Εὐθηνία, ταχύτης, ἀκρίβεια.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

Γ. Ι. ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ & Σ^ΑΣ

Ὁδὸς Γ'. Σεπτεμβρίου 22

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ

ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ

ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

*

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ

ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

ΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κομμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Modes

Ἑρμεῖον, ὅλοι οἱ τελευταῖοι νεωτερισμοί: Φορέματα καὶ Ἐπανωφόρια, Πίλοι, Στηθόδεσμοι, Ἀσπρόρρουχα: — Ῥάπτριαι καὶ Μοδίσται Παρισιναὶ Mmes Jeanne, Helène, Alice, Charlotte.

Μαρμαρογλυφεῖα

Ἰωάννης Γ. Χαλδούπης *ὁδὸς Πανεπιστημίου 69*

Γαλακτοκομεῖα

Ι. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Α. Τριανταφυλλίδης, ὁδὸς Ἠπείρου 67.

Βιβλιοδετεῖα

Σ. Ἀμπατζόπουλος, ὁδὸς Κολοκοτρώνη 7.

Φαρμακεῖα

Π. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Δημ. Χατζηδημητρίου ..... ἐν Καρδίτσῃ

Θεοδ. Παπαζαχαρίου ..... » »

ΤΕΙΑ ΚΥΑΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

BLUE CROSS TEA

Εἶναι τὰ ἄριστα τῶν ΤΕΪΩΝ, συσκευάζονται εἰς πακέτα καὶ κυτία ἐν Λονδίνῳ, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖτε ἐπὶ ἑκάστου πακέτου ἢ κυτίου τὸν ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εἰς τὰ πρώτης τάξεως Ἐδωδιμοπωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βώλου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργοστολίου Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ — ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ — ΣΤΟΑ ΡΙΖΑΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ	ὑπὸ *Α. Α. Σακελλαρίου* Τόμοι 3	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Ε. Δ. Τσακαλώτου*	» 780	» 12
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Ε. Δ. Τσακαλώτου*	» 872	» 10
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Δ. Ι. Ὀλυμπίου*	» 360	» 16
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Ν. Κοντοπούλου*	» 1087	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Ν. Κοντοπούλου*	» 1100	» 11
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Ι. Περβάνογλου*	» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Ι. Περβάνογλου*	» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Α. Ν. Γιάνναρη*	» 1146	» 1
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ *Ρ. Ρουσσοπούλου*	» 1080	» 10

Εὑρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκούργου 8.

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις